وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم و
مرکز ساینس
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و
تألیف کتب درسی

زبان و ادبیات دری

صنف دهم

زبان دوم

Ketabton.com

... چاپ: ۱۳۹۰ هـ . ش

دری صنف دهم زبان دوم

رید و
خورد

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی، تربیهٔ
معلم و مرکز ساینس
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

زبان و ادبیات دری

صنف دهم

زبان دوم

سال چاپ: ۱۳۹۰ هـ . ش.

ketabton.com - The Digital Library

مؤلف: عبدالرزاق کوهستانی عضو علمی دیپارتمنت دری ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ایدیت علمی و مسلکی

پوهندوی عبدالرازق اسمر متخصص زبان و ادبیات دری

فرزانه شریف متخصص زبان و ادبیات دری

ایدیت زبانی: سید محمود خلیق متخصص زبان و ادبیات دری

کمیتهٔ دینی، سیاسی و فرهنگی

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- محمد عارف عطائی

فیضان الله آنس عضو علمی دیپارتمنت تعلیمات اسلامی ریاست انکشاف نصات تعلیمی و تألیف کتب درسی

- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.

کمیتهٔ نظارت

- دکتور اسدالله محقق معین انکشاف نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم و مرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

طرح و دیزاین: عبدالرزاق کوهستانی و حمیدالله غفاری

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

سرود ملی

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هـــر افـــغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمـــــان دی

دا وطن د ټولو کـور دی — د بـــــلوڅـــو د ازبکـــو

د پښتـــون او هزاره وو — د تـــــرکمنـــو د تاجکـــو

ورسره عرب، ګوجـر دي — پـــاميـريان، نورستانيـــان

براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ايمـــاق، هم پشه يان

دا هيـــواد به تل ځليږي — لـــکـــه لمـــر پر شنه اسمـان

په سينـــه کې د اسيـــا به — لـــکـــه زړه وي جـاويدان

نوم د حق مو دی رهبـــر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف

معلمان و شاگردان عزیز،

تعلیم و تربیه اساس انکشاف و توسعهٔ هر کشور را تشکیل می دهد، نصاب تعلیمی یکی از عناصر مهم تعلیم و تربیه می باشد که مطابق انکشافات علمی معاصر و نیازمندی‌های جامعه وضع می‌گردد، واضح است که انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه همواره در حال تَطَوُّر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق انکشاف نماید؛ البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتابی که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده است، موضوعات علمی مفید در آن اضافه شده، فعال نگه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس جزء پلان تدریس گردیده است.

امیدوارم تدریس این کتاب با استفاده از روش های آموزش فعال مطابق رهنمود ها و پلان تعلیمی تعیین شده صورت گیرد، و اولیای شاگردان نیز در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا اهداف و آرزوهای نظام معارف بر آورده گردیده، نتایج و دست آوردهای خوبی برای شاگردان و کشور ما داشته باشد.

باور دارم که معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی مسؤولیت خود را صادقانه ادا می‌نمایند.

وزارت معارف همواره تلاش می نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات دین مبین اسلام، حس وطن دوستی و معیار های علمی با در نظرداشت نیازمندی های مُبرم جامعهٔ ما انکشاف نماید.

در این عرصه از تمام شخصیت های علمی و دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات سالم و مفید خویش مؤلفان ما را در بهبود بیشتر تألیف کتب درسی یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشور های دوست که در تهیه و تدوین نصاب تعلیمی جدید و طبع و توزیع کتب درسی همکاری نموده اند، صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی می‌نمایم.

و من الله التوفیق

فاروق وردگ

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

ketabton.com - The Digital Library

فهرست

شماره درس	عنوان	صفحه
درس اول	حمد (آن که ایمان داد مشت خاک را)	۱
درس دوم	نعت سردار ثقلین	۷
درس سوم	عظمت کاینات	۱۱
درس چهارم	فرهنگ مطالعه	۱۷
درس پنجم	تربیت فرزند	۲۳
درس ششم	دقیقی بلخی	۲۹

ketabton.com - The Digital Library

درس هفتم	ناول چیست؟	۳۵
درس هشتم	داستان کوتاه	۴۰
درس نهم	پند بزرگان	۴۹
درس دهم	حاتم طایی	۵۵
درس یازدهم	حافظ شیرازی	۵۹
درس دوازدهم	گفتار پیامبر (ص)	۶۷
درس سیزدهم	مقام زن از دیدگاه اسلام	۷۳
درس چهاردهم	بلخ (ام البلاد)	۸۱
درس پانزدهم	آیین سخنرانی	۸۷
درس شانزدهم	عبدالرازق فانی	۹۳
درس هفدهم	چیزی که به خود نمی پسندی به	۹۹
درس هجدهم	بهارستان جامی	۱۰۵
درس نزدهم	مروت و مردانه گی	۱۱۱
درس بیستم	زنده گی همین لحظه هاست	۱۱۷
درس بیست و یکم	جهان معنوی	۱۲۶
درس بیست و دوم	شرط نیکنامی	۱۲۹
درس بیست و سوم	نیک خواهی و خدمت به خلق	۱۳۵
درس بیست و چهارم	امام فخر رازی	۱۳۹
درس بیست و پنجم	نوعدوستی	۱۴۳
درس بیست و ششم	فردوسی	۱۴۹
درس بیست و هفتم	در وصف وطن	۱۵۵
درس بیست و هشتم	ورزش و تندرستی	۱۶۱
	واژه نامه	۱۶۷

ketabton.com - The Digital Library

درس اول

حمد شریف

آنکه ایمان داد مشت خاک را

عبادت، وسیلهٔ تکامل و سعادت ماست و دستور خداوند (ج) به نماز، نوعی لطف و رحمت و رهنمایی است که ما را به کمال می رساند. نماز پنجگانه، اظهار شکران و سپاس دایمی از همه نعمت ها و خوبی هایی است که خداوند رحمان به ما داده است.

در مضمون بعضی احادیث مبارک آمده است که: « انسان در حال نماز با خدای خود نجوا و گفتگو می کند و اگر انسان لذت این گفتگو را بچشد، هیچ گاه از حال نماز خارج نمی شود. »

راستی چقدر لذت بخش است با خدای جهان آفرین به گفتگو و مناجات پرداختن! و روحی به عظمت تمام هستی یافتن و با خدای هستی هم سخن شدن!

ketabton.com - The Digital Library

حمد بی حـد مر خـدای پاک را　　آنکه ایمان داد مشـت خـاک را
آنـکه در آدم دمـــید او روح را　　داد ا ز تـوفان نـجات او نـوح را
آنکه فرمـان کـرد قهرش باد را　　تـا ســزایی داد قـوم عـاد را
آنکه لطف خویش را اظهار کرد　　بـر خلیلـش نـار را گلـزار کـرد
آن خداوندی که هنـگام سـحر　　کـرد قـوم لـوط را زیـر و زبـر
سوی آن خصمی که تیر انداخته　　پشه یی کارش کفایـت سـاخـته
آنکه اعـدا را بـه دریا در کشـید　　ناقـه را از سـنگ خـارا برکشـید
چـون عنایت قـادر قیـوم کـرد　　در کف داوود آهـن مـوم کـــرد
با سلیـمان داد ملُـک و سروری　　شـد مطـیع خاتمش دیـو و پری
از تن صابر بـه کرمان قوت داد　　هم زیونس لقمه یی با حوت داد

بنده یی را اره بر سر می کشد
دیگری را تاج بر سر می نهد

عطار

توضیحات

- خداوند تبارک و تعالی در اثر کبر، غرور و نا فرمانی قوم عاد، به باد دستور داد تا عادیان را زیر و زبر کند.
- قوم عاد: نام قبیلهٔ از نسل عاد بن نوح که هود (ع) پیغمبر ایشان بود.
- حضرت ابراهیم (ع) را نمرودیان در آتش انداختند تا مانع بت تراشی و بت پرستی شان نشود؛ اما آتشی که به فرمان نمرود برای سوزاندن ابراهیم خلیل الله افروخته شده بود به امر خداوند (ج) بر حضرت ابراهیم (ع) گلستان گشت.

یارب این آتش که بر جان من است　　سرد کن زانسان که کردی بر خلیل

حافظ

- چون قوم لوط به نصایح آن حضرت گوش نمی دادند و کارهای نا روا را انجام می دادند خداوند(ج) هنگا م سحر همهٔ آن ها را زیر و زبر کرد.
- خداوند قادر و توانا به حضرت داوود (ع) آنقدر قوت داده بود که آهن در دستش مثل موم نرم می شد.

ketabton.com - The Digital Library

◆ حضرت ایوب (ع) به تکلیف صحی گرفتار شد و زخم برداشت، حضرت یونس(ع) وقتیکه به دریا افتید ماهیی او را در شکم خود فرو برد.

◆ وقتیکه حضرت زکریا (ع) از شر و ضرر قوم خود به درختی پناه برد، مردم او را همراه با درخت اره کردند.

شاگردان عزیز،

در صنوف گذشته در هر درس بخشی جداگانه یی تحت عنوان قواعد دستوری را فرا گرفتید. در این صنف برای اینکه از عهدهٔ نگارش یک مطلب به آسانی بدر آیید، بخشی را تحت عنوان آیین انشا و نگارش می آموزید.

هر چند بحث نگارش بسیار وسیع و گسترده است و نیاز به وقت و زمان زیاد دارد و هم از این نقطه نظر که برای شما شاگردان عزیز رهنمایی ساده شده باشد دروس انشا به گونهٔ مختصر ترتیب گردیده است. دروازهٔ تجسس و تحقیق برای شاگردان کنجکاو باز است.

هدف از آموزش انشا آن است تا دانش آموز بتواند آن چه را که در ذهن او می گذرد، بنویسد به تعبیر دیگر، همانِ طوری که می تواند سخن بگوید. بتواند مطالب را بنویسد.

بحث نگارش بحثی کاملاً جدید نیست؛ بلکه شما از صنوف ابتدایی تا حال ده ها مقاله و موضوعات گوناگونی نوشته اید. تعدادی از شاگردان با وجود این که در ذهن خود ذخیرهٔ لغات و معلومات زیاد دارند؛ اما جرأت نوشتن یک موضوع را ندارند. برای اینکه بتوانید بدون دلهره و نگرانی بنویسید. اعتماد به نفس داشته باشید.

آیین یعنی اسلوب، شیوه و روش و انشا به معنای آغازکردن، آفریدن، پدیدآوردن و نگارش به معنای تحریر، نوشتن و شیوهٔ انشا است.

انشا و نگارش عامل اصلی خلاقیت هاست و زیر بنای خلاقیت اعتماد به نفس است. در درس انشا و نگارش، ساده ترین تجربه های تلخ و شیرین تا عمیق ترین اندیشه های فلسفی فرصت بیان پیدا می نماید. انشا با ارزشترین درس است که بیان علوم را نیز سهل و انسان را متفکر و صاحب اندیشه می سازد.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

◆ سوی آن خصمی که تیر انداخته پشه یی کارش کفایت ساخته

نمرود می خواست نعوذاً بالله با خداوند (ج) بجنگد، برج بلندی ساخت و از آنجا به طرف آسمان تیر پرتاب می کرد. خداوند توانا توسط یک پشهٔ کوچک که در دماغ نمرود داخل شد او را هلاک کرد.

◆ آنکه اعدا را به دریا در کشید نا قه را از سنگ خارا بر کشید

فرعون و قتیکه می خواست با حضرت موسی (ع) بجنگد خداوند تعالی حضرت موسی(ع) را نجات داد و فرعون و فرعونیان را به دریا غرق کرد، که این واقعه در رود نیل اتفاق افتاده است.

* * *

شیخ فریدالدین محمد عطار بن ابراهیم نیشاپوری شاعر وعارف نام آور قرن هفتم می باشد. عطار با کلام ساده وگیرنده اش که از دل سوخته، عاشق و شیدا بر می آید به حق که حقایق عرفان را به نحوی خاص در دلها جایگزین می سازد. سال وفات او را ۶۲۷ هـ.ق. می دانند.

این بزرگمرد شعر و ادب فارسی دری آثار گرانبها و ارزشمندی چون: اسرار نامه، الهی نامه، پـندنامه، منطق الطیر، خسرونامه، مصیبت نامه، وصیت نامه و ... از خود به جا مانده است.

* * *

انشا و نگارش عامل اصلی خلاقیت هاست و زیر بنای خلاقیت اعتماد به نفس است. انشا با ارزشترین درس است که بیان علوم را نیز سهل می سازد و از طرفی دیگر انسان را متفکر و صاحب اندیشه می سازد.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- گروه ها برداشت شان را از مفهوم درس در چهار جمله خلاصه کنند.
- آرزوها و تخیلات تان را در یک سطر روی تخته بنویسید.

کار گروهی و سخنرانی

- در مورد مفهوم و محتوای متن درس بحث و گفتگو کنید و از هر گروه یک شاگرد نتیجه را به دیگران بیان کند.
- ازهرگروه یک شاگرد درک و برداشت گروهش را از مفهوم بیت زیر به دیگران بیان کند:

بنده یی را اره بر سر می کشد دیگری را تاج بر سر می نهد

- گروه اول دربارهٔ بیت، گروه دوم در مورد تصویر زیر و گروه سوم دربارهٔ زیبایی های آفرینش، هر کدام پنج جملهٔ زیبا بنویسند.

برگ درختان سبز در نظر هوشیار
هر ورقش دفتریست معرفت کردگار

سعدی

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- منظور شاعر از مصرع « آنکه در آدم دمید او روح را » چیست؟
- چرا خداوند(ج) قوم لوط را زیر و زبر کرد؟
- چطور خداوند(ج) نوح (ع) را از توفان نجات داد؟
- پیام اصلی درس چیست؟

کارخانه گی

- مفهوم کلی درس را به گونهٔ نثر در کتابچه های خود بنویسید.
- متن کامل درس دوم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس دوم

نعت سردار ثقلین (ص)

رسول اکرم (ص) با فرزندان خود به مهر و عطوفت رفتار می کرد و می فرمود: فرزندان ما پارهٔ جگر ما استند و با خدمتگارانش نیز رأفت و عطوفت داشت.

در میان جمع گشاده رو بود و در تنهایی سیمای متفکر و محزون داشت. هرگز به روی کسی خیره نگاه نمی کرد و بیشتر اوقات چشم هایش را به زمین می دوخت. در سلام دادن به همه حتی به کودکان پیش دستی می کرد. هرگاه به مجلسی وارد می شد، نزدیک ترین جای خالی را اختیار می نمود. از بیماران عیادت می کرد. سخن همنشین خود را نمی بُرید، بیش از حد لزوم سخن نمی گفت و اجازه نمی داد کسی جز در مقام دادخواهی در حضور او از دیگری بد بگوید و یا به کسی دشنام دهد.

هیچگاه زبانش را به دشنام نمی آلود. بد رفتاری با شخص خود را، می بخشید؛ ولی دربارهٔ کسانی که به حریم قانون تجاوز می کردند گذشت و مدارا نداشت.

ketabton.com - The Digital Library

ای گـزیـده مر تـرا از خلق رب العـالمیـن
آفـرین گـوید همی بـر جان پاکـت آفرین
از بـرای اینکه مـاه و آفـتابت چـاکـرنـد
زان طواف آرد شب و روز آسمان گرد زمین
حال تو بس با کمال و فضل تو بس باجمال
روی تـو نـور مبین و رأی تـو حبل المتین
مـرگ با مهـر تـو باشد خوشـتر از عمر ابد
زهر با یـاد تـو باشـد خوشـتر از ماء مَعین
بـر تن و جان تـو بـادا آفـرین از کـردگـار
جبرئیل از آسـمان بـر خُلق تـو کرد آفرین
از برای اینکه تا آسان کند این دین خویش
آدمی از آدم آرد حـور از خـلـد بـریـن
این صفات و نعت آنمرد است کاندر آسمان
از برای طلعتش می تابـد این شمس مُبین
ای سـنایی گـر ز دانـایی بجـویی مهر او
جز کمالش را مدان و جز جمالـش را مبین

سنایی

توضیحات

- مر ترا: در این جا به معنای تنها ترا
- همی: در این جا به معنای هر لحظه

آیین انشا و نگارش

نگارش و علوم انسانی

در نگارش آشنایی با علوم صرف، نحو، فصاحت و بلاغت بسیار مهم پنداشته می شود. از اینکه لفظ وسیلهٔ بیان معنی است و برای ارائهٔ یک معنی شاید از چند جمله یا

ketabton.com - The Digital Library

چند کلمهٔ مترادف، یکی دو تای آن مناسب تر باشد انتخاب گردد. بنابراین لازم است که نویسنده به صورت کافی ذخیرهٔ لغات داشته باشد تا در بیان موضوعات گوناگون توانایی نشان دهد .

نقش کلمه ها در نگارش بسیار مهم است. سر وکار ما درنگارش با کلمه ها می باشد. پس ما باید صرف و نحو را بدانیم با قواعد آن آشنا باشیم تا در نوشتن یک موضوع به مشکل دچار نشویم و از عهدهٔ نگارش آن برآییم.

ای گزیده مرترا از خلق رب العالمین آفرین گوید همی برجان پاکت آفرین

ای آنکه خداوند تبارک و تعالی از میان همهٔ بنده گانش ترا به پیامبری برگزید و هردم و هر لحظه به جان پاکت آفرین می گوید.

* * *

حکیم ابوالمجد مجدود بن آدم سنایی شاعر بلند مرتبهٔ شعر فارسی دری است. ولادتش در اواسط قرن پنجم درغزنی اتفاق افتاده است. قصاید معروف سنایی در زهُد، وعظ و عرفان، منظومه های حدیقة الحقیقه، طریق التحقیق، سیرالعباد، کارنامهٔ بلخ و... از آثار گرانبها و ارزشمند در تاریخ افغانستان است.

وفات او در سال ۵۴۵ هـ.ق. اتفاق افتاد و مقبره اش در شهر غزنی، زیارتگاه خاص و عام است.

* * *

ما باید صرف و نحو را بدانیم با قواعد آن آشنا باشیم تا در نوشتن یک مفهوم به مشکل دچار نشویم و از عهدهٔ نگارش یک موضوع برآییم.

◆ متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.

◆فکر کنید و راجع به بیت زیر هر کدام یک جمله بنویسید:

به گفتار پیغمبرت راه جوی دل از تیره گی ها بدین آب شوی

ketabton.com - The Digital Library

- دو شاگرد کلمه های آتی را در جمله ها به کار برند:
(چاکر، طواف، سنایی)

کار گروهی و سخنرانی

- از هر گروه یک شاگرد مفهوم متن درس را به دیگران بیان کند.
- یک شاگرد از هر گروه، در مورد سیرت پیامبر گرامی اسلام (ص) سخنرانی کند.
- شعری را که در وصف پیامبر (ص) خواندید از این شاعر است، حالا با مشوره در گروه خود، نام و دیگر مشخصات این شاعر را در چند جمله بنویسید:

- از درسی که خواندید چه آموختید؟
- منظور شاعر از بیت زیر چیست:
مرگ با مهر تو باشد خوشتر از عمر ابد زهر با یاد تو باشد خوشتر از ماء مَعین
- یک مسلمان به پیروی از پیغمبر (ص) خود کدام صفات را داشته باشد؟

- در مورد صفات یک مسلمان به پیروی از پیغمبر گرامی اسلام (ص)، مقاله یی تحریر کنید.
- متن کامل درس سوم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس سوم

بزرگی جهان

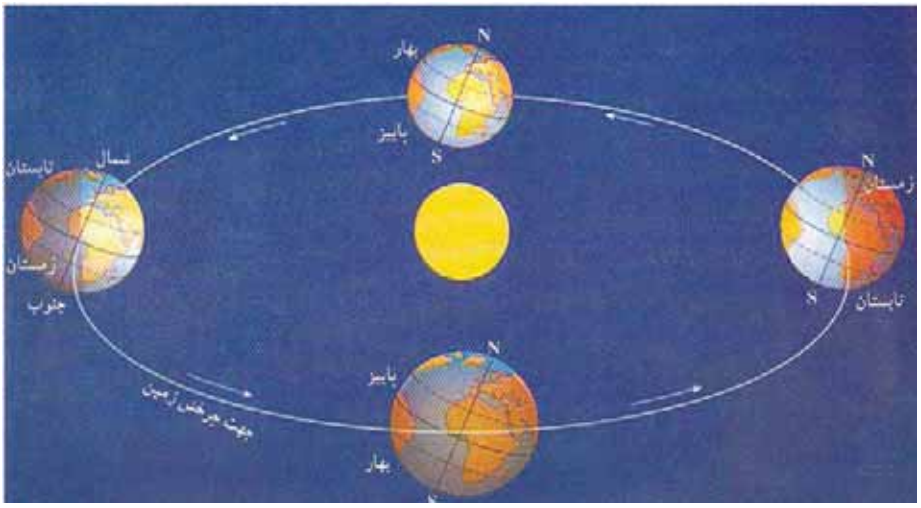

پروردگار عالمیان، کاینات را با این عظمت و زیبایی خلق کرده و موجودات او را از نیستی به هستی در آورده است. زیبایی های جهان خلقت، قانونمندی های طبیعت، نظم و سیاره های شمسی، کوه ها، دریاها و همه و همه، بهتر می توانند ما را به قدرت های ذات پاک و یگانهٔ خداوند قادر و توانا آشنا ساخته، ایمان و عقیدهٔ راسخ ما را قویتر سازد.

ketabton.com - The Digital Library

دلم می خواهد، بر بالهای باد نشینم و آنچه را که پروردگار جهان از میان ظلمت و آشفته گی پدید آورده، زیر پا گذارم؛ تا مگر روزی به پایان این دریای بیکران رسم و بدان سرزمین که خداوند(ج) سرحد جهان خلقتش قرار داده فرود آیم، از هم اکنون، دراین سفر دور و دراز ستاره گان را با درخشنده گی جاودانی می بینم که راه هزاران ساله را در دل افلاک می پیمایند تا به سرزمین غایی سفر خود برسند؛ اما بدین حد اکتفا نمی کنم و همچنان بالاتر می روم بدانجا می روم که دیگر ستاره گان فلک را در آن راهی نیست، دلیرانه پا در قلمرو بی پایان ظلمت و خاموشی می گذارم و به چابکی نور شتابان از آن می گذرم، ناگهان وارد دنیای تازه یی می شوم که در آسمان آن، ابر ها در حرکت اند و در زمینش رودخانه ها به سوی دریا ها جریان دارند، در یک جادۀ خلوت رهگذری به من نزدیک می شود می پرسد:

ای مسافر بایست! با چنین شتاب کجا می روی؟ می گویم به سوی آخر دنیا سفر می کنم، خواهم بدانجا روم که خداوند(ج) آن را سرحد دنیای خلقت قرار داده است و دیگر در آن ذیحیات نفس نمی کشد. می گوید: اوه، بایست! بیهوده رنج سفر را بر خویش هموار مکن! مگر نمی دانی می خواهی به عالم بی پایان و بی کران قدم گذاری. ای فکر دور پرواز من! بالهای عقاب آسایت را از پرواز باز دار و تو ای کشتی تند رو خیال من، همین جا لنگر انداز؛ زیرا ترا بیش از این اجازۀ سفر نیست.

شیلر

ketabton.com - The Digital Library

توضیحات

منظومه شمسی ما که حدود ۵ میلیارد سال عمر دارد در ابتدا ابر بوده که شامل دود، گاز، خاکستر، غبار و برخی عناصر دیگر که در فضای منظومهٔ شمسی پراکنده بوده است. بعد بادی که ظاهراً موج ناشی از انفجار ستاره یی بوده ابعاد و جوانب آن را به هم آورده و منظومهٔ شمسی به صورت یک دیسک در آمده بود که به دور خود می چرخیده است. بعد در قسمت مرکزی آن ابر، که ضخیمتر بوده، نیروی جاذبه مواد بیشتری را جذب کرده و در آن ناحیه متراکم، گرمای لازم برای ایجاد واکنشهای هسته یی فراهم گشته و خورشید شکل گرفته است. در اطراف آن حلقه های دیگری از گاز و غیره به چرخش در آمده که رفته رفته به کره های بزرگتری تبدیل شده اند که همان سیارات فعلی منظومهٔ شمسی اند.

آیین انشا و نگارش

.معلومات عمومی دربارهٔ نگارش

برای یک نویسنده خیلی ها حتمی است،که در موارد مختلف مطالعات دقیق داشته باشد؛ یعنی آگاهی از اوضاع محیطی، اجتماعی و جهانی داشته نوشته ها وآثار روز را همیشه بخواند و قضاوت همه جانبه نموده، جریانات مثبت زنده گی و ایجابات عصر را درک کند. برای اینکه یک نویسندهٔ خوب باشیم همواره با مطالعهٔ آثار عالی، پر محتوا و مفید که نیاز زمان باشد بپردازیم و بدین صورت معلومات گستردهٔ حیاتی به دست آوریم و در پرتو اینگونه فرآورده های عمومی و وسیع، علمی، ادبی و اجتماعی به ایجاد اثر سودمند پر ارزش و مورد نیاز مردم موفق گردیم.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

برای اینکه یک نویسندهٔ خوب باشیم همواره به مطالعهٔ آثار عالی، پر محتوا و مفید که نیاز زمان باشد بپردازیم و بدین صورت معلومات گستردهٔ حیاتی را ولو نسبی هم باشد، به دست آوریم.

* * *

فریدریش شیلر نویسنده و شاعر آلمانی در ۱۰ نوامبر سال ۱۷۵۹م. در آلمان تولد شد و در ۹ می سال ۱۸۰۵ م. با زنده گی وداع کرد.

شیلر از آغاز کودکی عشق سرشاری به نویسنده گی و شعر داشت. نخستین نمایشنامهٔ خود موسوم به راهزن را هنگامی نوشت که هژده یا نُزده سال بیشتر از عمرش نگذشته بود. گرچه او در زمینه های تاریخ، فلسفه، زیباشناسی، شعر و داستان قلم زد؛ ولی خلاقیت و کار عمدهٔ او را، نوشتن دُرام و نمایشنامه می دانند و امروز یکی از چهره های مهم تاریخ ادبیات آلمان به شمار می رود.

ketabton.com - The Digital Library

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- یک شاگرد از هر گروه کلمه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.

کار گروهی و سخنرانی

- از هرگروه دو شاگرد درس را با صدای بلند بخوانند.
- با مشوره درگروه، دربارهٔ عبارت « خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد» سه شاگرد سخنرانی کنند.
- شاگردان در گروه های خود در مورد فقره های زیر چند جمله بنویسند:

« ای فکر دور پرواز من! بالهای عقاب آسایت را از پرواز باز دار و توای کشتی تند رو خیال من، همین جا لنگر انداز! زیرا ترا بیش از این اجازهٔ سفر نیست.»

- شما زیبایی های آفرینش را در چه می بینید؟
- منظور نویسنده از جملهٔ زیر چیست؟

« دلم می خواهد بر بالهای باد نشینم»

- آیا مطالعه و معلومات عمومی در نگارش حتمی است؟
- پیام اصلی درس چیست؟

ketabton.com - The Digital Library

کارخانه گی

- برداشت تان را از مفهوم و محتوای درس درکتابچه های تان بنویسید.
- درس چهارم را به دقت بخوانید و برای معرفی آن در روز آینده آماده باشید.

- بیت زیر را حفظ کنید:

سایه به یمن عاجزی ایمن از آب و آتش است
سر به زمین فگنده را هیچ بلا نمی رسد

پیدل

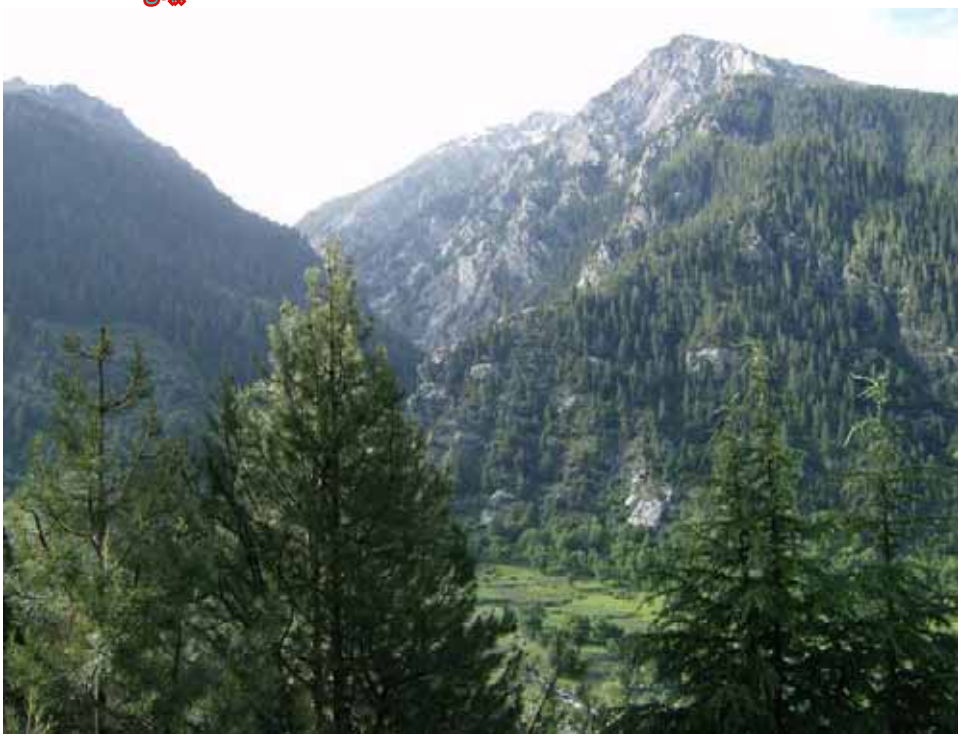

ketabton.com - The Digital Library

درس چهارم

فرهنگ مطالعه

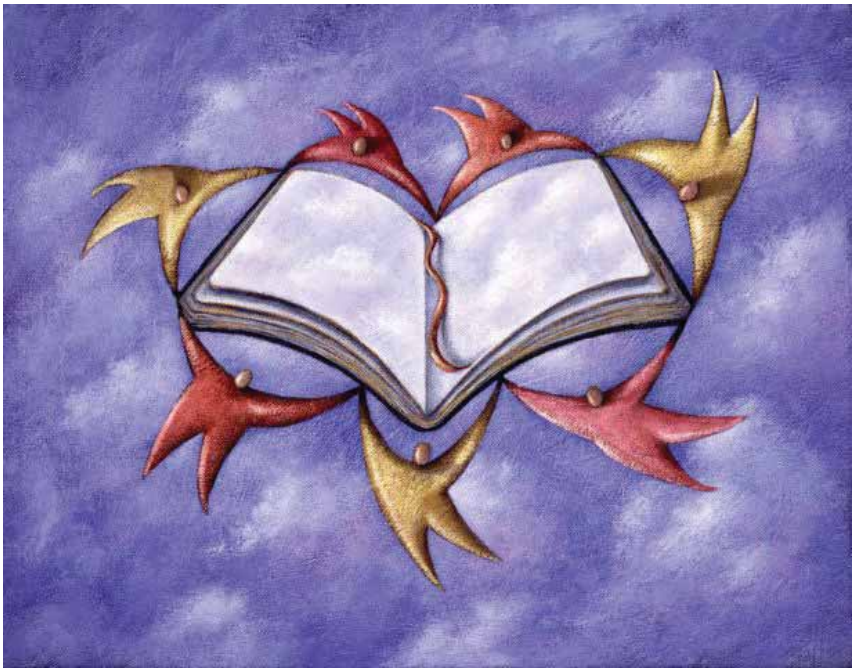

(کتاب وسیله یی است که ما را از حد خود فراتر می برد.)

ketabton.com - The Digital Library

تمدن امروز ما حاصل دانش و تجربهٔ نسل هایی است که پیش از ما زیسته اند. ما نمی توانیم در این تمدن شرکت جوییم مگر آن که با اندیشهٔ نسل های گذشته آشنا شویم. یگانه وسیله یی که ما را به این مقصود می رساند، مطالعهٔ کتاب های سودمند علمی است.

با کتاب هم می توان دوستی ورزید. کتاب در دوستی همیشه ثابت قدم و وفادار است. برخی از کتاب ها را چه بسا فرزانه تر و دلاویزتر از نویسنده گانشان می یابیم؛ زیرا نویسنده از وجود خود، آن چه بهتر است به آثارش می بخشد و هنگامی که ما با او گفتگو می کنیم سخنانش هر چند لبریز از معنی باشند، بار دوم در وضیعت فعلی قابل دسترس نیستند؛ زیرا امواج صوتی آن به فضای بیکرانه سفر می کند؛ اما کتاب همیشه در اختیار ماست و اسرار و رموز آن پیوسته قابل بررسی و پی جویی است. گذشته از این، میلیون ها تن می توانند کتاب یا کتاب هایی را دوست بدارند، بی آن که این دوستی مشترک رشکی میانشان برانگیزد. آثار فردوسی، خیام، مولوی، سعدی، حافظ و ... پیوند های شگفت انگیزی میان مردمی که به کلی از هم جدایند، پدید آورند.

کتاب وسیله یی است که ما را از حد خود فراتر می برد. هیچ کس آن اندازه تجربه ندارد که دیگران و خود را به خوبی بشناسد، ما همه گی در این جهان بی کران؛ ولی ناشناختنی خود را تنها می یابیم و از آن رنج می بریم، دشواری های زنده گی آزار مان می دهد. کتاب به ما آرامش می بخشد و می آموزاند که مردمی بسیار بزرگتر از ما نیز چون ما رنج برده اند و در جستجوی حقیقت کوشیده اند. به یاری کتاب می توانیم از تنگنای جهان کوچک خود بگریزیم.

کتاب مهم ترین وسیلهٔ شناختن اعصار گذشته و بهترین وسیله یی وقوف بر احوال اجتماعاتی است که از دسترس ما بیرون می باشد. سفرنامه هایی که نویسنده گان بزرگ نوشته اند، نکته هایی از روح پنهان کشور ها و ملت ها را بر ما آشکار می کنند که اگر بیست بار به رسم جهانگردی به آن سرزمین ها سفر کنیم یکی از آن ها را نخواهیم آموخت.

هر چند تا اندازه یی برای آن کتاب می خوانیم که از حد زنده گی خود فرا گذریم و از زنده گی دیگران آگاه شویم؛ ولی علت شادی و نشاطی که از خواندن کتاب به ما دست می دهد، تنها در این نیست. ما در زنده گی روزانهٔ خود آن چنان در حوادث غرقیم که نمی توانیم این حوادث را آشکار ببینیم و آن قدر دستخوش هیجانات روحی خویشیم که مجال لذت بردن از این هیجانات را نمی یابیم. زنده گی بسیاری از ما خود داستانی است که از داستان های نویسنده گان بزرگ چیزی کم ندارد؛ ولی ما نه تنها خود از این زنده گی لذت نمی بریم؛ بلکه پیوسته از رنج آن نالانیم. هنر نویسنده درآن است که تصویر

ketabton.com - The Digital Library

راستینی از زنده گی پیش چشم ما می گذارد؛ ولی آن را در چنان فاصله یی از ما نگاه می دارد که ما بی اندک بیم و احساس مسؤولیتی از آن لذت می بریم. کسی که رمان یا سر گذشت بزرگی را می خواند، در کشاکش حادثهٔ بزرگی زنده گی می کند، بی آن که صفای خاطرش از آن شوریده شود.

کتاب خوب خواننده را آن چنان که پیش از خواندن بود نمی گذارد؛ بلکه او را به صفات نیکوتری آراسته می گرداند.

آندره موروا مورخ و نویسندهٔ فرانسوی ۱۹۶۷- ۱۸۸۵ م
ترجمه از اسماعیل سعادت

استعداد و ممارست در نگارش

انسان دارای طبع عالی، تعقل و صاحب مخیله و قریحه یی سرشار و قوی در زمینه های گوناگون می باشد؛ البته این نیرو و صفات برای کسب مهارت در نگارش نیکوترین مددگار یک نویسنده است.

انسانها همه دارای استعداد اند و این استعداد فطری (ذاتی) واستعداد فکری کسبی می باشد. بعضی انسانها در زمینه های مختلف دارای استعداد فطری اند و بعضی از محیط و اجتماع خود کسب می نمایند. دانشمندان بدین نظر استند که هر دو استعداد به تمرین و ممارست ضرورت دارد. اگر همان استعداد فطری هم به کار انداخته نشود رشد نکرده از بین می رود؛ زیرا نگارش فنی است عملی و بدون مداومت و ممارست به جای نخواهد رسید .

پس برای رشد استعداد در نگارش نیازمند تمرین، ممارست و تلاش متداوم استیم.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

مطالعهٔ کتاب ها و موضوعات گوناگون، معلومات، دانش و طرز دید انسان را در زمینه های مختلف وسعت می بخشد. هر قدر انسان بیشتر مطالعه کند به همان اندازه به آگاهی و دانش آن افزوده می شود که همین افزایش آگاهی و دانش، افق دید و افکار انسان را بالا برده، باعث ترقی و پیشرفت جامعه می گردد.

جهت معلومات مزید و بلند بردن سطح دانش تان، اندرز های سودمند زیر را که در مورد کتاب و مطالعه می باشد، به حافظه بسپارید:

- کسانی که با افکار عالی و خوب دمسازند، هرگز تنها و بی مونس نیستند.

فلیپ سیدنی

- مطالعه یگانه راهی است برای آشنایی و گفتگو با بزرگان روزگار که قرن ها پیش از این در دنیا به سر برده اند و اکنون در زیر خاک منزل دارند.

دانشمند انگلیسی

- آنچه را می توان بعد از بیست سال تجربه آموخت مطالعهٔ صحیح در یک سال به ما می آموزد.

دانشمند انگلیسی

❁ ❁ ❁

برای کسب مهارت در نگارش نیکوترین مددگار یک نویسنده، طبع عالی، تعقل و قوهٔ تخیل در مغز، قریحه یی سرشار و قوی در زمینه های گوناگون می باشد.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- نکات مهم درس را در کتابچه های خود یادداشت کنید.
- دو شاگرد جمله های مختلف در مورد کتاب و مطالعه روی تخته بنویسند.

کار گروهی و سخنرانی

- متن درس را در گروه های خود خاموشانه بخوانید.
- یک شاگرد از هر گروه در مورد مطالعه و فایده های آن سخنرانی کند.
- گروه ها برداشت شان را در مورد مطالعه بنویسند و نتیجه توسط یکی از اعضای گروه به دیگران بیان گردد.

ketabton.com - The Digital Library

- مطالعه برای رشد استعداد، طرز فکر و آگاهی انسان چه تأثیر دارد؟
- کتاب به ما چه می آموزد؟
- چرا خواندن سر گذشت مردان بزرگ برای ما دلپذیر است؟
- استعداد و ممارست در نگارش چه نقش دارد؟

- در مورد فایده های کتاب و مطالعه یک مقاله ترتیب دهید.
- درس پنجم را به دقت بخوانید و برای معرفی آن در روز آینده آماده باشید.
- بیت زیر را حفظ کنید:

مکن گردن فرازی تا نسازد دهر پامالت

که نی آخر به جرم سرکشی ها بوریا گردد

بیدل

ketabton.com - The Digital Library

درس پنجم

تربیت فرزند

فکر دقیق در انتخاب و گزینش دوست و گشت و گذار با اشخاص اهل و صالح، بالای شخصیت انسان تأثیر مستقیم داشته که متضمن نام نیک و آیندهٔ خوب و درخشان است.

آموختن خردمندی و تربیت سالم به فرزندان باعث نیکنامی و سرافرازی والدین می گردد و سبب می شود تا فرزندان در انتخاب دوست دقت کنند و از همان آوانیکه درست همانند شاخچهٔ تر درختان، قابلیت انحنا یا خمیدن به هر طرف را دارند، بتوانند راه درست و سالم را انتخاب کنند.

ketabton.com - The Digital Library

پسر چون ز دَه بر گذشتش سِنین ز نا محرمان گو، فراتر نشین
چو خواهی که نامت بماند به جای پسر را خردمندی آموز و رأی
چو فرهنگ و رأیش نباشد بسی بمیری و از تو نماند کسی
خردمند و پرهیزگارش برآر گرش دوست داری به نازش مدار
به خُردی دَرَش زجر و تعلیم کن به نیک و بدش وعده و بیم کن
نو آموز را ذکر و تحسین و زِه ز تَوبیخ و تهدید استاد بِه
بیاموز پرورده را دست رنج وگر دست داری چو قارون به گنج
مکن تکیه بر دستگاهی که هست که باشد که نعمت نماند به دست
به پایان رسد کیسهٔ سیم و زر نباشد تهی کیسهٔ پیشه ور
چو بر پیشه یی باشدش دسترس کجا دست حاجت برد پیش کس
ندانی که سعدی مراد از چه یافت نه هامون نوشت و نه دریا شگافت
به خُردی بخورد از بزرگان قفا خدا دادش اندر بزرگی صفا
هرآن کس که گردن به فرمان نهد بسی بر نیاید که فرمان دهد
هرآن طفل که جور آموزگار نبیند، جفا بیند از روزگار
پسر را نکو دار و راحت رسان که چشمش نماند به دست کسان

نگهدار از آمیزگار بدش
که بدبخت و بی ره کند چون خودش

ketabton.com - The Digital Library

توضیحات

- پسر چون ز ده بر گذشتش سنین: زمانیکه سن پسر از ده گذشت.
- مکن تکـیه بر دستگاهی که هست: منظور از دستگاه این دنیا است، یعنی بر دبدبه و تجملات زنده گی زودگذر تکیه مکن.
- آمیزگار: در اینجا آمیزنده، آمیزش کننده یا معاشرت کننده
- قارون: از قبیلهٔ بنی اسراییل بود و ثروتی فراوان داشت. وی جاه طلب، بخیل وحسود بود، در پرداخت زکات بخل می ورزید و گفته های حضرت موسی (ع) را نمی پذیرفت. تا این که روزی حضرت موسی (ع) او را نفرین کرد و خداوند (ج) زلزله یی سخت پدید آورد و زمین قارون، خانه و گنجش را به کام خود کشید.
- هامون: دشت و صحرا

آیین انشا و نگارش

زمان و مکان در نگارش

از جملهٔ مقتضیات و شرایط نگارش یکی هم موقع ومحل مناسب است؛ زیرا بدون آن نویسنده موفق به ایجاد یک اثر عالی نخواهد شد؛ بلکه معنی مبتذل و عبارت سست خواهد آمد. بهترین وقت برای نگارش بعد از استراحت است چون که در آن وقت ذهن با نشاط و طبع آمادهٔ کار می باشد. همچنین محل مناسب با شرایط درست آراسته بوده از اسباب تشویش چون اصوات گوش خراش و حرکات اذیت کننده بر کنار و فارغ باشد. همین موضوعات بنیان یک نگارش خوب را تشکیل می دهد.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

چو خواهی که نامـت بماند به جای پـسر را خـردمـندی آمـوز و رأی

خطاب به کسانی که در تربیت و خردمندی فرزندان شان غفلت می کنند و این دیَن مهم و زنده گی ساز را نادیده می گیرند و نمی دانند که چه جرم سنگین و گناه عظیمی را مرتکب می گردند.

* * *

بهترین وقت برای نگارش بعد از استراحت است چون که در آن وقت ذهن با نشاط و طبع آمادۀ کار می باشد. محل مناسب دور از صدا های گوش خراش و اذیت کننده باعث ایجاد یک اثر عالی می گردد.

* * *

سعدی شیرازی در اوایل قرن هفتم هـ.ق. میان خاندانی از عالمان دین در شیراز تولد یافت. در آوان جوانی به بغداد رفت و آنجا در مدرسۀ نظامیه به تحصیل علوم ادبی و دینی همت گماشت و سپس به عراق، شام و حجاز سفرکرد و در اوسط قرن هفتم هـ.ق. به شیراز باز گشت و در سال ۶۹۴ هـ.ق. وفات نمود و در همانجا مدفون است.

آثار منثور سعدی غیر از گلستان، مجالس پنـجگانه، رسالۀ عقل و عشق و تقریرات ثلاثه است.

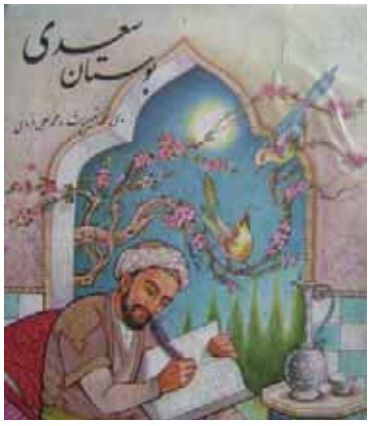

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- نکات مهم درس را در کتابچه های خود بنویسند.
- دو شاگرد مفهوم بیت زیر را روی تخته بنویسند:

پسر چون ز ده بر گذشتش سنین　　ز نا محرمان گو، فراتر نشین

- برداشت شان را از مفهوم شعر و نقش معلم در تعلیم و تر بیت اطفال بنویسند.

کار گروهی و سخنرانی

- دربارهٔ مفهوم و محتوای شعر تربیت فرزند، سه شاگرد سخنرانی کنند.
- گروه ها درمورد بیت زیر بحث و گفتگو کنند و برداشت شان را از مفهوم آن با زبان ساده بیان دارند:

چو بر پیشه یی باشدش دسترس　　کجا دست حاجت برد پیش کس

- گروه ها در مورد تصویر زیر بحث کنند و یکتن از هر گروه نتیجه را به دیگران بیان نماید:

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- سعدی در کدام قرن می زیست؟
- تربیت در شخصیت انسان چه نقش دارد؟

منظور شاعر از بیت زیر چیست:

هرآن طفل که جور آموزگار نبیند، جفا بیند از روزگار
پسر را نکو دار و راحت رسان که چشمش نماند به دست کسان

- مفهوم کلی درس چیست؟

.....

.....

.....

.....

کارخانه گی

- اندرز زیر را حفظ کنید و دربارهٔ تربیت و اخلاق خوب، یک مقالهٔ زیبا در ده سطر بنویسید.

(ادب خرجی ندارد؛ ولی همه چیز را خریداری می کند.)

- متن کامل درس ششم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس ششم

دقیقی بلخی

من اینجا دیر ماندم خوار گشتم
عزیز از ماندن دایم شود خوار

چو آب اندر شَمَر بسیار ماند
زُهومت گیرد از آرام بسیار

ketabton.com - The Digital Library

ابو منصور محمد بن احمد دقیقی با منصور بن نوح و نوح بن منصور سامانی معاصر بوده و بعضی از امرای چغانیان را مدح گفته، پیش از فردوسی به گفتن شاهنامه اقدام کرده و هزار بیت در باب سلطنت گشتاسب به نظم آورده و فردوسی این هزار بیت را بر اثر خوابی که دیده در شاهنامهٔ خود نقل کرده است.

دقیقی بلخی شاعر مدیحه سرا و بزرگ زبان فارسی دری با عمر کوتاهی که داشت به سرودن اشعار گوناگون دست یازید؛ اما آنچه مسلم است دیوانش از اکثر اشعار اعم از غزل، قصیده و مثنوی انباشته بود؛ اما در حال حاضر از او مطالب زیادی که در خور شأن او باشد در دست نیست.

دقیقی سعی فراوان به سرودن شاهنامه داشت؛ ولی بنابر دلایل نا معلوم در عهد شباب به دست غلام خود کشته شد که بعد از آن فردوسی شاهنامه را به اتمام رسانید.

زنده گی برای دقیقی بسیار بیوفا بود و در این مدت کوتاه نیز او به دربار های مختلف که درآن دوران وجود داشت سرکشی کرد. از قصاید معدود او که به دست آمده پیداست که سخنش پخته و بلیغ بوده است؛ اما چون عمرش طولانی نبود نمی توان مرام و مسلک واقعی او را دریافت. او در زمان زنده گی یکجا ساکن نبود و شاید دنبال ماوایی می گشت؛ اما اجل به او مهلت نداد.

درمیان سامانیان با امیر منصور بن نوح وفرزندش نوح بن منصور ارتباط یافت و برخی معتقداند که به فرمان آنها بود که به نظم شاهنامه پرداخت.

دقیقی شاعر مدیحه سرا بود و از خوشی های زنده گی لذت می برد. وی چون به میان سالی نرسید ، نمی توان روحیات او را سنجید؛ اما اشعاری که از او باز مانده بسیار پخته و چنین می نماید که اگر ادامه می یافت آثارش جزو شاهکار های ادبی تاریخ محسوب می شد.

ketabton.com - The Digital Library

نمونهٔ کلام:

بر افـگـند ای صـنم ابـر بهـشـتی
زمـــین را خـلـعت اُردی بهـشـتی

زمـین بـر سان خـون آلـوده دیبا
هـوا بـر سان مُشک انـدوده مُشـتی

به طعم نوش گشته چشمهٔ آب
به رنگ دیـدهٔ آهـوی د شتـی

چنان گردد زمان هزمان که در دشت
پلنگ آهـو نگـیرد جـز بـه کُشـتی

بتی بایـد کـنون خـورشید چهره
مهی گر دارد از خـورشید پُشتـی

جـهان طـاووس گـونه گشـت گویی
بـه جایی نـرمـی و جایی دُرُشـتی

بدان مانـد که گویی از می و مُشـک
مـثال دوسـت بـر صـحرا نبِشـتی

ز گِـل بـوی گـلاب آیـد بـدانسـان
کـه پـنداری گُل انـدر گِل سرشـتی

ketabton.com - The Digital Library

توضیحات

- هزمان: مخفف هر زمان.
- مشتی: به ضم میم، نوعی از جامهٔ لطیف و حریر نازک.
- نبِشتی: نقش کردی.

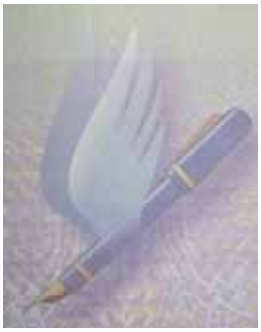

آیین انشا و نگارش

مراحل نگارش

نگارش از آغاز تا پایان سه مرحلهٔ متمایز و باهم مرتبط را در بر می گیرد که عبارت اند از:

۱. مرحلهٔ ایجاد فکر

۲. مرحلهٔ تنظیم فکر

۳. مرحلهٔ بیان فکر

در درس های بعدی هر کدام از مراحل نگارش را به طور جداگانه می خوانیم.

ketabton.com - The Digital Library

بر افـگـند ای صـنم ابـر بهـشـتی
زمـــین را خـلـعت اُردی بهـشـتی

شاعر ابر را، بهشتی یا دارندهٔ دست سخاوت گفته است، یعنی باریدن باران درموسم بهار باعث زیبایی و طراوت طبیعت گردیده و زمین را چنان خوشبو، زیبا و سبز و خرم می سازد که با جامهٔ بهاری، سرخ و لاله گون می گردد.

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- سه شاگرد در مورد بیت زیر جمله های مختلف بنویسند:

ز گِل بوی گلاب آید بدانسان که پنداری گُل اندر گِل سرشتی

- با توجه به پیام درس، دربارهٔ موضوع زیر سه سطر بنویسید:

شاعران نامدار افغانستان

.....

کار گروهی و سخنرانی

- پس از مشوره در گروه، یک شاگرد درک و برداشت گروهش را به دیگران بیان کند.
- یک شاگرد از هر گروه در مورد زنده گی نامهٔ دقیقی سخنرانی کند.
- پس از مشوره در گروه، مفهوم بیت زیر را بیان دارید:

جهان طاووس گونه گشت گویی به جایی نرمی و جایی دُرُشتی

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- دقیقی کی بود؟
- شاهنامه اثر دقیقی است یا فردوسی؟
- نگارش، چند مرحله دارد؟ نام ببرید.
- متن شعر را با آواز بلند و مناسب دکلمه کنید.

کارخانه گی

- واژه های آتی را طوری درجمله ها به کار بندیدکه با متن درس ارتباط داشته باشد.

مدیحه .....

انباشته .....

بلخ .....

شباب .....

- متن کامل درس هفتم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس هفتم

ناول چیست؟

ناول مترادف رُمان است که در زبان دری داستان بلند یا داستان دراز گفته می شود.

ketabton.com - The Digital Library

ناول مترادف رُمان است که در زبان دری به داستان بلند یا دراز گفته می شود. این اصطلاح ره آورد دنیای غرب است، که با نام، محتوا و مفهوم خود در ادبیات ما راه یافته است.

چون ترجمۀ این نوع آثار در اوایل کار از زبان فرانسوی صورت گرفت، اصطلاح رُمان نیز با ترجمۀ کتاب های رُمان متداول شد و در زبان و فرهنگ ادبی ما جا افتاد.

تاریخ پیدایش و طلوع آن در فرهنگ ادبی جهان، از دوصد و پنجاه سال تجاوز نمی کند. در حقیقت وقتی آدمی شناسنامه و هویت فردی خود را پیدا کرد، رمان نیز تولد یافت. نویسنده گان نیز بر اثر این تحول ادبی، به ابداع آثار دست یازیدند.

ادبیات، پوشش اشرافی و اختصاصی خود را به دور انداخت و محتوای آثار، دگرگون شد. طبقۀ متوسط و مردم عام برای اولین بار مورد توجه قرار گرفت و شخصیت های آنها به ادبیات راه یافت. به تدریج فرد به نیروی خلاقه، زنده گی درونی، عـــــاطفی و ویژه گی های شخصیت خود آگاهی یافت و رُمان که حاصل این شناخت است آفریده شد و به معنای واقعی و امروزی آن به وجود آمد.

نویسنده گان در ناول یا رُمان، شخصیت ها را از نمونۀ انسان واقعی می آفرینند و عکس العمل آن ها را در برابر اعمال و رفتار خود شان و شخصیت های دیگر به نمایش می گذارند. خصوصیات درونی و روانی آن ها را در برابر وقایع ترسیم می کنند و نشان می دهند که شخصیت های داستان چه می کنند چه می اندیشند، خلاصه نمونه یی از انسان واقعی را با همه خصوصیات روحی و عاطفی می آفرینند.

از این رو می بینیم که با وجود گسترش و رشد امور اختصاصی و تخصصی و آنچه که علوم انسانی نامیده می شود، با وجود خلق و ابداع شکل های هنری دیگر، ناول یا رمان به بقا و زنده گی خود ادامه داده و اصالت و تنوع گرایی آن همچنان محفوظ مانده است؛ البته رُمانی که ما امروز می شناسیم، همان رمان قرن هژده یا حتی قرن نزده نیست. رُمان امروزی تغییرات و دگرگونی های بسیاری پذیرفته است و در سیر تحولات خود دگرگونی های دیگری نیز خواهد پذیرفت؛ زیرا رُمان ساختمانی از تجربه است و همچون جامعه،

ketabton.com - The Digital Library

عقاید و تجربیات آدمی، تغییر و تحول می پذیرد، همانطوری که ذهن و معرفت بشری دچار تحول و تغییر است، رُمان نیز همگام با این تحول است. با این حال رُمان، هنوز هم، رمان، باقی مانده و گسترش شکل هنری آن تداوم و بقای فرهنگی به آن بخشیده است.

ویلیام هزلیت نویسندهٔ انگلیسی در قرن نزده، رُمان را چنین تعریف کرده است: ((رُمان داستانی است که بر اساس تقلیدی نزدیک به واقعیت، از آدمی و عادات و حالات بشری نوشته شده باشد و به نحوی از اَنحاء شالودهٔ جامعه را در خود تصویر و منعکس کند.))

همین طور تعریف های زیادی برای رُمان آورده اند که از آن جمله می توان از ژان هیته منتقد فرانسوی نام برد که در مورد تعریف رُمان چنین گفته است: ((فرهنگ ها که معمولاً تعریف هایشان کمی با فکر بیشتر تهیه شده است، همه متفقند بر اینکه: رُمان سر گذشتی است که برای جلب توجه خواننده فراهم شده باشد.)) ؛ اما چنان که ملاحظه می شود این تعریف نیز کامل نیست؛ زیرا اولاً رُمان های کسل کننده هم کمیاب نیست و ثانیاً این تعریف تنها به رمان محدود نمی شود؛ بلکه همه انواع ادبی برای جلب توجهٔ خواننده عرضه می شود.

بهترین رُمان، رُمانی است که شعور ما را نسبت به خود و دنیای اطرافیان تعالی بخشد و گاهی نیز ما را از خود بی خود کند. البته میان رُمان ها باید تفاوتی قایل شد. فرق است میان رُمانی که تصویر واقعی از زنده گی به دست می دهد و رویای شکل گرفتهٔ ذهنی را منعکس می کند؛ تا رمان تفننی که هدفش چیزی جز سرگرمی و مشغول کردن خواننده نیست.

ketabton.com - The Digital Library

آیین انشا و نگارش

۱. مرحله ایجاد فکر

پیش ازآغاز نگارش باید فکرکنیم چه می خواهیم بنویسیم باید اندیشه و دقت خود را به کار بیندازیم؛ زیرا بدون اندیشه و دقت کافی، بیان درست و دقیق مطلبی امکان پذیر نیست.

دقت و اندیشه دربارهٔ موضوع، باعث می شود که طرح نوشته در ذهن پدید آید و شکل گیرد. برای نویسنده لازم است که مدتها به تفکر بپردازد وتعمق نماید تا موضوع دلچسپ، مفید و طرف نیاز مردم را انتخاب کند و آنرا سوژهٔ نگارش قرار دهد و در همین مرحله دقت زیاد به خرج دهد و بکوشد تا موضوع بِکر را بر گزیند. افکار از دو منبع کلی سرچشمه می گیرد:

الف)مشاهدات و تجربه های شخصی، موضوعاتی که در آن مورد مطالعه کردیم و یا فلم ها و برنامه های تلویزیونی را که دیدیم.

ب) مشاهدات و تجربه های دیگران که از آنها شنیده ایم.

بیاموزیم

ناول مترادف رُمان است که در زبان دری داستان بلند یا داستان دراز گفته می شود. ناول یا رُمان را به انواع زیر تقسیم کرده اند:

۱ـ رُمان های حادثه یی، که نمایش هیجانات روحی و نفسانی آدمی است.

۲ـ رُمان های خیالی واقعیت های طبیعی را، با توصیف والاتر می سازد.

۳ـ رُمان های واقعی که به آن ها رُمان های عشقی نیز اطلاق می شود.

۴ـ رُمان های پولیسی و جنایی دارای ارزش خاص خود می باشد.

ketabton.com - The Digital Library

۵ ـ رُمان های علمی که به رُمان حادثه یی و خیالی شبیه است.

۶ ـ رُمان های تمثیلی و سمبولیک که رویداد های به ظاهر واقعی برای بیان اغراض فلسفی، عرفانی و اجتماعی استفاده می شود.

۷ـ رُمان های غیر داستانی یا غیر تخیلی که ماجرا و وقایع داستان بر اساس حوادث و اتفاقات مستند و حادث شده، آفریده شده است.

* * *

بدون اندیشه و دقت کافی، بیان درست و دقیق مطلبی امکان پذیر نیست. موضوع دلچسپ، مفید و طرف نیاز مردم با دقت و تعمق نویسنده امکان پذیر است. دقت و اندیشه دربارۀ موضوع، باعث می شود که طرح نوشته در ذهن پدید آید و شکل گیرد.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- یک شاگرد رُمان یا ناول را تعریف کرده، روی تخته بنویسد.
- دو شاگرد نکات عمده و مهم مرحله ایجاد فکر را، روی تخته بنویسند.
- یک شاگرد واژه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- با مشوره درگروه ها دربارهٔ مفهوم درس، سه شاگرد سخنرانی کنند.
- یک شاگرد از هر گروه، نکات مهم مرحلهٔ ایجاد فکر را در نگارش، با زبان ساده به دیگران بیان کند.

- ناول و رُمان از هم چه فرق دارند؟
- ویلیام هزلیت نویسندهٔ انگلیسی رُمان را چطور تعریف کرده است؟
- از هرگروه دو شاگرد درس را با صدای بلند بخوانند.

- با در نظرداشت مرحله ایجاد فکر، در مورد اخلاق نیکو یک مضمون بنویسید.
- متن کامل درس هشتم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس هشتم

داستان کوتاه

یتیم

خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید:

(فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ)

یعنی: بر یتیم خشمگین مشوید.

سورهٔ الضحی/ آیت ۹

ketabton.com - The Digital Library

دسترخوان پلاستیکی تَرَک خورده را که در بالای تاقچه قرار داشت، پایین کرد و پارچه نانی را که تازه نبود از آن بیرون آورد. قسمت خودش را گرفت و حصهٔ مادر را به دستر خوان پیچید و دوباره سرجایش گذاشت. نزدیک مادر رفت و صدا زد: « مادر! مادر بخیز! که مه میترسم.)) مگرجوابی نشنید. سرش را روی سینهٔ مادر گذاشت. داغ بود، خیلی داغ و بوی تب و عرق میداد در گرمی آغوش مادر احساس آرامش کرد. به آواز مادر- که هر چند لحظهٔ یک بار ، الله میگفت، گوش فرا داد. به یاد روز هایی افتاد که «ادی» برای طلب خیر به خانهٔ شان می آمد. مادر برایش چیز هایی میگفت و « ادی» هر چند لحظهٔ بعد رو به آسمان میکرد و الله میگفت. هر دو باهم گریه میکردند و در این حال از یاد میبردند که حاجتمند کیست و حاجتروا کدام است.« ادی» میرفت و دروازهٔ همسایه را میزد و خیر طلب میکرد. « غنی » با قد کوتاه و کومه های گوشتی اش در را باز میکرد و پارچه نانی را که از آن تَفت بلند میشد در چادر او می انداخت و در را با شتاب می بست. « ادی» سرش را به طرف آسمان میکرد و الله میگفت. رؤوف هم به تقلید از او به آسمان نگاهی می انداخت، تا شاید چیزی را ببیند که ادی و مادرش می دیدند ....

* * *

صدای آذان که مردم را برای نماز شام فرا میخواند ... او نیز هر شام با پدرش به مسجد میرفت و با این کار خودش را بزرگتر فکر میکرد؛ اما این چندمین شام پیهم بود که تلخی نبودن پدر را تجربه میکرد. سرش را از روی سینهٔ مادر برداشت و از جا بلندشد. ناگهان چشمانش به بوتهای پدر افتاد که بی صاحب در دهن دروازه افتاده بود. سایهٔ خاطرات گذشته دوباره در پردهٔ ذهنش نقش بست. به یادش آمد همان روزی که پدرش این بوتها را از دکان « کاکا عبدل» خرید، برای رؤوف هم یک جوره بوت خریده بود که یکی ازآن را « غنی» در نهر آسیاب انداخته بود و رؤوف تا چند روز دیگر با چپلک میگشت. به یاد آورد که پس ازخریدن آن بوتها، پدرش از دکان کریم گوشت خرید و چون شب عید قربان بود، مادرش با آن یک پلو مزه دار پخته بود. چیزی که سالی دو- سه بار میسر نمی شد.

ketabton.com - The Digital Library

صدای میو میو پشک همسایه باز رشتهٔ افکارش را ازهم پاره کرد. چشمانش به سایهٔ جولایی که بر روی دیوار چند برابر بزرگتر شده بود افتاد، سخت ترسید و وحشت زده شد. سرا پایش را سردی فرا گرفته بود و نمی دانست چه کند. از فضای سرد و غم انگیز خانه دلگیر شده بود؛ نزدیک کلکین کوچک رفت و از پشت شیشهٔ شکسته - به امید دیدن سایه یی به شکل پدرش که از میان جنگل گذشته و به سوی خانه می آید - چشم به آن سوی جنگل کوچک دوخت؛ ولی جز صدای به هم آمیختهٔ زوزهٔ باد و آواز زاغان جنگلی که روی شاخه های سفید و پر برف پناه گرفته بودند چیزی ندید. بچه های دهکده همه به خانه های شان رفته بودند. بازصحنهٔ نشستن آنها در گرد دسترخوانهای مملو از غذاهای مزه دار و نانهای گرم در کنار پدر و مادر و بعد خواب آرام در زیر صندلی های داغ در نظرش جان گرفتند؛ نا خود آگاه پاهای مادر را که از زیر لحاف بیرون آمده بود، پوشانید و در دل آرزو کرد، کاش پدرش دوباره برگردد. حیران بود مادر مریضش را چگونه پرستاری کند. هیزم خلاص شده بود آخرین توته نان را هم با مادر قسمت کرده بود. فکر کرد چگونه خواهد توانست از عهدهٔ این همه باری که پدر بدوشش گذاشته و خود رفته بود برخواهد آمد.

صدای بسته شدن دروازه که با غژغژ هیبتناکی همراه بود، نتوانست رعشهٔ ترس را بر رشتهٔ افکار او چیره سازد؛ زیرا او تصمیم خود را گرفته بود که باید پدر را به خانه برگرداند. زنجیر را به میخ زنگ زده یی که چندین برابر خودش عمر داشت داخل کرده راه قبرستان را در پیش گرفت.

آخرین وامانده های لشکر زردپوش غروب هنوز بر بلندای شاخساران چنارهای سفیدپوش به نظرمیرسید و زاغان سیه فام، آمد آمد سیاهی شب را با قاغ قاغهای پیهم خویش جشن گرفته، در بلندترین شاخه های پر برف درختان، باهماهنگی « کولی باد پریشان دل آشفته صفت » در رقص و آواز بودند. رؤوف نزدیک توده خاکی پوشیده از برف رسید که از همه بلند تر به نظر میرسید. روی قبر پدر زانو زد. انگشتان پاها و دستهایش یخ بسته و بی حس شده بودند. بُغض گلویش با حسرت بودن در آغوش پدر ترکید. با

ketabton.com - The Digital Library

آستین کرتی پینه خورده اش اشک های سردش را پاک کرد، پدرش را در زیر انبارهای خاک مجسم کرد که راحت خوابیده بود. فکر کرد شاید هم گرسنه باشد، رَوزنی میپالید که مگر بتواند پدر را از آن ببیند؛ با سر انگشتان سرما خورده اش برفها را کنار زد و در خاک تازه، سوراخی کند. پارچهٔ نان را دو قسمت کرد و قسمت پدر را درمیان سوراخ گذاشت، حشرهٔ کوچکی سر از خاک بیرون کشید و ناگهان زاغی بد روی قاغ قاغ کنان از شاخهٔ درخت به پایین پرید و حشره را در منقارش به بالا کشید. رؤوف دها نش را روی سوراخ گذاشت و صدا زد : « پدر! مه از زاغا میترسم بیا که یکجای خانه بریم امروز هیزم نبود خانه یخ یخ است مه گُشنه شدیم از خانهٔ غنی شان بوی گوشت می آمد مگَم مه ده قِصیش نشدم . ها راستی پدر صبا عید قربان اس مگم مه . . . مه ده قصهٔ شیرینی وکلچه نیستم کالای نو هم به کار نیست. بان که غنی سر بوتایم خنده کنه مه و تو صوب وخت بخیر میریم هیزم جمع کدن، اگه ده دستایم خار خلید گریه و ناله نمیکنم زود زود هیزما ره قوده میکنم مه دگه مرد شدیم هشت ساله بچه استم. راستی پدر امروز کُل روز ده خانه بودم نه کتی کس دست به یخن شدم نه ده لب ماجد رفتم کل روز سبقایمه تکرار کدم میخایی برت بخانم ؟ : بسم الله الرحمن الرحیم پنج بنای مسلمانی اول کلمه دویم نماز سیم روزه چارم زکات پنجم حج خانه کعبه شریفه. بسم الله الرحمن الرحیم الحمدوالله رب العالمین . . . قل هو الله احد الله الصمد . . . قل اعوذ برب الناس ملک الناس . . . . .))

* * *

فردا صبح، هنوز فضای مسجد انباشته از آوازهای « عیدت مبارک، ایام شریف مبارک ، عید شما مبارک و ....» بود که گروهی از مردان قریه، جنازه یی بر دوش سوی قبرستان درحرکت افتادند.

نارسیده به قبرستان متوجه شدند، خلیفه لعل گل، سراسیمه و نفس زنان به طرف شان روان است که با نزدیک شدن جمعیت، « خلیفه » صدا زد:

ketabton.com - The Digital Library

- ملاصایب! مه دوتا قبرکندیم.

- به خاطر چه؟

- خود تان بیایین و ببینین.

وقتی طول قبرستان را پیمودند و به نزدیکی قبر تازه رسیدند، پیش ازآن که جنازۀ مادر رؤوف را بر زمین گذارند، دیدند کودکی بر سوراخ قبری دهن گشوده و جان سپرده و دراین حال زاغان حریص و سیاه، لقمۀ نان را که در بین انگشتان سردش بود با طمع نول میزدند.

اطفال کنجکاو دهکده که جنازه را با بزرگتر ها همراهی کرده بودند با دیدن رؤوف قلبهای کوچک شان فشرده شده بود و گرد رؤوف حلقه زده میگریستند. غنی، پیش پاهای برهنه و سرد رؤوف زانو زده هق هق میگریست، از این که بوتهای او را در نهرآسیاب انداخته بود و باکودکان دیگر از پایان و بالا دویدن رؤوف چند لحظه خندیده بودند احساس ندامت میکرد.

آنسوتر پرنده یی ناشناخته بر روی لوحۀ گوری خاموش نشسته و درحالی که مرتب نول خود را باز و بسته میکرد، گاهی به طرف آسمان نظر می انداخت. گویی او هم مانند «ادی» الله میگفت و شاید هم روح ادی بود که ازسرگردانی خم و پیچ کوچه های گمنام خود را رهانیده بدینجا آمده بود که رؤوف را تا نزد پدرش همراهی کند.

نوشتۀ : سلطانه مولانازاده

توضیحات

داستان کوتاه مثل دریچه یی است که به روی زنده گی شخصیت یا شخصیتهایی، برای مدت کوتاهی باز می شـود و به خواننده فقط امکان می دهد که از این دریچه به اتفاقاتی که در حال وقوع است نگاه کند.

ketabton.com - The Digital Library

۲. مرحله تنظیم فکر

بعد از ایجاد فکر در نگارش مرحله یی تنظیم فکر آغاز می شود. در همین مرحله نویسنده با در نظر داشت ارکان نگارش نوشته اش را به فصول تقسیم می کند که عبارت از مقدمه، شروع مطلب، شرح و بسط و نتیجه می باشد. هر کدام این فصول دارای عناصر اصلی و فرعی متعدد بوده باید هر کدام آن جدا جدا در نظر گرفته شود، تا موضوعات باهم آمیخته نگردد؛ زیرا این کار برای نگارنده و خواننده هر دو مشکل ایجاد می کند در حالیکه تنظیم فکر به صورت درست هم برای خواننده و هم برای نویسنده سهولت فراهم نموده مفید واقع می گردد.

نویسنده نباید پایهٔ تفکر خود را کاملاً و به صورت یک نواخت روی چیز های غیر محسوس قرار دهد؛ بلکه پایهٔ تفکر او تا اندازه یی بر مدرکات و حسیات هم گذاشته شده باشد. در حقیقت فکر کردن از نوشتن جدا نیست؛ بلکه عامل اساسی در نگارش فکر درست و ذوق سلیم است .

نگارش زیبا و رسا آنست که موضوع آن قبلاً با درستی و مهارت در ذهن پرورش و تنظیم شده، صورت دلپسند، منطقی و یکدست به خود گرفته باشد آنگاه اقدام به بیان آن گردد.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

(اِنَ الَذینَ یأ کُلونَ اَموالَ الَیتامَی ظُلماً اِنماَ یأ کُلوُنَ فِی بُطُونِهِم نارَاً و سَیَصلَونَ سَعیراً)

(النساء/ آیت ۱۰)

آنانی که اموال یتیمان را به ظلم می خورند، در حقیقت آتش را در شکم خویش می افگنند و به زودی در آتش فروزان دورخ خواهند افتاد. رسول خدا (ص) فرموده اند:

(اَنَا وَ کَافِلُ الیَتِیم لَه وَ لِغَیرِه فِی الجَنهِ هکَذَا وَ اَشَارَ بِالسَبابَهِ وَالوُسطی ....)

(روایت سعل بن سعد رض/ بخاری)

من و سرپرست یتیمان و محتاجان در جنت، درست مانند انگشت شهادت و انگشت میانه، با هم نزدیک می باشیم.

* * *

نگارش زیبا و رسا آنست که موضوع آن قبلاً با درستی و مهارت در ذهن پرورش و تنظیم شده، صورت دلپسند، منطقی و یکدست به خود گرفته باشد آنگاه اقدام به بیان آن گردد. فکر درست و ذوق سلیم عامل اساسی یک نگارش زیبا و رسا است و نویسنده نباید پایهٔ تفکر خود را کاملاً و به صورت یک نواخت روی چیز های غیر محسوس قرار دهد

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- نکات مهم درس را در کتابچه های خود یادداشت کنند.
- دو شاگرد در مورد مفهوم جملهٔ زیر چند سطر روی تخته بنویسند:

(آخرین وامانده های لشکر زردپوش غروب هنوز بر بلندای شاخساران چنارهای سفیدپوش به نظرمیرسید)

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- گروه ها پس از مشوره برای متن درس یک مقدمهٔ زیبا بنویسند.
- یک شاگرد از هر گروه در مورد شیوهٔ برخورد و رفتار با یتیمان و نیازمندان و تصویر زیر سخنرانی کند:

خود آزمایی

- رؤوف از کلکین چه را دید و چه آرزو کرد؟
- چرا غنی بوت رؤوف را به نهر آسیاب انداخت؟
- رؤوف به پدر خود چه گفت؟
- نگارش چند مرحله دارد؟ نام ببرید.

کارخانه گی

- احساس تان را در مورد مفهوم درس و این که تا حال با نیازمندان و یتیمان چه کرده اید و در آینده چه خواهید کرد، ده سطر بنویسید.
- متن کامل درس نهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس نهم

پند بزرگان

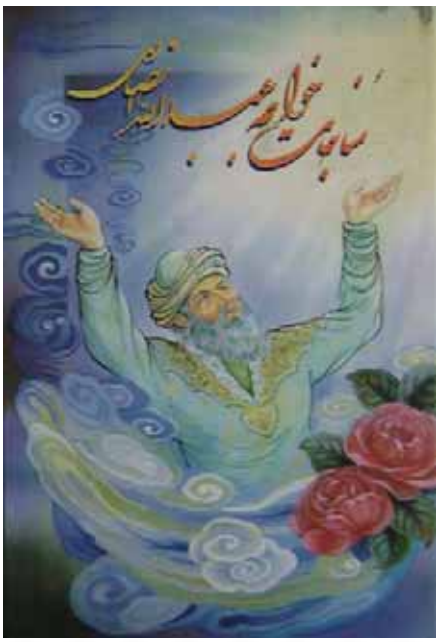

ابو اسماعیل محمد بن انصاری هروی معروف به پیر هرات، پیر انصار، خواجه عبدالله انصاری، از شعرا و عرفای قرن چهارم هـ.ق. در سال ۳۶۹ هـ.ق. در شهر هرات متولد شده و جد پدریش ابو ایوب انصاری و مادرش از اهالی بلخ بود.

خواجه از کودکی زبان گویا و فصیح و طبع لطیف و روان داشته، طوری که ادبیات فارسی دری و عربی را به خوبی فرا گرفته و در سرودن اشعار ماهر بود. خواجه آثار زیادی دارد که از آن میان به تفسیر قرآن مجید و رسالهٔ نثر زیبای مناجات نامه، نصایح زادالعارفین، قلندرنامه، رسالهٔ دل و جان و الهی نامه اشاره نمود.

ketabton.com - The Digital Library

ای عزیز!

- عمر را به نادانی به آخر مرسان، بیاموز و بیاموزان.
- علم اگر چه دور باشد بِطلب، کم گوی، کم خور و کم خفت باش.
- در سختی ها صبر پیشه گیر، به شکسته و ریخته و گذشته افسوس مخور.
- به آنچه در دست داری، شادمان باش و به آنچه از دست رفت، غم و دریغ مخور.
- در سخن ثواب اندیش باش، کس را به افراط مگوی و مستای، اگر چه زیان افتد.
- از برای اندک چیزی خود را بی قدر مکن.
- کاری که به محبت و دوستی بر نیاید، دیوانه گی در او بباید.
- بر اندک خود قانع مباش.
- در مُهِمات ضعیف الرأی و سست همت مباش.
- حرمت را بِه از مال دان.
- از آموختن علم و پیشه عار مدار.

❊ ❊ ❊

از بی ادبی کسی به جایی نرسید — دُریست ادب به هر گدایی نرسید
سر رشتهٔ ملک پادشاهی ادبست — تاجیست که جز به پادشاهی نرسید

❊ ❊ ❊

صد سال در آتشم اگر مَهل بود — آن آتش سوزنده مرا سَهل بود
با مردم نا اهل مبادا صحبت — کز مرگ بدتر صحبت نا اهل بود

❊ ❊ ❊

عیب است بزرگ برکشیدن خود را — وز جملهٔ خلق بر گزیدن خود را
از مردمک دیده بباید آموخت — دیدن همه کس را و ندیدن خود را

❊ ❊ ❊

ketabton.com - The Digital Library

یارب دل پاک و جان آگاهم ده　　آه شب و گریهٔ سحر گاهم ده
در راه خود اول ز خودم بیخود کن　　بیخود چو شدم ز خود به خود راهم ده

* * *

در راه خدا دو کعبه آمد حاصل　　یک کعبهٔ صورتست و یک کعبهٔ دل
تا بتوانی زیارت دلها کن　　کافزون ز هزار کعبه آمد یک دل

از مقالات و مناجات خواجه عبدالله انصاری

۱ـ در سخن ثواب اندیش باش، کس را به افراط مگوی و مستای، اگر چه زیان افتد.

همیشه به خیر و فلاح مردم لب باز کن، هیچگاهی یکی را در مقابل دیگری بی قدر و ذلیل نکن و همیشه به شخصیت و اهلیت انسان ارج و احترام بگذار، غیبت مکن، دروغ مگو، هر چند نقص و زیان کنی؛ ولی همیشه حق پرست و حق بین باش.

۲ـ در مُهِمات ضعیف الرأی و سست همت مباش.

یعنی در هر کاری با ارادهٔ قوی، عزم راسخ و با متانت و استواری عمل کنید.

۳ـ در راه خدا دو کعبه آمد حاصل　　یک کعبهٔ صورتست و یک کعبهٔ دل
تا بتوانی زیارت دلها کن　　کافزون ز هزار کعبه آمد یک دل

منظور از کعبهٔ صورت، یعنی کعبهٔ حجاز که در مکهٔ مکرمه است و مسلمانان جهت ادای رکن پنجم اسلام برای فریضهٔ حج به آنجا می روند.

منظور از کعبهٔ دل، همانا دل هر انسان است که مظهر اعمال نیک و بد اوست و در حقیقت خانه یی است که بازتابگر پاکی ها و ناپاکی های نیت هر انسان می باشد.

پس بر ما لازم است تا در راضی نگهداشتن دلها توجه نماییم و بدون کینه، تعصب، غرور و تکبر همه را دوست داشته باشیم و ارزش حقوق یکدیگر را بدانیم.

ketabton.com - The Digital Library

مرحلهٔ بیان فکر

پس از تنظیم فکر نوبت می رسد به بیان فکر یعنی نویسنده هر گاه به ایجاد فکر وتنظیم فکر نایل آید می تواند به آسانی آن را بیان دارد. به شرط این که به مشق وممارست پرداخته باشد. در مرحلهٔ بیان فکر دو وسیله وجود دارد یکی گفتار و دیگری نگارش.

نویسنده گان به صورت اغلب راه دومی را انتخاب می کنند در حالیکه بعضی از ادبا به خصوص مبلغان از راه نخستین استفاده کرده فکر ایجاد و تنظیم شده را توسط گفتار ارائه می نمایند. گفتار میان تفکر و نگارش به منزلهٔ حلقه یی است؛ یعنی در بین این دو راه وسیلهٔ تفکر، ارتباط محکم وجود دارد؛ چنانکه: یکی اثر پذیر دیگر است؛ مثلاً: نویسنده وقتی معانی را به تصویر می آورد و آن را ترتیب می کند آنگاه در صورت نگارش نخست عبارات و جملاتی برای آن در ذهن خود تهیه کرده سپس آنرا می نویسد و در این صورت هر قدر گفتار واضح و روشن باشد نگارش به همان اندازه روان و رسا می آید.

بیاموزیم

علم اگر چه دور باشد بطلب، کم گوی، کم خور و کم خفت باش.

هیچگاهی در آموختن علم و دانش غفلت نکنیم و یک لحظه وقت گرانبهای خود را بیجا و بی مورد تلف ننماییم. اطمینان داشته باشید که سعی و تلاش شبانه روزی و جد و جهد خسته گی ناپذیر انسان را، بر مقام بلند پیروزی و موفقیت می نشاند.

صفات برازندهٔ یک انسان آگاه در کم گفتن و خوب گفتن، کم خوردن و پاک خوردن و کم خوابیدن و سحر خیز بودن آن است.

ketabton.com - The Digital Library

یارب تو چنان کن که پریشان نشوم　　محتاج به بیگانه و خویشان نشوم
بی منت خلـق خـود مـرا روزی ده　　تا از درِ تو بر درِ ایشان نشوم

❊ ❊ ❊

خواجه عبدالله انصاری

در مرحلهٔ بیان فکر دو راه وجود دارد یکی گفتار و دیگر نگارش و یک نویسنده وقتی معانی را به تصویر می آورد و آن را ترتیب می کند، آنگاه در صورت نگارش نخست عبارتی برای آن در ذهن خود تهیه کرده سپس آن را می نویسد .

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- فکر کنید و راجع به اندرز زیر هر کدام یک جمله بنویسید:

(در سختی ها صبر پیشه گیر، به شکسته و ریخته و گذشته افسوس مخور.)

.....

.....

.....

کار گروهی و سخنرانی

- یک نفر از هر گروه صفات یک انسان آگاه و پسندیده را با زبان ساده بیان کند.
- از هر گروه یک تن در مورد مفهوم رباعی زیر سخنرانی کند:

یـاد تو انـیس خـاطـر غمگینم　　بی یاد تـو من هیچ گهی ننشینم
بر یاد تو فریاد تو دارم شب و روز　　شمع غم توست بر سر بالینم

خواجه عبدالله انصاری

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- خواجه عبدالله انصاری را معرفی نمایید؟
- کتاب هایی را که خواجه عبدالله انصاری نوشته است، کدام ها اند؟
- یک شاگرد مشخصات مرحلهٔ بیان فکر را بیان کند.
- منظور نویسنده را از اندرز زیر واضح سازید:

  (از آموختن علم و پیشه عار مدار.)
- تصویر زیر را به دقت ببینید و نویسندهٔ آن را معرفی نمایید:

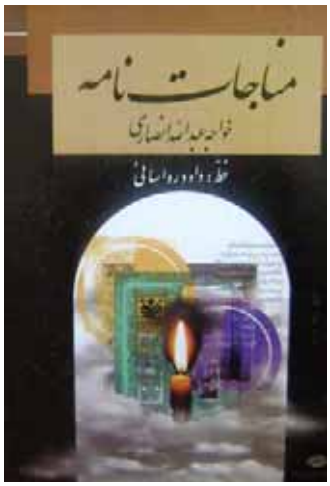

کارخانه گی

- برداشت تان را از مفهوم و محتوای درس درکتابچه هایتان بنویسید.
- متن کامل درس دهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

آورده اند که ازحاتم طایی سؤال شد. که از خود کریمتر یافته ای؟ گفت: بلی،

ketabton.com - The Digital Library

درس دهم

کریمتر از حاتم طایی

حاتم ابن عبدالله سعد از مردم قبیلهٔ طی بود که در جود، سخا و مردانه گی وی، داستان های بسیار در برخی از کتاب ها آمده است. وفاتش را سال ۵۷۵ م. می دانند.اینک یکی از حکایت های شیرین و آموزندهٔ این بزرگمرد سخا و کرم را می خوانیم و مطالب خوبی را از آن می آموزیم.

ketabton.com - The Digital Library

گفتند: به کجا دیده ای؟ گفت: وقتی که در بادیه یی می رفتم، به خیمه یی برسیدم و بادیه نشینی در آن بود و بزکی داشت. چون پرسیدم بادیه نشین پیش من باز دوید و مرا خدمت کرد، عنان مرکب مرا بگرفت تا فرود آمدم. چون فرود آمدم هرچه تمامتر مرا محبت کرد، پسرش را گفت: برخیز و به رسم مهمان نوازی، مهمان مرا خدمتی کن، پسر نیز بزک را بگرفت و خواست طعامی مهیا کند که دید هیزم ندارند. لذا قصد رفتن به صحرا و هیزم جمع کردن را نمود، بادیه نشین پسر را خطاب کرد که تا از صحرا هیزم آوری دیر شود و مهمان را گرسنه داشتن از ثواب و مروت نیست، پس دو نیزهٔ خویش را بشکست و با آن آتش ساخت تا طعام برای مهمان از گوشت بزک مهیا گردد.

چون او را پرسیدم، مشخص شد بادیه نشین هیچ چیزی دیگر نداشت و آن را هم که داشت ایثار من کرد، پس از او سؤال کردم، آیا مرا می شناسی؟ بادیه نشین گفت: خیر، گفتم من حاتم طایی هستم، باید به قبیلهٔ من بیایی تا شما را ضیافتی بگذارم، بادیه نشین گفت: « اِناَ لاَ نَطلُبُ عَلَی الضَیفِ جَزَاء » ما جزا برای مهمان را نستانیم و نان را به بها نفروشیم و از من هیچ قبول نکرد. لذا من دانستم که ایشان از من کریمتر است.

ارکان نگارش

فن نگارش بر قواعدی استوار است که اگر یکی آن هم از نظر انداخته شود باعث نا به سامانی در نگارش می گردد. همچنان که پایه ها در استواری بنایی مهم شمرده می شود در صورت متزلزل شدن یکی همهٔ آن بنا معروض به خطر انهدام و فروریختن می باشد. همانگونه بنای نگارش هم بر پایه های متن متکی است وهر رکنی از آن در جای خود حایز اهمیت بوده در استواری و رونق و روبنای کلی نگارش نقش ارزنده دارد.

ارکان نگارش در راه درک و فهم درست موضوع بسیار با ارزش است همان

ketabton.com - The Digital Library

گونه یی که هر حصهٔ یک عمارت برای هدف خاص جهت استحکام تزیین و نمای خارجی آن مورد نظر بوده قبلاً طرح و پیریزی می شود. در نگارش نیز ارکان آن پیش از آغاز نگارش به طور واضح پیریزی گردد. پس برای هر نویسنده لازم است که نوشته اش را به فصولی چند تقسیم نماید همین فصول که ارکان نگارش را تشکیل می دهد چهار است:

۱ـ مقدمه ۲ـ آغاز مطلب ۳ـ شرح و بسط ۴ـ نتیجه

بیاموزیم

۱ـ « اِناَ لاَ نَطلُبُ عَلَی الضَیفِ جَزَاء » ما جزا برای مهمان را نستانیم و نان را به بها نفروشیم.

یعنی بر مهمان خود منت نمی گذاریم و قیمتی برای نان تعیین نمی کنیم که در بدل آن توقع داشته باشیم.

۲ـ مهمان نواز فقیرترین شخصی بود که در صحرا زنده گی داشته و چگونه از مهمانی که اصلا او را نمی شناخته پذیرایی کرده است، آن هم از کسی که در سخا و کرم نامی دوران خود بوده است، این حکایت می تواند پند و سرمشق خوبی برای ما باشد.

مهمان حبیب خداست و هر چه را آماده داریم نثارش می کنیم.

* * *

فن نگارش بر ارکانی استوار است که اگر یکی آن هم از نظر انداخته شود باعث نا به سامانی در نگارش می گردد. برای هر نویسنده لازم است که ارکان نگارش (مقدمه، آغاز مطلب، شرح و بسط و نتیجه) را رعایت کند.

ketabton.com - The Digital Library

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- پیام درس را به صورت خلاصه بنویسید.
- دو شاگرد در مورد مهمان نوازی و انسان دوستی سه جمله بنویسند. .

کار گروهی و سخنرانی

- هر گروه روی تخته با کلمه های زیر، جمله بنویسند که با متن درس ارتباط داشته باشد:

(بادیه، عنان، مهیا، ثواب)

- یک شاگرد از هر گروه دربارهٔ مفهوم درس سخنرانی کنند.

- از متن درس کدام نکتهٔ زیر را آموختید:

الف: انسان دوستی، ب: مهمان نوازی، ج: دشمنی، د: هیچکدام.

- ارکان نگارش کدام ها اند؟
- نکات اساسی درس چیست؟

- در مورد انسان دوستی یک مقاله بنویسید.
- متن کامل درس یازدهم را خوانده وبرای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس یازدهم

حافظ شیرازی

زشعر دلکش حافظ کسی بود آگاه
که لطف طبع و سخن گفتن دری داند

ketabton.com - The Digital Library

شاعر شیرین سخن و بلبل غزلسرای بوستان ادب فارسی دری خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی مشهور به لسان الغیب فرزند بهاءالدین محمد از نادره های روزگار و نوابغ شعر و ادب است که در آسمان پر ستارهٔ ادبیات جهان همچون خورشیدی می درخشد و روشنایی بخش راه دوستداران علم و ادب است.

حافظ که سال تولدش را به درستی نمی دانند؛ اما در اوایل قرن هشتم که بین سال های ۷۰۱ تا ۷۲۶ هـ.ق. تخمین می زنند در شهر شیراز به دنیا آمد، دوران کودکی خویش را با تنگدستی سپری کرد، از اینرو همین که به سن رشد رسید به خاطر تأمین معاش به کار روی آورد و در نانوایی محلهٔ خویش به خمیرگری مشغول شد.

حافظ نسبت علاقه مندی که به علم و ادب و تحصیل داشت علاوه بر اینکه در نانوایی کار می کرد به تحصیل علوم مختلف؛ چون: زبان عربی، عرفان و حکمت و علوم ادبی پرداخت و ذوق شعری خاصی که داشت به سرودن شعر آغاز کرد و اشعار خود را نزد قوام الدین عبدالله و میر سید شریف گرگانی می خواند. علامه گرگانی او را به تدوین اشعارش تشویق می کرد تا بالاخره در غزل استاد شد.

همتم بدرقهٔ راه کن ای طایر قدس

که دراز است رهٔ مقصد و من نو سفرم

خواجه از جمله کسانی بود که درجوانی قرآن را از حفظ داشت و نیز به علت تسلطی که به علوم قرآنی داشت لقب حافظ را به او داده اند. به قول خودش و در مورد کلمهٔ خواجه که به او اطلاق می شود نیز باید گفت: در عصر حافظ بزرگان ممتاز را خواجه می نامیدند، لذا او را نیز خواجه شمس الدین محمد حافظ می خواندند.

عشقت رسد به فریاد گرخود بسان حافظ

قرآن زبر بخوانی با چهارده روایت

حافظ توانست مضامین عرفانی و عشقی را به نحوی درهم آمیزد که از دو شیوهٔ غزل (عارفانه، عاشقانه) سبک واحدی به وجود آورد، ترکیباتی راکه حافظ در اشعار خود آورده تازه و بدیع و بی سابقه است و حافظ درساختن این ترکیبات نهایت قدرت و کمال

ketabton.com - The Digital Library

ذوق و لطف طبع خود را نشان داده است، به هر حال غزل حافظ از جملهٔ نمونه های بسیار خوب سخن است.

حافظ آنچنان هنگام سرودن در مبدأ هستی غرق می شود که خواننده را نیز با خود تا اوج آسمان ها می برد. ابیات زیر اشاره به پیامبر گرامی ما حضرت محمد مصطفی (ص) است:

ستاره یی بـدرخشـید و ماه مجلـس شد
دل رمیـدهٔ مـا را انیس و مونـس شد
نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت
به غمزه مسأله آمـوز صد مدرس شد

از حافظ تاکنون که گفتیم جز یک دیوان مشتمل بر کمتر از پنجصد غزل، چند قصیده، یک ساقی نامه در قالب مثنوی و چند رباعی و قطعهٔ پراگنده در دست نیست؛ با این حال مرتبهٔ شاعری حافظ را تنها غزلیات او مشخص می کند.

سرانجام خواجه در سال ۷۹۱ هـ.ق. دیده از جهان فرو بست و آرامگاهش در شهر شیراز زیارتگاه خاص و عام است.

بر سر تربت ما گر گذری همت خواه
که زیارتگهٔ رندان جهان می باشد

ketabton.com - The Digital Library

نمونهٔ کلام

یاری اندر کس نمی بینم یاران را چـه شـد
دوستی کی آخر آمد دوستداران را چـه شـد

آب حیوان تیره گون شد خضر فرخ پی کجاست
خون چکـید از شـاخ گل باد بهاران را چـه شـد

کـس نمی گوید که یـاری داشت حق دوستی
حق شناسان را چه حال افتاد یاران را چـه شـد

شـهر یـاران بـود و خاک مهربانان این دیار
مهربانی کی سـر آمـد شـهر یـاران را چـه شـد

لـعلی از کان مروت بـر نیایـد سـال هاست
تابش خورشـید و سـعی باد و باران را چـه شـد

گوی تـوفـیق و کرامـت در مـیان افگنده اند
کس به میدان در نمی آید سـواران را چـه شـد

صد هزاران گل شگفت و بانگ مرغی بر نخاست
عندلیبان را چه پیـش آمد هـزاران را چـه شـد

حـافـظ اسـرار الهی کـس نمی داند خمـوش
از که می پرسی که دور روزگاران را چـه شـد

توضیحات

۱ـ خِضِر: نام یکی از انبیا که در کتب و دا ستان ها از او یاد شده است. گفته اند با اسکندر مقدونی به طلب آب حیات رفته و در ظلمات چشمهٔ حیوان را یافته و از آن آشامیده و عمر جاویدان پیدا کرده و گا هی گم گشته گان را یاری و رهنمایی می کند.

۲ـ هزاران: بلبل هزار دستان، هزار آوا، به طور مفرد هم به معنای بلبل گفته شده و نیز جمع هزار (عدد هزار)

ketabton.com - The Digital Library

مقدمه

مقدمه باید مختصر و مربوط به موضوع مورد نظر بوده بر باقی مطالب نگارش پیوند داشته باشد. از اینکه خواننده نخست به مقدمه بر می خورد، پس همین مقدمه است که یا او را از خواندن منصرف می سازد یا به خواندن وا می دارد که نوشته را تا آخر بخواند، پس نوشتهٔ ما طوری باشد که خواننده را به درون متن بکشاند و این وابسته گی به چگونه گی استعمال و کاربرد کلمه ها دارد. همین مقدمهٔ رسا و جامع است که به نوشته یک وزن خاص می دهد.

ما باید مقدمه را کوتاه بنویسیم و چنین بنویسیم که با مطلب پیوند منطقی داشته باشد و در حقیقت فشردهٔ مطلب را در مقدمه ذکر کنیم؛ ولی نباید مطلب هایی کلی را در مقدمه بیاوریم که از جزالت و زیبایی نوشته ما بکاهد.

یاری اندر کس نمی بینم یاران را چه شد
دوستی کی آخر آمد دوستداران را چه شد

شاعر از کمرنگ شدن صمیمیت ها، دوستی ها و مردانه گی ها می نالد و می گوید: کجا شد آن همه دوستی ها، صمیمیت ها و انسانیت ها.

لسان الغیب حافظ، این شعر را چندین قرن پیش سروده؛ ولی امروز به بسیار خوبی پی می بریم که خود دچار چنین سرنوشتی استیم و یگانه راه رهایی از چنین حالات فقط دوری از تعصبات قومی، نژادی، مذهبی و سمتی است. دلهایی را که خداوند رحمان با نور ایمان روشن گردانید و در آن ها تخم مهر و محبت را کِشت و توسط رسول مقبولش حضرت محمد (ص) انسانیت و شرافت را برای ما آموختاند. پس بر ما لازم است تا از اوامر خدای یگانه سرکشی نکنیم و صلح و صفا را بر وطن خویش حاکم سازیم.

* * *

ketabton.com - The Digital Library

مقدمه باید مختصر و مربوط به موضوع مورد نظر بوده و بر باقی مطالب نگارش پیوند داشته باشد. ما باید مقدمه را کوتاه بنویسیم و چنین بنویسیم که با موضوع پیوند منطقی داشته باشد. مقدمهٔ رسا و جامع برای نوشتهٔ ما زیبایی خاصی می بخشد.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- نکات مهم درس را در کتابچه های خود یادداشت کنند.
- دو شاگرد دو بیت زیبای شعر را با معنای آن روی تخته بنویسند.
- یک شاگرد از هر گروه واژه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.
- هر گروه در مورد تصویر های زیر چند جمله بنویسند:

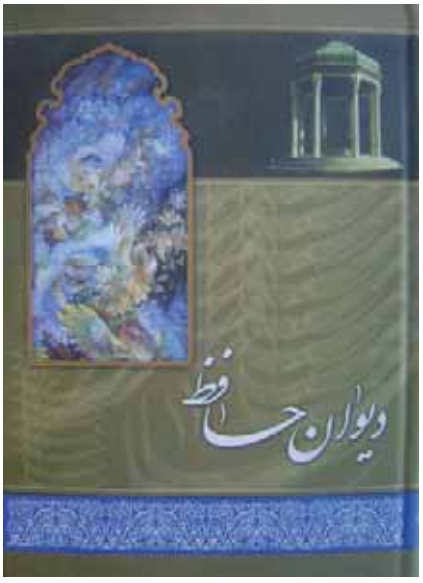

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- از هرگروه دو شاگرد درس را با آواز بلند بخوانند و شعر را دکلمه کنند.
- گروه ها درمورد بیت زیر تبادل نظر کنند و برداشت شان را از مفهوم آن بیان دارند:

عشقت رسد به فریاد گر خود بسان حافظ

قرآن زبر بخوانی با چهارده روایت

- با مشوره درگروه دربارهٔ مفهوم و محتوای شعر درس، سه شاگرد سخنرانی کنند

- حافظ در کدام قرن می زیست؟
- منظور حافظ از بیت زیر چیست:

یاری اندر کس نمی بینم یاران را چه شد

دوستی کی آخر آمد دوستداران را چه شد

- مفهوم اساسی شعر درس چیست؟

ketabton.com - The Digital Library

کارخانه‌گی

- متن کامل درس دوازدهم را خوانده وبرای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.
- شعر زیر را به حافظه بسپارید:

هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق
ثبت است بر جریدهٔ عالم دوام ما

ketabton.com - The Digital Library

درس دوازدهم

گفتار پیامبر (ﷺ)

به گفـتار پیغمـبرت راه جوی
دل از تیره گی ها بدین آب شوی

فردوسی

ketabton.com - The Digital Library

مسلمان آگاه و واقعی همیشه با پیروی از کلام پاک الهی و احادیث رسول مقبولش حضرت محمد (ﷺ) به تمام جهانیان حقانیت و یگانه گی دین مقدس اسلام را انعکاس می دهد.

حضرت محمد (ﷺ) در احادیث مبارک مسلمانان را به آموختن و آموختاندن قران مجید، آموختن علم و دانش، خوش اخلاقی، مهربانی، صمیمیت، یکرنگی و برادری دعوت کرده است.

بنابراین بر ما اُمتان و پیروان آن حضرت (ﷺ) لازم است، تا در راستای دین مقدس اسلام با نهادن قدم خیر همیشه مددگار مستمندان باشیم و هیچگاهی بر ضعیفان و زیر دستان خود ظلم نکنیم.

اندرز هایی را که در زیر می خوانید از گفته های پیامبر گرامی ما سرور سادات عالم حضرت محمد مصطفی (ﷺ) است کـــه پیام ارزندۀ آن می تواند سرمشق خوبی در زنده گی و توشۀ پرباری برای آخرت باشد:

- بهترین شما خوش اخلاق ترین شماست.
- بهترین شما کسانی اند که عمر دراز و اعمال نیکو دارند.
- بهترین شما مهربانترین شما با فامیل خود است.
- بهترین شما کسانی اند که قرآن کریم را بیاموزند و به دیگران نیز بیاموزانند.
- بهترین بنده گان خداوند (ﷻ) در روز قیامت کسانی اند که با وعده های خویش وفا می نمایند وخوش اخلاق اند.
- بهترین شما کسانی اند که به دیگران طعام و سلام می دهند.
- مسلمان واقعی کسی است که مسلمانان دیگر از دست و زبان او در امان باشد.
- بهترین مردم کسانی اند که برای مردم نفع و فایدۀ او برسد.
- بهترین مردم کسانی اند که قرآن کریم را بهتر تلاوت کنند، امور دینی خود را

ketabton.com - The Digital Library

خوبتر بدانند، از خداوند(ﷻ) بیشتر بترسند، از کار های بد و ناشایسته دوری نمایند و به خویشاوندان خود بیشتر روابط نیک داشته باشند.

- دانا ترین مردم کسانی اند که از مردم نادان فرار کنند.
- بهترین رفیق آنست که به کار خیر رهنماییت کند.
- نماز ستون دین است.
- روزه سپر در برابر آتش است.
- زیبایی سخن به کوتاهی و اختصار است.
- دانش بجویید، هر چند در چین باشد.
- با راستی است که گفتار زینت پیدا می کند.
- صبور باش که صبوری ترازوی عقل و نشانهٔ توفیق است.
- زیبایی شخص در گفتار اوست.
- توانگر واقعی کسی است که چشمش به دست دیگران نباشد.
- نیرومندی به زور بازو نیست، نیرومند کسی است که به خشم خود غالب آید.
- فرصت ها را از دست دادن، اندوه به بار می آورد.
- اُجرت مزدور را پیش از خشک شدن عرق وی بپردازید.
- علامات منافق سه است: زمانی که حرف می زند دروغ می گوید، وقتیکه امانتی به او سپرده شود خیانت می کند و وقتی وعده می دهد، به وعدهٔ خود وفا نمی کند.
- سقوط دنیا نزد خداوند (ﷻ) آسان تر از قتل یک فرد مسلمان است.
- خدایا، هر کسی که عهده دار کار امت من شد و بر آنها سخت گرفت، بر او سخت گیر و هر کسی که عهده دار کار امت من شد و با آنها مدارا کرد، با او مدارا کن.

ketabton.com - The Digital Library

چگونه متن را آغاز کنیم؟

نگارنده بعد از مقدمه به نوشتن موضوع شروع نماید. آغاز موضوع باید چنان باشد که از مقدمه جدایی نگیرد در قسمت موضوع هم نکاتی است که عمده و اساسی بوده اصل و ریشهٔ موضوع را تشکیل می دهد و مطلوبه هایی هم وجود دارد که در فرع می آید. از اینرو نویسنده باید موضوعات اصلی و فرعی را دسته بندی کرده آنهایی که شرح مطلب اند در قسمت سوم نوشتهٔ خود توضیح کند در صورت امکان مثالهایی برای بیان مقصود بیاورد.

در آغاز متن چند نکته را در نظر داشته باشید:

۱ـ عنوان جالب به موضوع بدهید؛ مثلاً: جنایت بشر، دروغ شاخدار، بزرگترین راه و .

۲ـ متن را با یک سؤال آغاز کنید؛ مثلاً: آیا می خواهید از عهدهٔ نگارش موضوعات برایید؟

۳ـ در جملهٔ اول مطلب جالبی را بیاورید؛ ،مثلاً: بشر به آسمانها پرواز می کند.

۴ـ یک فکاهی یاحکایتی کوچک طنز گونه را بیاورید.

۵ـ به یک ضرب المثل یا گفتار بزرگان یا سخنی معروف اشاره کنید.

۶. با یک بیت موضوع را آغاز کنید.

ketabton.com - The Digital Library

در رهنمود ها و احادیث پیامبر گرامی اسلام محمد (ص) خواندیم که خوش اخلاق، نیکوکار، مهربان، علاقه مند به قرآن، وفادار به وعده ، با تقوا و خدا ترس باشیم و همچنین درگفتن سلام و دادن طعام به دیگران پیشدست با شیم، تا خداوند (ج) از ما راضی و خوشنود باشد و اوصاف یک مسلمان واقعی هم همین هاست.

* * *

آغاز موضوع باید چنان باشد که از مقدمه جدایی نگیرد. در آغاز متن چند نکته را در نظر داشته باشید:

۱ـ عنوان جالب به موضوع بدهید؛ مثلاً: جنایت بشر، دروغ شاخدار، بزرگترین راه و ...

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد در مورد کلمهٔ «بهترین»، چند جملهٔ بنویسند.
- یک شاگرد واژه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.
- دو شاگرد کلمه های آتی را روی تخته در جمله های مناسب به کار برند:

(اخلاق، بهترین، مهربان، زشت، سلام، .ناپسند)

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- پس از مشوره درگروه، دربارهٔ مفهوم حدیث مبارک آتی، سه شاگرد سخنرانی کنند:

« بهترین شما خوش اخلاق ترین شماست.»

- دو شاگرد از هر گروه نکات اساسی قواعد نگارش را بیان کند.

- آیا تا حال فکر کرده اید که از جملهٔ بهترین ها باشید؟
- چطور یک شخص از جملهٔ انسانهای بهتر شده می تواند؟
- از هر گروه یک شاگرد مفهوم درس را در یک جمله بیان کند.
- مفهوم اساسی درس چیست؟

- گفته های پیامبر بزرگوار اسلام حضرت محمد(ص) را به خاطر بسپارید و در مورد اخلاق خوش یک مقالهٔ ده سطری در کتابچه های تان بنویسید.
- متن کامل درس سیزدهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.
- بیت زیر را حفظ کنید:

اعتبار خلق بیدل در لباس افتاده است

ورنه یکسان است خون در پیکر طاووس و زاغ

بیدل

ketabton.com - The Digital Library

درس سیزدهم

مقام زن از دیدگاه اسلام

خداوند تبارک و تعالی در قرآن کریم می فرماید:

(وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ) سورهٔ النساء آیهٔ(۱۹)
با زنان خوش رفتاری کنید.

ketabton.com - The Digital Library

نخست از همه خداوند متعال، خالق دو جهان هستی بخش عالم بشریت را ستایش می کنیم که جهان را خلق کرد و کاینات را به وجود آورد. آدم را زنده گی بخشید، به آفتاب، مهتاب و زمین امر حرکت کردن داد، که در اثر آن لیل و نهار (شب و روز) به وجود آمد و زیبایی های طبیعت را برای انسان به وجود آورد و برای تکمیل و بقای انسان زن را آفرید، حوا پا به عرصهٔ وجود نهاد تا به طبیعت زیبایی بخشد و چنین هم شد. زن این مظهر دستگاه آفرینش کمبود طبیعت را با آمدنش تکمیل نمود.

زن هم ازلحاظ کیفی وهم ازنظرکمی نیمی از پیکر جامعه را می‌سازد، این موجود اجتماعی در تنظیم امور جامعه، درهمه شئون حیات، نقش به سزا و ارزنده دارد، زن در مراحل مختلف زنده گی مایهٔ امید، همسر، خواهر و مادر است.

نقش زن در قالب سِمت‌های فوق بازنده گی انسان‌ها طوری عجین شده است که بدون مشارکت آن زنده گی مفهومی ندارد و رنگ و رخ نمی‌گیرد.

زن درجامعه دارای حقوق و وجایب مشخص می‌باشد. حقوق زن در اسلام و در جوامع بشری واضح و مبرهن است.

از جمله مسایلی که در قرآن کریم تفسیر شده موضوع خلقت زن و مرد است . قرآن در این زمینه سکوت نکرده و به یاوه گویان مجال نداده است که از پیش خود برای مقررات مربوط به زن و مرد فلسفه بتراشند و مبنای این مقررات را نظر تحقیرآمیز اسلام نسبت به زن معرفی کنند . اسلام ، پیشاپیش نظر خود را دربارهٔ زن بیان کرده است.

قرآن با کمال صراحت در آیات متعددی می فرماید که زنان را از جنس مردان و ازسرشتی نظیر سرشت مردان آفریده ایم. قرآن کریم درباره آدم اول می گوید: ((همهٔ شما را از یک پدر آفریدیم و جفت آن پدر را از جنس خود او قرار دادیم)) (سورهٔ نساء آیهٔ ۱) و درباره همهٔ آدمیان می گوید: ((خداوند از جنس خود شما برای شما همسر آفرید.)) (سورهٔ نساء و سورهٔ نحل و سورهٔ روم) .

ketabton.com - The Digital Library

در اسلام نظریهٔ تحقیرآمیزی نسبت به زن از لحاظ سرشت و طینت وجود ندارد. گویی قرآن خواسته است در قصص خود توازن را حفظ کند و قهرمانان داستانها را منحصر به مردان ننماید. قرآن دربارهٔ مریم مادر حضرت عیسی ع می گوید: کار او به آنجا کشیده شده بود که در محراب عبادت همواره ملائک با او سخن می گفتند و گفت و شنود می کردند، از غیب برای او روزی می رسید، کارش از لحاظ مقامات معنوی آنقدر بالا گرفته بود که پیغمبر زمانش را در حیرت فرو برده، زکریا در مقابل مریم مات و مبهوت مانده بود.

اسلام در((سیر من الخلق الی الحق)) یعنی در حرکت و مسافرت به سوی خدا هیچ تفاوتی میان زن و مرد قایل نیست. تفاوتی که اسلام قایل است در ((سیر من الحق الی الخلق)) است، در بازگشت از حق به سوی مردم و تحمل مسؤولیت پیغامبری است که مرد را برای این کار مناسبتر دانسته است .

اسلام با صراحت کامل می گوید زمین و آسمان ، ابرو باد ، گیاه و حیوان، همه برای انسان آفریده شده اند؛ اما هرگز نمی گوید زن برای مرد آفریده شده است . اسلام می گوید هریک از زن و مرد برای یکدیگر آفریده شده اند :

((هن لباس لکم و انتم لباس لهن)) . (۴) زنان زینت و پوشش شما هستند و شما زینت و پوشش آنها.

قرآن کریم زن و مرد را از اصل و منشای مشترک معرفی می‌کند و هر دو را به کلمهٔ الناس (مردم) خطاب می‌کند چنانکه فرموده است:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء» (النساء آیه ۱).

ketabton.com - The Digital Library

یعنی: ای مردم! از پروردگار تان بترسید. آن که شما را از تنی واحد آفرید و از آن جفتش را خلق کرد وگسترده ساخت از آن‌ها مردانی زیاد وزنانی.

ودر جای دیگر می‌فرماید:

«وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاء بَعْضٍ» – (التوبه، آیهٔ ۷۱).

یعنی: مردان مسلمان و زنان مسلمان دوست و حامی یک دیگر اند.

قرآن کریم مخصوصاً این مطلب را تذکر می دهد که وجود زن برای مرد خیر است و مایهٔ سکونت و آرامش دل اوست.

از آنچه گفته شد اسلام از نظر فکر فلسفی و از نظر تفسیر خلقت، نظر تحقیرآمیزی نسبت به زن نداشته؛ بلکه آن نظریات را کاملاً رد و مردود شناخته است .

اسلام با طلوع خورشیدش و ابراز نظریهٔ کرامت زن با تمام مردم جهان در افتاد، و زن را آن طور که هست و بر آن اساسی که آفریده شده به جهان معرفی کرده اساسی که به دست بشر منهدم شده و آثارش نیز محو گشته بود. اسلام عقایدی که مردم دربارهٔ زن داشتند و رفتاری که عملاً با زن می کردند بی اعتبار نموده و خط بطلان بر آنها کشید.

مشاهده و تجربه این معنی را ثابت کرده که مرد و زن دو فرد، از یک نوع و از یک جوهرند، جوهری که نامش انسان است.

ketabton.com - The Digital Library

(وَ عَاشِرُو هُنَ بِا لمَعروف) با زنان خوش رفتاری کنید.

با زنان به روشی پسندیده معاشرت کنید. در معاشرت با زنان باید از بهترین کلمات و پسندیده ترین کردار استفاده کرد.

اسلام برای زن مقام و منزلت خاصی داده است و نباید به شخصیت و کرامت آنان بی احترامی کرد.

شرح و بسط موضوع

شرح و بسط مهمترین و اساسی ترین قسمت نگارش به حساب می آید. واضح است که مخلوط کردن این عناصر در نگارش ناپسند بوده از حیثیت نویسنده و زیبایی موضوع می کاهد.

در درس گذشته در بخش آیین انشا و نگارش خواندیم که نکات و مفاهیم اساسی مطلب که به شرح و بسط کافی ضرورت دارد باید توسط نویسنده موضوعات اصلی و فرعی دسته بندی گردیده موضوعاتی که شرح مطلب اند توضیح شود در صورت امکان مثالهایی برای بیان مقصد آورده شود. مطلبی که بیان می گردد باید با ارائه دلایل منطقی به صورت روشن وآشکار توضیح داده شود تا خواننده مقصود و پیام موضوع را به آسانی دریابد و به مشکل مواجه نگردد. شرح موضوعات آنقدر هم زیاد و طولانی نباشد که باعث ملال خاطر طرف مقابل (خواننده) گردد. نویسنده بعد از توضیح مطلب با مهارت خاص موضوعی را که گسترده است با یک ارتباط دقیق موضوعات را جمع بندی نموده به یک نتیجه گیری کلی از بحث برسد.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

حضرت رسول اکرم (ص) زن را شقایق مرد می‌داند و می‌فرماید: «انما النساء شقائق الرجال» و همچنان فرموده است: من به سه چیز علاقه دارم: بوی خوش، زن و نماز . بهترین شما آنهایی اند که با زن و فرزندان خویش بهترین رفتار را داشته باشد و من برای خانواده ام از همهٔ شما بهترم.

این حدیث از عایشه (رض) روایت شده است:

(زن و مرد هردو به یک پدر ارتباط دارند و هر دو ممد و همکار یک دیگرند طوری که درحدیث ذیل آمده است: «ایها الناس ان ربکم واحد وان اباکم واحد، کلکم لادم وآدم من تراب.» یعنی: ای مردم! یقیناً پروردگار شما یکی است و یقیناً پدر شما واحد است، همهٔ شما از آدم وآدم ازخاک است.)

* * *

شرح و بسط مهمترین و اساسی ترین قسمت نگارش به حساب می آید. نویسنده باید موضوعات اصلی و فرعی را دسته بندی کرده و موضوعاتی که شرح مطلب اند توضیح دهد. در صورت امکان مثالهایی برای بیان مقصود بیاورد. شرح موضوعات آنقدر هم زیاد و طولانی نباشد که باعث ملال خاطر خواننده گردد.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- یک شاگرد واژه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.
- دو شاگرد، در مورد حدیث مبارک ذیل یک جملهٔ زیبا روی تخته بنویسند:
  (بهشت زیر پای مادران است.)
- مفهوم اندرز زیر را در کتابچه های تان بنویسید:
  (زن مخزن اسرار خلقت است.)

کار گروهی و سخنرانی

- چند شاگرد در مورد مقام زن از دیدگاه اسلام سخنرانی کنند.
- پس از مشوره در گروه، مفهوم بیت زیر را با زبان ساده بیان کنید:

ز عشق بود که او این جهان و عالم ساخت
و مشتِ خاکِ زمین را گرفت و آدم ساخت

حمیرا نگهت دستگیرزاده

ketabton.com - The Digital Library

- قرآن در مورد زن چه فرموده است؟
- زنان در جامعه چه نقشی را ایفا می کنند؟
- چند شاگرد درس را با صدای بلند بخوانند.
- شرح و بسط موضوع را تعریف کنید.

- هر کدام برداشت خود را از متن درس در ده سطر بنویسید.
- متن کامل درس چهاردهم را خوانده وبرای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

- بیت زیر را به حافظه بسپارید:

دل به دست آور که حج اکبر است
از هزاران کعبه یک دل بهتر است

خواجه عبدالله انصاری

ketabton.com - The Digital Library

درس چهاردهم

بلخ (ام البلاد)

زبلخ آمد سرود جاودانی
جلال الدین محمد شد جهانی
به نی نامه بخوان اسرار عالم
ز افـکار بلـند آســمانی

ketabton.com - The Digital Library

اگر به گذشته نظری کنیم در می یابیم که آریانای کهن در محور شهر باستانی بلخ مدنیت درخشان پنج هزار ساله را داشت. مدنیتی که شامل افغانستان کنونی، هند، فارس (ایران) و آسیای میانه می گردید. قبل از گسترش دین اسلام، مدنیت آریایی به عنوان مهد تمدن و زبان در تاریخ قدیم جهان همیشه بحث های علمی داشته است. بلخ مرکز و آغازگر زبان اوستایی و دین زردشتی بود. زردشت خود اهل شهر بلخ بود و به قول بیشتر مستشرقان زادگاه زردشت را بلخ باختر (بخدی)می دانند.

در منابع تاریخی به خاطر موقعیت فرهنگی و تمدنی بلخ از آن به نامهای مختلف یاد شده‌است؛ مثلاً: بلخ گزین، بلخ الحسنا، ام البلاد، ام القرا، بلخ بامی و ... .

شهر بَلخ یا شهر باختر (یونانی باستان: باکترا Βάκτρα؛ لاتین: باکترا Bactra)، از قدیمی ترین شهرهای افغانستان که امروزه شهرکی به فاصله ۲۰ کیلومتری مزار شریف مرکز ولایت بلخ است و بنیان گذار آن جمشید (یَما) بوده است.

بلخ در دوره های فرمانروایی موریای هند و کوشانیان از مراکز دین بودایی و محل معبد معروف نو بهار بود. پادشاهان قدیم بلخ عبارت بودند از پیشدادیان، کیانیان، اسپه ها که پسانها در شاهنامهٔ فردوسی و روایات مؤرخان نیز از آنها یاد شده است. آریایی ها که به باختریان ثروتمند نیز شهرت داشتند، در اوایل هجوم و حملات قبیله های بدوی آسیای مرکزی قرار گرفتند. در دورهٔ اعراب، یعنی در قرون وسطی، بلخ همراه با هرات، نیشاپور و مرو یکی از چهار قسمت (چهار ربع) خراسان بود.

بلخ همواره کانون علم و فرهنگ قبل از اسلام و دورهٔ اسلامی بوده، و فضلای بزرگ را در دامان خویش پرورانیده است. از شمار مشاهیر و فرهیخته گان آن می توان از مولانا جلال الدین محمد بلخی ، رابعهٔ بلخی، ابن سینای بلخی ، امیرخسرو بلخی(مشهور به دهلوی)، ابولموید بلخی، حکیم ناصر خسرو بلخی، عنصری بلخی، ابو شکور بلخی، شهید بلخی، دقیقی بلخی و ... نام برد.

در ولایت بلخ اماکن تاریخی و مقدس فراوانی وجود دارد که همهٔ آن بازتابگر قدامت تاریخی و فرهنگی این خِطه می باشد. مسجد جامع روضهٔ شریف در مرکز ولایت بلخ با گنجایش حدود سه هزار نماز گزار در سال ۱۳۳۶ تهداب گذاری گردیده است.

ketabton.com - The Digital Library

خانقاه مولانا در نزدیکی دیوار های بیرونی سمت شرقی بالاحصار بلخ، در میان کوچه های تنگ و باریک، ساختمان قدیمی و نیمه مخروبه یی وجود دارد که روزگاری عارف و شاعر نامی قرن هفتم مولانا جلال الدین محمد بلخی درآن زنده گی می کرد. وی در سنین نو جوانی به همراه خانواده از بلخ به سوی قلمرو روم شرقی (ترکیه امروزی) هجرت نمود و در آنجا ماندگار شد.

آتشکدۀ نوبهار، مسجد خواجه محمد پارسا، مسجد نُه گنبد، بالاحصار ، مدرسۀ سبحانقلی، منار زادیان، پل مامکری، خانقاه مولانا، روضۀ شریف و ... قدامت چندین هزار سالۀ بلخ باستان را برای ما باز می گوید.

- جمشید (یما): نام پادشاه اریایی که بنیان گذار برابری، حکمروایی و اداره بوده است و به پیشدادیان باختر نیز معروف است. در اوستا با کلمه های ساده، از زنده گی بدون تکلف و آرایش یما (جمشید) پادشاه، سخن رانده شده است.
- خانقاه: محل ذکر و عبادت صوفیان و عابدان.

نتیجه

در هرنوع نگارش چه کوتاه باشد چه طولانی نتیجه گیری از موضوع مورد نظر حتمی است.نتیجه خلاصۀ نگارش را باید در بر داشته باشد البته حسن ختام درآن است،که نویسنده سخن خود را با الفاظ نرم، ملایم و دلکش به پایان برساند؛ زیرا آخرین چیزی که ازنوشته در ذهن خواننده باقی میماند همان نتیجه است.از این رو لازم است،که نتیجه به صورت مؤجز در برگیرنده ومناسب همۀ موضوع باشد.اگر ایجاب میکرد با یک تبصرۀ شاعرانه یا یک بیت آنراخاتمه بخشید.

ketabton.com - The Digital Library

منار زادیان

از قدیمی ترین منارهٔ اسلامی باقی مانده در افغانستان است، ارتفاع فعلی آن ۱۷۷۴ سانتی متر و محیط آن ۱۶ متر و قطر آن ۴۷۰ سانتی متر است. برای بالا رفتن از آن باید ۶۴ پله را طی کرد. این مناره احتمالاً از دورهٔ سلجوقی ها است.

آتشکدهٔ نوبهار

قدیمی ترین آبدهٔ باستانی در بلخ استوپه یی نوبهار است که در متون تاریخی به نام (نواویهارا) از آن یاد شده و یکی از معابد زردشتی است و فعلاً آثار این معبد در مجاورت شاهراه مزار- شبرغان دیده می شود.

مسجد خواجه پارسا

تنها مسجد باقی مانده از دورهٔ تمیوری با مشخصات کامل معماری آن دوره با گنبد دندانه دار به سبک بناهای ریگستان و شاه زندهٔ سمرقند در افغانستان می باشد. این مسجد به یاد بود خواجه ابو نصر محمد بن محمد بن محمود الحافظی البخارایی در سال ۸۵۶ هـ. ق. توسط حاکم بلخ میر فرید ارغوان ساخته شده است.

مسجد نُه گنبد

این بنا قدیمی ترین مسجد اسلامی در افغانستان است. طبق نظر گروهی از باستان شناسان این مسجد قبلاً معبد بودایی بوده که در دورهٔ اسلامی با اندک تعدیل به مسجد تبدیل گردیده است.

مدرسهٔ سبحانقلی

مدرسهٔ بزرگ سبحانقلی خان حاکم بلخ که در قرن ۱۷م . ساخته شده است؛ ۱۵۰ حجره داشته و افراد زیادی در آن درس می خواندند و مانند مدارس بخارا بوده که در جنگهای پی در پی حفظ و ترمیم نشده، از بین رفته است.

ketabton.com - The Digital Library

پل مامکری (امام بکری)

در جنوب غرب مزارشریف در نزدیکی کارخانهٔ کود و برق بر روی رودخانهٔ بلخآب پل خشتی با ۳ دهانهٔ بزرگ و دهانهٔ کوچک از دورهٔ تیموری باقی مانده است که روزگار درازی، محل آمد و رفت افراد و کاروان ها بود. فعلاً این پل به نام کمپیرک یا امام بکری یا ماموکری یاد می شود.

* * *

نتیجه گیری از مطلب مورد نظر در هرنوع نگارش چه کوتاه باشد چه طولانی حتمی است و نویسنده باید سخن خود را با الفاظ نرم وملایم و دلکش به پایان برساند، که در بر گیرندهٔ همهٔ موضوع باشد.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- یک شاگرد نکات مهم درس را، روی تخته بنویسد.
- دو شاگرد واژه های جدید درس را معنی کنند.
- دو شاگرد نکات عمده و مهم قواعد انشا و نگارش (نتیجه) را، روی تخته بنویسند.

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- با مشوره درگروه ها دربارهٔ مفهوم درس، سه شاگرد سخنرانی کنند.
- یک شاگرد از هر گروه، نکات مهم مرحلهٔ ایجاد فکر را در نگارش، با زبان ساده به دیگران بیان کند.

- بنیان گذار شهر بلخ کی بود؟
- در منابع تاریخی، بلخ به کدام نام ها یاد شده است؟
- از چند دانشمند و شاعر بلخ باستان و جاهای تاریخی آن نام ببرید؟

.....

.....

.....

- در مورد شاعران و دانشمندان بلخ باستان یک مضمون زیبا بنویسید.
- متن کامل درس پانزدهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس پانزدهم

آیین سخنرانی

اگر می خواهی بهترین سخن سرا باشی، بهترین شنونده باش.

دیل کارنگی

ketabton.com - The Digital Library

آیا گاهی از شما خواسته شده تا در محفلی یا مجلسی روی موضوع معینی صحبت کنید؟ اگر چنین کاری شده باشد، پس در همان زمان چه حالتی داشتید؟ آیا دچار ترس نگردیده بودید؟ آیا دست و پاهای تان نمی لرزید؟ آیا درست فکر کرده می توانستید و گفتار تان نظم منطقی به خود داشت؟

جواب تان حتماً بلی است، پس اگر می خواهید از این حالت ها رهایی پیدا کنید و یک سخنور خوب و همه پذیر باشید و سخنان تان از خود لطف و جذابیت خاصی داشته باشد و برای شنونده گان ملال آور نباشد، پس به چند موردی که در زیر اشاره شده است توجه کنید:

- از تجربهٔ دیگران بهره ببرید و دل و جرأت پیدا کنید.
- پیشاپیش، ذهن تان را آمادهٔ موفقیت کنید.
- سخنرانی را با دوستان تان تمرین کنید.
- هیچ وقت متن را کلمه به کلمه حفظ نکنید.
- نظرات خود را پیشا پیش منظم و مرتب کنید.
- از قبل ذهن تان را آمادهٔ موفق شدن کنید.
- خود را در موضوع تان غرق کنید.
- مطلب را با ذکر مثال ویژه آغاز کنید.
- برای سخنرانی جرأت و اعتماد به نفس خود را بپرورانید.
- باید دقیق بدانید که در اطراف چه موضوعی می خواهید صحبت کنید.
- دایم هدف را دنبال کنید.
- کلمات مهم را با تأکید بیان کنید.
- سرعت بیان تان را تغییر بدهید.
- قبل و بعد از بیان، اندکی مکث کنید.
- از شنونده گان سؤال کنید.

ketabton.com - The Digital Library

- موضوع صحبت خود را با علایق حیاتی شنونده گان ارتباط دهید.
- از به کار بردن اصطلاحات فنی خود داری کنید.
- مفکوره های مهم خود را در الفاظ مختلف از نو بیان کنید.
- راجع به تجربیات خود صحبت کنید.
- صحبت خود را با شوخی پایان دهید.
- حواس خود را از محرکات منفی که آشفتهٔ تان می کند، دور نگهدارید.
- دربارهٔ چیزی حرف بزنید که از طریق تجربه یا مطالعه، حق حرف زدن دربارهٔ آن را به دست آورده اید.
- چیزی را بگویید که زنده گی یادتان داده است.
- به خود تان دلداری بدهید.

تنوع در نگارش فقره ها و جمله ها

صورت جمله ها و فقره ها باید از هر نظر متنوع باشد. در برخی صنوف ابتدایی شاگردان دراثنای حکایت یا نوشتن یک دو حرف ربط مانند: و، خو، باز... را پیوسته و تکرار در هر جا به کار می برند. این عادت تکرار را متأسفانه بسیاری اشخاص در بزرگ سالی هم دارند، خوشایند نیست؛ زیرا نوشته های شان ملال انگیز می گردد. بنابراین در نوشتن، تنوع درترکیب کلمه ها، فقره ها و جمله ها رعایت شود. هرقدر فقره ها منظم و مرتب باشد؛ ولی اگر جمله های طولانی و پر پیچ در نگارش آورده شود، خسته کن جلوه می کند. پس باید از جمله های مختلف (جمله های ساده، پرسشی، امری و...) استفاده کرد. تنوع در نگارش فقره ها وجمله ها نوشتهٔ ما را زیبا ساخته، ما را به حیث یک نویسندهٔ موفق در جامعه تثبیت می کند.

ketabton.com - The Digital Library

روحیهٔ پرنشاط در سخنرانی باعث جلب توجهٔ شنونده می شود، چراکه هنگام سخنرانی هیچ چیز به اندازهٔ صمیمیت اهمیت ندارد و هر کسی حتی بدون آن که حرفی بزند، صمیمیت را تشخیص می دهد.

اگر در خوانش، تشریح و توضیح درس در داخل صنف همه روزه سهم بگیریم و درس را با لحن زیبا و رسا در مقابل همصنفان خود بخوانیم و سخنرانی کنیم، جرأت ما روز به روز بیشترتقویت می گردد. همیشه باید کم گوی باشیم و کوشش کنیم بیشتر بشنویم به این معنی که یکی از راه های مهم و ارزندهٔ آموزش، شنیدن دقیق است، علاوه براین عادت به مطالعه و شنیدن سخنان دیگران، ما را در سخنران شدن خوب، صمیمی و دلپذیر کمک می کند و شخصیت ما را بالا می برد.

اطمینان داشته باشید که تلاش شما بی اثر نخواهد بود. فردوسی بزرگ در این باره چنین گفته است:

درشتی از کس نشنوی نرم گوی　　سخن تا می توانی به آزرم گوی

* * *

در نوشتن، تنوع درترکیب کلمه ها، فقره ها و جمله ها در نظر گرفته شود. تنوع در نگارش فقره ها وجمله ها نوشتهٔ ما را زیبا ساخته، ما را به حیث یک نویسندهٔ موفق در جامعه تثبیت می کند.

* * *

دیل کارنگی روانشناس و مربی تعلیم و تربیت امریکایی و همچنین نویسندهٔ کتاب های زیبا و پر محتوای آیین سخنرانی، آیین دوست یابی و آیین زنده گی است. سال تولد و وفاتش ۱۸۸۸ و ۱۹۵۵ م. می باشد.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- متن درس را در کتابچه های خود یادداشت کنند.
- دو شاگرد در مورد سخنرانی روی تخته چند جمله بنویسند.
- مفهوم بیت زیر را با در نظر داشت قواعد نگارش، در چند سطر بنویسید:

سخن سنجیده گو تا دوست را دشمن نگردانی

زحرف بی تأمل آشنا بیگانه می گردد

کار گروهی و سخنرانی

- با مشوره درگروه مفهوم و محتوای درس را با زبان ساده بیان کنید.
- گروه ها درمورد جملهٔ زیر بحث کنند و برداشت شان را از مفهوم آن بیان دارند:

« اگر می خواهی بهترین سخن سرا باشی، بهترین شنونده باش.»

- یک شاگرد از هر گروه به صورت مقایسوی در مورد یک موضوع سخنرانی کند.

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- شما ویژه گی های یک سخنران خوب را در چه چیز ها یی می دانید؟
- منظور نویسنده از جملهٔ « قبل و بعد از بیان، اندکی مکث کنید» چیست؟
- سخنرانی خوب در شخصیت انسان چه نقش دارد؟
- تصویر آتی را معرفی کنید:

کارخانه گی

- در مورد سخنرانی یک مقاله ترتیب دهید.
- متن کامل درس شانزدهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس شانزدهم

عبدالرازق فانی

دلِ کس به کس نسوزد به محیط ما به حدی
که غزال چوچه اش را به پلنگ می فروشد

ketabton.com - The Digital Library

عبدالرازق فانی شاعر معاصر و توانا، داستان نویس و طنزنگار نامدار زبان و ادب دری در سال ۱۳۲۲هـ . ش. در شهر کابل به دنیا آمد. تحصیلات عالی اش را در سال۱۳۵۶هـ. ش. با به دست آوردن درجۀ ماستری در رشتۀ اقتصاد سیاسی از بلغاریا، به اتمام رسانید.

فانی سرودن شعر را از سال ۱۳۴۰ هـ. ش. آغاز کرد و در عرصۀ نشرات و کارکرد های فرهنگی دست به فعالیت های ارزشمندی زد. فانی در سال ۱۳۶۷ هـ. ش. همراه با خانواده اش راه مهاجرت در پیش گرفت و مدت تقریباً بیست سال در غربت به سر برد.

فانی در غربت هم آرام ننشست و یاد و خاطر وطن مردم رنجدیده اش را با زبان دلنشین شعر فریاد کشید و سروده های ناب و دلپذیرش را درج صفحات تاریخ زرین ادبیات دری کشور ما نمود. اشعار فانی جذابیت خاصی دارد که خواننده را به طرف خود می کشاند و چنگ به دل ها می زند. از همین روست که تعداد زیادی از آواز خوانان مشهور و محبوب ما اشعار وی را برای آهنگ های خود انتخاب کرده اند.

فانی نا به سامانی های اجتماعی را آماج زبان طنز آمیزش ساخته، در شعر هایش گاهی از دو رنگی اشخاص ظالم وبیدادگر نالیده و می گوید:

همه جا دکان رنگ است همه رنگ می فروشد
دل من به شیشه سوزد همه سنگ می فروشد

و گاهی هم درد و رنج ملت مظلوم و آواره اش را فریاد کشیده و می گوید:

با هر دلی که شـاد شود شاد می شوم آباد هر کـه گشـت من آباد می شوم

و یا هم می گوید:

طعنه بر خسته رهروان نزنید بوسه بر دست رهزنان نزنید

دست بلند او در سرایش شعر باعث شده است تا دنیای معانی را در اشعارش بگنجاند و خواننده را به بسیار راحتی به طرفش بکشاند و چه دلنشین در روح و روان مخاطب تأثیر ژرف به جا می گذارد.

فانی سرانجام در سال۱۳۸۶ هـ. ش. در شهر سان دیاگوی ایالت کالیفرنیا به دیار

ketabton.com - The Digital Library

حق پیوست و آثار به نشر رسیدهٔ وی اینها اند:

- ارمغان جوانی (مجموعهٔ شعر) کابل سال ۱۳۴۴
- بارانه (داستان نیمه بلند) کابل سال ۱۳۶۲
- پیامبر باران (مجموعهٔ شعر) کابل سال ۱۳۶۵
- آمر بی صلاحیت (گزینهٔ طنز ها) کابل سال ۱۳۶۶
- ابر و آفتاب (مجموعهٔ شعر) کالیفرنیا سال ۱۳۷۳
- شکست شب (مجموعهٔ شعر) کالیفرنیا سال ۱۳۷۶

نمونهٔ کلام:

مردان و نامردان

ای دل مرو سوی خطر، گر میروی لرزان مباش
از رهزنان غافل مشو، از دشمنان ترسان مباش

چون با کسی همره شدی، از نیمهٔ ره بر نگرد
چون از پی مردان روی، دیگر ز نامردان مباش

دشمن اگر جانب دهد، با او دم یاری مزن
در دوستی گر جان دهی، از دوست روگردان مباش

گر عاشق مستانه یی، زهد ریایی را بسوز
ور همنشین زاهدی، در حلقهٔ رندان مباش

باد بهاران شو که تا، در مقدمت گل بشگفد
چون گرد باد هرزه گرد، در دشت سرگردان مباش

همدست ما گر می شوی، پای کسی دیگر مگیر
با دوست چون پیمان کنی، با غیر هم پیمان مباش

فانی به کیش عاشقان، در فکر خود بودن خطاست
یا از سر و جان در گذر، یا عاشق جانان مباش

ketabton.com - The Digital Library

انتخاب واژه و تعبیر

در نگارش هر معنایی را می توان به تعبیر های گوناگون بیان کرد. در انتخاب تعبیر مناسب، چند شرط را باید رعایت کرد: نوع نوشته، مخاطب، مقصودی که در نظر است. در نوشته های علمی، واژه ها و تعبیرات به معنای حقیقی خود به کار می روند؛ اما در نوشته های تخیلی، از جمله شعر و داستان، گاهی به حکم ضرورت، تعبیر های غیر مستقیم مانند مجاز، کنایه و تمثیل را برتر شمرد؛ مثلا: درنوشته های علمی شب همان شب است؛ ولی در شعر زلف به شب تشبیه می گردد و یا جهالت و نادانی به تاریکی شب مانند می شود.

در هر زبانی، الفاظی است که دلالت به نمادی دارد؛ مانند: کبوتر (صلح)، باز(جنگ)، نرگس(خود شیفته گی، شوخ چشمی)، مورچه(سخت کوشی)، یخ (سردی و سکوت) و خارا (سختی).

همچنین گاهی، به جای نام بردن از چیزی، عنوانی به کار می برند که صفت شاخص آن چیز است و ردالتعبیرخوانده می شود؛ مثل شاه ستاره گان(خورشید)، عروس آسمان(ماه) مهتر عالم(حضرت رسول اکرم (ص))، دبیر فلک (عطارد) و... کاربرد این گونه واژه ها و تعبیرات نوشتهٔ ما را زیبا و جالب می سازد.

بهره جویی از مثل ها نیز هم سخن را رنگین و هم معانی را خوش گوار می سازد. مثل ها در هر زبانی بار های فرهنگی دارند که سوابق اساطیری، تاریخی وآداب و رسوم و باور های قومی را منعکس می سازند.

بهره گیری درست از گنجینهٔ لغوی برای آراستن سخن به شرطی میسر است که با مناسبات انواع کلمات آشنا باشیم؛ مثلا: بدانیم چه صفتی را به چه موصوف می توان نسبت داد یا چه فعلی را در چه بافتی می توان به کار برد. همچنین باید مترادفات، متضاد ها، نماد ها، ردالتعبیر ها را شناخت و هر عنصر جمله را در جای مناسب آن به کار برد.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

طعنه بر خسته رهروان نزنید　　بوسه بر دست رهزنان نزنید

اصولاً بدون رعایت احترام نمی توان به حریم قلب ها نزدیک شد و رهروان راه علم و اندیشه را شناخت. بر ما ضرور است تا از زحمات و تلاش های دانشمندان، شاعران و نویسنده گان ارجمند خود که سیمای متفکر شان نمایانگر خسته گی و افسرده گی سال ها پژوهش و تحقیق در راه علم و معرفت است، قدر دانی کنیم.

ارزش خسته گی های شبانه روزی آنان را که ثمرهٔ یک عمر پژوهش، تحقیق و کار و زحمت فراوان است، بدانیم و کارنامه های علمی و ادبی آن ها را به دیدهٔ قدر بنگریم.

* * *

در نگارش هر معنایی را می توان به تعبیر های گوناگون بیان کرد. در انتخاب تعبیر مناسب، چند شرط را باید رعایت کرد: نوع نوشته، مخاطب، مقصودی که در نظر است. بهره گیری درست از گنجینهٔ لغوی برای آراستن سخن به شرطی میسر است که با مناسبات انواع کلمات آشنا باشیم؛ مثلا: بدانیم چه صفتی را به چه موصوف می توان نسبت داد یا چه فعلی را در چه بافتی می توان به کار برد. همچنین باید مترادف ها، متضاد ها، نماد ها، ردالتعبیر ها را شناخت و هر عنصر جمله را در جای مناسب آن به کار برد.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- با توجه به درس، واژه های زیر را در جمله های مناسب به کار ببرید:
  (طعنه، کیش، رهزنان)

ketabton.com - The Digital Library

- مفهوم بیت زیر را بنویسید:

فانی به کیش عاشقان، در فکر خود بودن خطاست

یا از سـر و جان در گـذر، یا عاشـق جانـان مباش

کار گروهی و سخنرانی

- به سه گروه تنظیم شوید، یک گروه زندگینامهٔ فانی را، گروه دیگر مفهوم شعر را و گروه سومی آثار آن را بنویسند.
- پس از مشوره در گروه، مفهوم بیت زیر را بیان کنید:

چون بـا کسی همره شـدی، از نیـمهٔ ره بـر نگرد

چون از پی مـردان روی، دیـگر ز نـامـردان مباش

- . فانی مجموعهٔ شعری « ارمغان جوانی » را در کدام سال نوشته است؟
- آثار فانی کدام ها اند؟
- گزینهٔ طنز فانی چه نام دارد؟
- فرق بین نوشته های علمی و تخیلی چیست؟

- شعر درس را حفظ کنید و پیام آن را در ده سطر بنویسید.
- متن کامل درس هفدهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس هفدهم

چیزی را که به خود نمی پسندی به دیگران نیز مپسند

خود ستایی پیشهٔ شیطان بود
هر که خود را کم زند انسان بود

ketabton.com - The Digital Library

حضرت محمد (ص) به ما مسلمانان که امت ایشان هستیم فرموده است: « چیزی را که به خود نمی پسندید و روا نمی دارید، به دیگران هم مپسندید و چیزی را که به خود می خواهید، به دیگران هم بخواهید.»

اگر به این حدیث رسول الله (ص) فکر کنیم، به این نتیجه می رسیم که همه فرموده های حضرت رسول اکرم (ص) سبب خوشبختی و سعادت است و دارای فایده های بس عظیم دنیوی و اخروی مسلمانان می باشد.

اگر هر فرد اجتماع مطابق به فرمودهٔ حضرت پیامبر اسلام (ص) عمل کند، البته سعادت دایمی را نصیب می شود.

چون هیچ کس بی عدالتی و حق تلفی را در مورد خود قبول کرده نمی تواند، پس باید در برابر دیگران نیز بی عدالتی و حق تلفی نکند؛ همچنان کسی که غیبت، تهمت، کینه و خیانت دیگران را بر خود تحمل نمی کند، باید غیبت هیچ کس را نکند و بر کسی تهمت نبندد و با کسی کینه نگیرد و خیانت نکند.

خوشا به حال کسانی که به فرموده های ارزشمند حضرت پیامبر (ص) عمل می کنند و به اثر آن حق تلفی، بی عدالتی و دشمنی ها را از بین می برند و از قتل و خونریزی اجتناب نموده، سعادت دو جهان را کمایی می کنند.

پس بر ما لازم است تا حس بشر دوستی خویش را پرورش دهیم و دل های خود را عاری از هر گونه کینه و کدورت و خود پسندی بسازیم و بهترین راهی که ما را به سوی رستگاری سوق می دهد، همانا فرا گرفتن علم می باشد. سرور سادات عالم حضرت محمد (ص)در این باب چنین فرموده است:

(دانش بیاموزید، هر چند در چین باشد.)

ketabton.com - The Digital Library

کار برد دقیق کلمه ها

در نگارش هر قدر کلمه ها را بیشتر بدانیم کار ما آسانتر می شود و می توانیم جذبات و حواس خواننده را تسخیرکنیم ونکته یی دیگر آنست،که باید بر اهمیت فرق بین کلمه ها آگاهی داشته باشیم.

وقتی می توانیم حاکمیت خویش را بر زبان بیشتر سازیم که، ذوق استعمال کلمه های دقیق را در خود انکشاف دهیم بین کلمه هایی که یک معنای مشترک دارند تشخیص وامتیاز قایل شویم. و این کار در نتیجهٔ مطالعه و تمرین حاصل می گردد. هر قدر کلمات را در جای معین به کار بریم و در کار برد آن ها در نگارش دقیق باشیم نوشتهٔ ما زیبا می آید.

چند نکته را باید در نظر داشت:

۱. پیشوند ها و پسوند ها و ریشه های معروف را باید آموخت. چنین معلومات در به کار بردن دقیق کلمه ها و حصول معنای کلمه های غیر مانوس ما را کمک می کند.

۲. وقتی معنای کلمه یی در کتاب لغت یا فرهنگ دیده می شود،کلمه های مترادف ،متضاد،و متشابه آن نیز مطالعه گردد.

۳. لغت هایی راکه تازه در هنگام مطالعه با آن برمی خوریم باید در کتابچه یادداشت کنیم.

۴. کوشیده شودکه، کلمه ها و اصطلاحات علمی در یک هفته، کلمه های فلسفی در هفته دیگر و به همین قسم کلمه های مختلف مطالعه شود.

۵. تبدیل نمودن نظم به نثر وبر عکس آن، این روش ذخیرهٔ لغت ها را زیاد می سازد؛ زیرا گاهی شخص مجبور می شود فکر یک جمله نثر را در نظم به یک کلمه افاده کرده یا نثر کردن اشعار موجب می شود کلمه هایی را دریابد که معانی و تفسیر های جذباتی و هیجانی شاعر را به طور واضح بنمایاند.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

اگر ما همیشه چیزی را که به خود می پسندیم و روا می داریم، به دیگران نیز بپسندیم و روا بداریم، هیچگاهی خطایی و یا هم گناهی را مرتکب نخواهیم شد؛ چراکه این کار به نوعی حس انسان دوستی و محبت به هم نوع هر انسان را نشان می دهد.

پیروی از فرموده های آن حضرت (ص) ما را به راه راست هدایت کرده و سر افرازی دو عالم را نصیب می گرداند.

ابیاتی را که در زیر می خوانید از شاعر بزرگ زبان دری نظامی گنجوی است که حفظ و عمل کردن به آن خالی از مفاد نیست:

دانش طلب و بزرگی آموز — تا بهِ نگـرند روزت از روز
هر چیز که دل بدان گراید — گر جهد کنی به دست آید

* * *

در نگارش هر قدر کلمه ها را بیشتر بدانیم کار ما آسانتر می شود و می توانیم جذبات و حواس خواننده را تسخیرکنیم. وقتی می توانیم حاکمیت خویش را بر زبان بیشتر سازیم که، ذوق استعمال کلمه های دقیق را در خود انکشاف دهیم.

ketabton.com - The Digital Library

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- نکات مهم درس را، روی تخته بنویسید.
- دو شاگرد نکات عمده و مهم قواعد انشا و نگارش (کاربرد دقیق کلمه ها) را، روی تخته بنویسند.

کار گروهی و سخنرانی

- با مشوره درگروه ها دربارهٔ مفهوم درس، سه شاگرد سخنرانی کنند.
- یک شاگرد از هر گروه، مفهوم بیت زیر را با زبان ساده به دیگران بیان کند:

به اوج کبریا کز پهلوی عجز است راه آنجا
سر مویی گر اینجا خم شوی، بشکن کلاه آنجا

بیدل

- شاگردان در گروه های خود در مورد جملهٔ زیر بحث کنند و نتیجه را یک تن از هر گروه به دیگران بیان نماید:

(دانش بیاموزید، هر چند در چین باشد.)

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- مفهوم جملهٔ زیر چیست؟

(چیزی را که به خود نمی پسندی به دیگران نیز مپسند)

- ذخیرهٔ لغات در نگارش چه تاثیر دارد؟
- پیام اصلی درس چیست؟

.....

.....

.....

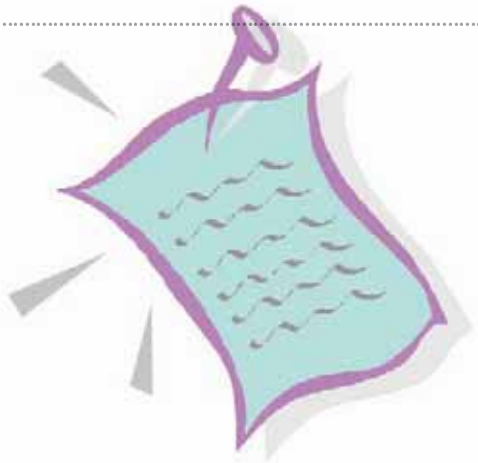

کارخانه گی

- برداشت تان را از مفهوم درس در چند سطر بنویسید.
- متن کامل درس هژدهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس هژدهم

بهارستان جامی

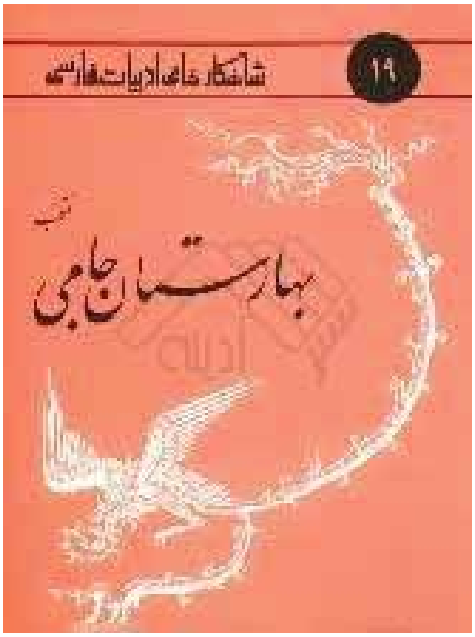

مولانا عبدالرحمن جامی مشهورترین شاعر عهد تیموریان است. ولادتش در سال ۸۱۷ هـ.ق. و وفاتش در سال ۸۹۸ هـ.ق. اتفاق افتاده است. تحصیلاتش در علوم ادبی، دینی و عرفان در هرات و سمرقند به پایان رسانید و تا مرحلهٔ ارشاد رسید. در اشعار جامی افکار صوفیانه، داستانها و حکمت و اندرز زیاد دیده می شود.

وی در مثنوی های خود روش نظامی را تقلید می کرد، در غزل از سعدی و حافظ پیروی می کرد و درقصیده تابع سبک شاعران قصیده گوی عراق بود. جامی علاوه بر دیوان قصاید، غزلیات، قطعات، رباعیات، هفت اورنگ از زبده ترین آثار وی به شمار می رود که شامل مثنوی های زیر است: سلسلة الذهب، سلامان و ابسال، تحفة الاحرار، سبحة الابرار، یوسف و زلیخا، لیلی و مجنون و خردنامه.

ketabton.com - The Digital Library

از مهمترین آثار ادبی جامی کتاب بهارستان است که وی قسمتی از آن را به پیروی از گلستان سعدی نوشته؛ ولی مسلم است که مقصد او در این کار ساده تر کردن شیوهٔ انشای گلستان سعدی بود و به همین سبب انشای بهارستان حتی در آن قسمت که رنگ ادبی آن بیشتر است، بیش از آنچه انتظار می رود متمایل به ساده گی بوده و شاید یکی از علل این تمایل، اختصاص کتاب به تعلیم است.

بهارستان در هشت روضه، مقدمه و خاتمه ترتیب یافته است. روضهٔ نخستین در ذکر حکایاتی است دربارهٔ مشایخ صوفیه و بعضی از اسرار احوال آنان، روضهٔ دوم متضمن حکم و مواعظ و مشتمل برچند حکمت و حکایات مناسب مقام، روضهٔ سوم دربارهٔ اسرار حکومت و ذکر حکایاتی از شاهان، روضهٔ چهارم دربارهٔ بخش و بخشنده گان، روضهٔ پنجم درتقریرحال عشق و عاشقان، روضهٔ ششم حاوی مطایبات و لطایف و ظرایف، روضهٔ هفتم درشعر و بیان احوال شاعران و روضهٔ هشتم حکایاتی چند از زبان و احوال جانوران.

جامی در آغاز کتاب گفته است که چون فرزندش ضیأالدین یوسف به آموختن فنون ادب اشتغال داشت، این کتاب را برای وی فراهم آورد و آنرا بر اسلوب گلستان نوشت و به نام سلطان حسین بایقرا موشح ساخت. با آنکه جامی روضهٔ هفتم از کتاب خود را در شرح حال گروهی از شاعران برگزیدهٔ دری تا عهد خود با اختصار اختصاص داده است، لیکن همان اشارات می تواند محل استفاده باشد. عبارت ها، جمله ها و پاراگراف های کتاب بهارستان بسیار ساده و شیرین است و در میان آثار منثور دری مقام شامخ دارد، این کتاب بیشتر مشتمل بر موضوعات اخلاقی عالی و دستور های سودمند برای زنده گانی است. قطعه های تاریخی آن نیز قسمت های مفیدی دارد که به روشن شدن احوال شعرا و عرفا کمک می کند، در مقام مقایسه بهارستان با گلستان سعدی، سخن منظوم بهارستان بیشتر است و تکلف زیاد در آن راه یافته و در روضهٔ ششم آن پاره یی از مطایبات فراهم آمده است که خواننده را از سلیقهٔ تربیتی مولانا جامی به شِگِفتی می آورد.

ketabton.com - The Digital Library

حکایتی از بهارستان

در مجلس کسری سه تن از علما جمع آمدند، فیلسوف رومی، حکیم هندی و بزرجمهر. سخن به اینجا رسید که سخت ترین چیز، چیست؟ رومی گفت: پیری و سستی با ناداری و تنگدستی، هندی گفت: تن بیمار و اندوه بسیار، بزرجمهر گفت: نزدیکی اجل با دوری ازحسن عمل، همه به قول بزرجمهر رضا دادند و از قول خویشتن باز آمدند.

پیش کسری زخردمند حکیمان می رفت
سخن از سخت ترین مـوج در این لُجهٔ غم
آن یکی گفـت که بیماری و انـدوه دراز
وآن دگر گفت که ناداری و پیریست به هم
سیمین گفـت که قرب اجل و سوء عمل
عاقبـت رفت به تـرجیح سـیم حُکم حَکم

توضیحات

۱ـ جام: شهری بوده در شرق هرات و هم اکنون قریه یی است در شمال شهر چغچران ولایت غور که منار جام در آنجا واقع است.

۲ـ روضه: باغ و گلستان، سبزه زار

میان منبر و مقبرهٔ حضرت رسول الله (ص) مکانی است که نام آن را روضه گویند.

۳ـ کسری: عنوان انوشیروان عادل، عنوان هر یک از شاهنشاهان ساسانی، جمع آن اکاسر، اکاسره.

عربها هریک از پادشاهان ساسانی را کسری می گفتند.

۴ـ بزرجمهر: بزرگمهر، وزیر دانشمند انوشیروان عادل شاه ساسانی.

۵ ـ سیمین: منظور از شخص سوم (بزرجمهر)، سومین

۶ ـ صوفیه: پیروان طریقه و تصوف، اهل طریقت، اهل طریق، فرقه یی از مسلمانان

ketabton.com - The Digital Library

که طریق آنان ریاضت و عبادت است.

توجه به قواعد دستوری

توجه به دستور زبان موجب جلوگیری از اشتباهات در به کار بردن کلمه ها درنگارش می گردد و به ما کمک می کند، که جمله چیست؟ چه سبب می شود جمله های بهتر، ساده، واضح و فصیح ترتیب گردد. همین که قواعد دستوری در نگارش در نظر گرفته شود فاعل، فعل، قید هر کدام در جایگاه مناسب به کار برده شود نوشتهٔ ما عاری از نواقص خواهد بود. در سراسر نوشته باید قواعد دستوری را رعایت کنیم، ارکان و اجزای جمله را در جای مناسب آن به کار ببریم.

سرزمین تاریخی و کهن ما افغانستان در عرصهٔ شعر و ادب فارسی دری، بزرگمردان زیادی را در آغوش پرمهر خود پرورده است که از آن جمله یکی هم مولانا عبدالرحمن جامی می باشد که در اواخر قرن هشتم می زیست.

جامی آثار پر ارزشی از خود به جا مانده است که یکی هم کتاب بهارستان است. بهارستان در هشت روضه تحریر شده و شامل موضوعات مختلف می باشد که به پیروی از گلستان سعدی نوشته شده است.

- (نزدیکی اجل با دوری ازحسن عمل)

یعنی سخت ترین چیز در زنده گی انسان زمانی واقع می شود که اجل نزدیک شود و کارنامهٔ انسان خالی از اعمال نیک باشد.

* * *

ketabton.com - The Digital Library

رعایت قواعد دستوری در نگارش سبب می شود تا جمله ها بهتر، ساده، واضح و فصیح ترتیب گردد. در سراسر نوشته باید قواعد دستوری را رعایت کنیم و ارکان و اجزای جمله را در جای مناسب آن به کار ببریم.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- واژه های جدید درس را روی تخته بنویسید و معنی کنید.
- دو شاگرد واژه های معنی شدهٔ روی تخته را در جمله های مختلف استعمال کنند.
- مفهوم ابیات زیر را در چند سطر بنویسید:

گذری کن برین بهارستان تـا ببـینی درو گلستانـها
وز لطافت به هر گلستانی رُسته گلها، دمیده ریحانها

کار گروهی و سخنرانی

- یک شاگرد از هر گروه در مورد کتاب بهارستان سخنرانی کند.
- از هرگروه یک شاگرد شعر حکایت را با آواز بلند بخواند و معنی کند.
- گروه ها در مورد تصویر زیر بحث و گفتگو کنند و از هر گروه یک شاگرد نتیجه را به دیگران بیان کند:

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- بهارستان به پیروی از کدام کتاب نوشته شده است؟
- جامی کتاب بهارستان را در چند بخش تقسیم کرده است؟
- آثار جامی کدام ها اند؟ نام ببرید.
- رعایت قواعد دستوری در نگارش سبب چه می شود؟
- مفهوم جملهٔ زیر چیست؟

« نزدیکی اجل با دوری از حسن عمل »

.....

.....

.....

.....

کارخانه گی

مفهوم شعر زیر را در کتابچه های تان بنویسید:

مغرور مشو به مال چون بی خبران
زیرا که بود مال چو ابر گذران
ابر گـذران ا گر چه گـوهر بـارد
خاطر ننهد مرد خردمند برآن

- متن کامل درس نزدهم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس نزدهم

مروت و مردانه‌گی

مردم داری، انسان دوستی و مردانه گی در هر کاری، نشان شرف و شأن آدمیست. دشمنی، تبعیض و تعصب انسان ها را از هم دور و پراگنده می سازد و انسانیت را از دل ها می کاهد. کوشش کنیم تا دل های خود را از نفاق و بد بینی، کینه و کدورت و دشمنی بزداییم و جایش را به خیر اندیشی و نوعدوستی بدهیم، که در این راه هیچ کسی را زیان نباشد.

ketabton.com - The Digital Library

آورده اند که در کرمان ملکی بود به غایت سخی و مهمان دوست. پیوسته درِ مهمان خانهٔ او گشاده بود و خوان احسان او برای خاص و عام نهاده. هر که به شهر او آمدی، بر سفرهٔ کرم او نان خوردی، تا در آن شهر بودی، وظیفهٔ چاشت و نان شام از ضیافت خانهٔ وی بردی. وقتی عَضدالدوله را کفایت بودی، فرستادی.

عَضدالدوله به حصار آمدندی و جنگ سخت کردندی و هر شب مَلک کرمان آن مقدار طعام که لشکر عَضدالدوله پیغام داد که: روز حرب کردن و شب نان دادن وظیفهٔ مردمی، ایشان اگر چه دشمن اند؛ اما غریب شهر و ولایت من اند.

عَضدالدوله بگریست و گفت: کسی را که چنین مروت باشد با وی حرب کردن از بی مروتیست، لشکر باز گردانید و تعرض وی نکرد.

مردمی کن به جای دشمن و دوست کز مروت زیان نکرد کسی

اخلاق محسنی

حکایت

آورده اند که در پیش رسول اکرم (ص) مردی را می ستودند که او مردی عظیم با قوت است. فرمود چگونه؟ گفتند: با هر کس که کُشتی گیرد او را بیفگند و با همه کس بر آید. رسول الله (ص) فرمود: قوی و مردانه آن باشد که با خشم خویش بر آید، نه آن که، کسی را بیفگند.

نصحیت الملوک امام محمد غزالی

ketabton.com - The Digital Library

توضیحات

۱ـ عَضدالدوله: احمد میرزا بن فتح علی، شاه قاجار، شاهزادهٔ قاجاری و از رجال قرن سیزدهم هـ.ق. پدر سپهسالار وجیه الدوله میرزا و مؤلف تاریخ عضدی است؛ اما در لغت به معنای بازوی دولت، یار دولت.

۲ـ عظیم: در اینجا یعنی بسیار، زیاد

۳ـ با خشم خویش بر آید: یعنی خشم و غضب فرو خورد، هیچگاهی خشمگین نشود.

۴ـ با همه کس برآید: یعنی بر همه پیروز می شود.

آیین انشا و نگارش

توجه به املا در نگارش

یکی از مهمترین و عمده ترین موضوعات در نگارش درست نوشتن کلمات میباشد. هرگاه توجه به املا صورت نگیرد؛ معنای کلمات و جمله ها تغییر کرده باعث پراکنده گی در نوشتهٔ ما میگردد و خواننده را به مشکل مواجه ساخته معنایی درست از آن گرفته نمیتواند. در املای واژه هاو وصل و فصل ترکیبها باید دقت داشته باشیم و هرگز لغاتی که املای درست آنرا نمیدانیم، به کار نبریم یا به کتاب لغت مراجعه نماییم. گاهی تلفظ نادرست هم موجب اشتباه در املا میگردد.

چند راهنمایی برای املای کلمات

فعلهایی که با (ا) شروع میشود؛ مانند: « افکندن، انداختن، اندوختن، افراشتن، افتادن» هر گاه با جز پیشین «ب» یا«ن» همراه شود، حرف (ا) به صورت «ی» در می آید:

ketabton.com - The Digital Library

ب + افگندم	بیفگند
ب + انداختیم	بینداختیم
ب + اندوز	بیندوز
ب+ افتادند	بیفتادند
ب + افزود	بیفزود

فعلهایی که با (آ) شروع میشوند؛ مانند:«آمدن، آوردن، آسودن، آراستن، آشامیدن و آلودن» هنگام پیوستن به جز پیشین «ب» علامت مد آن به « ی» تبدیل میشود.

ب + آمد	بیامد
ب + آوردیم	بیاوردیم
ب + آلودند	بیالودند

چنین بنویسیم	**چنین ننویسیم**
سؤال	سوال
مسأله	مسئله
هیأت	هیئت
جرأت	جرئت
مسؤول	مسئول
زکات و صلات	زکوة و صلوة
داوود، کاووس	داود، کاوس
طاووس	طاوس

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

کمال الدین حسین واعظ کاشفی سبزواری، وفات سال ۵۰۵ هـ.ق. مطابق سال ۱۵۰۴ م. از نثر نویسان نامدار بوده که آثار پر بار و گرانبهایی از خود به جا مانده است. او واعظ هرات بود و به علت تصحیح مجموعهٔ داستان های کلیله و دمنه آوازهٔ گسترده یی به دست آورد.

حسین واعظ رسالهٔ روضته الشهدا (باغ شهیدان)را نوشت و درآن رنج های امام حسین نوهٔ کوچک پیامبر ص را تصویر کرد. وی همچنین اثر اخلاقی خود به نام اخلاق محسنی را در سال ۱۴۹۵ م. نوشت که سومین اثر منثور در زمینهٔ اخلاق به شمار می رود.

* * *

یکی از مهمترین و عمده ترین موضوعات در نگارش درست نوشتن کلمه ها می باشد هرگاه توجه به املا صورت نگیرد؛ معنای کلمات و جمله ها تغییر کرده باعث پراکنده گی در نوشتهٔ ما میگردد. در املای واژه هاو وصل و فصل ترکیبها باید دقت داشته باشیم و هرگز لغاتی که املای درست آنرا نمیدانیم، به کار نبریم.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد واژه های جدید درس را روی تخته معنی کنند.
- با توجه به درس، واژهٔ های زیر را در جمله های مناسب به کار ببرید:

(مروت، احسان، غایت، غریب)

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- یک شاگرد از هر گروه، اهمیت نشانه گذاری را بیان نماید.
- چند شاگرد در مورد مفهوم حکایت سخنرانی کنند.
- به سه گروه تنظیم شوید، یک گروه تعصب را، گروه دیگر دشمنی را وگروه سومی برادری و برابری را عنوان قرار داده، یک مقالهٔ پنج سطری ترتیب دهید و همچنین نشانه گذاری را در آن رعایت کنید.

- واعظ کاشفی از کدام یک کشور های زیر است:

الف: هندوستان، ب: تاجکستان، ج: افغانستان، د: ایران.

- اثر اخلاقی واعظ کاشفی به نام چه یاد می شود؟
- پیام اصلی درس چیست؟

- برداشت تان را از مفهوم و محتوای درس درکتابچه هایتان بنویسید.
- متن کامل درس بیستم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس بیستم

زنده گی همین لحظه هاست

هنگام سپیده دم خروس سحری
یعنی که نمودند در آیینهٔ صبح
دانی که چـرا همی کند نوحه گری؟
کز عمر شبی گذشت و تو بی خبری

خیام

ketabton.com - The Digital Library

زنده گی مجموعه یی از روز ها، ماه ها و سال ها است؛ روز هایی که به شتاب می گذرند و هرگز باز نمی گردند.

می گویند وقت طلاست؛ ولی بدون تردید وقت از طلا، گرانبهاتر است؛ زیرا با صرف وقت می توان طلا به دست آورد؛ ولی دقایق تلف شده را با طلا نمی توان خرید.

چه بسیارند آنانی که وقت خود را بیهوده تلف می کنند. گویی قرن های طولانی در این جهان زنده گی خواهند کرد. اگر پول شان گم شود، دل آزرده می شوند و در جستجوی آن دنیا را زیر و رو می کنند؛ اما هرگز از تلف شدن وقت خویش نگران و ناراحت نمی شوند.

عمر حقیقی را شناسنامۀ ما تعیین نمی کند، زیستن و زنده گی زیبا، تنها همان فرصت هایی است که با اعمال زیبا و کارهای بزرگ می گذرد.

می گویند، اسکندر در اثنای سفر به شهری رسید و از گورستان عبور کرد. سنگِ مزار ها را خواند و به حیرت فرو رفت؛ زیرا مدت حیات صاحبان قبور که بر روی سنگ ها حک شده بود، هیچکدام از ده سال تجاوز نمی کرد. یکی از بزرگان شهر را پیش خواند، به او گفت: « شهری به این صفا، با هوای خوب و آب گوارا، چرا زنده گی مردمش چنین کوتاه است؟» آن مرد بزرگ پاسخ داد:« ما زنده گی را با نظری دیگر می نگریم، زنده گی به خوردن و خفتن و راه رفتن نیست. اگر چنین باشد، ما و حیوانات تفاوتی نداریم. زنده گی حقیقی آن است که در جستجوی دانش و یا کار مفید و سازنده بگذرد. با این قرار، هیچ کس بیش از پنج وشش و حد اکثر ده سال زنده گی نمی کند؛ زیرا قسمت اعظم عمر به غفلت سپری می شود. کسی در زنده گی موفق است که اکنون و فرصت حال را دریابد و همیشه فکر کند که بهترین فرصت من امروز است. امروز را به فردا افگندن و به امید آینده نشستن، کار درستی نیست؛ همچنان که امروز را به یاد آوری گذشته های از دست رفته، گذراندن و افسوس خوردن نیز شایسته نیست. خیام شاعر بزرگ ما گفته است:

ketabton.com - The Digital Library

از دی که گذشت هیچ از او یاد مکن
فردا که نیامده است فریاد مکن
برنامده و گذشته بنیاد مکن
حالی خوش باش و عمر برباد مکن

آیا منظور از خوش بودن در این شعر، خنده های بیهوده و خوش گذرانی است؟ نه، خوشی واقعی دل های دیگران را شاد کردن، گره از کار دیگران گشودن و با دیگران خندیدن است که خدا دوستدار کسانی است که شادی خود را با دیگران تقسیم و غم را از دل دیگران دور می کند. می گویم قدر وقت را بدانید و دقایق گرانبها را بیهوده از دست ندهید، مقصودم این نیست که دایماً در کوشش و اضطراب با شید و راحت و آرام را بر خود حرام کنید. ساعاتی که در مصاحبت دوستان می گذرد یا برای گردش و ورزش و بازی های تفریحی مصرف می شود، در ردیف اوقات تلف شده نیست.

وقتی زیبایی های آفرینش را می بینیم، وقتی سبزه ها، گل ها، درختان، آسمان آبی یا پر ستاره را با شگفتی و اعجاب مرور می کنیم و یا بر ساحل دریا، یا رودخانه می نشینیم، وقت خود را تلف نکرده ایم. این ها جزءِ زنده گی است به خصوص اگر با تأمل و فکر و عبرت همراه باشد.

زنده گی همین لحظه هاست و از دست دادن فرصت ها جز غصه و اندوه چیزی همراه ندارد.

عباس اقبال آشتیانی

ketabton.com - The Digital Library

رعایت نشانه گذاری در نگارش

برای اینکه هر نوشته، منظور نویسندهٔ آن را کامل و دقیق نشان دهد، علامتهای خاصی را در آن به کار میبرند؛ به طور مثال:

جملهٔ « نادیه از سفر برگشت» را در نظر میگیریم؛ چون در آخر آن علامتی وجود ندارد فهمیده نمی شود، که جمله خبری است یا پرسشی یا تعجبی. حال سه نوع علامت را در آخر آن به کار میبریم.

۱ـ نادیه از سفر برگشت.

۲ـ نادیه از سفر برگشت؟

۳ـ نادیه از سفر برگشت!

در جملات فوق می بینیم که هر کدام با گذاشتن علامت واضح و آشکار شد. بنابرین نویسنده با علامت مورد نظر خود، میتواند منظورش را بهتر برای خواننده باز گوید.

۱ـ مطالب و هدفهای نویسنده را بخوبی روشن میسازد.

۲ـ لحن سخن و بسیاری از عواطف تند و ملایم نویسنده را به خواننده منتقل میسازد.

۳ـ به خواننده کمک میکند تا نوشته را درستتر و آسانتر بخواند و در نتیجه منظور نویسنده را بهتر درک کند.

نقطه(.)

۱ـ در پایان جمله های امری و خبری به کار میرود؛ مثلاً:

همهٔ مردم به نوشتن نیاز دارند.

هرگز از خداوند غافل نشوید.

۲ـ هر گاه که حرف اول کلمه یا اسمی به صورت اختصاری بیاید.

ketabton.com - The Digital Library

افغانستان در سال ۱۲۹۸ هـ.ش. به استرداد استقلال موفق گردید.

سؤالیه (؟)

۱ـ این علامت در آخر جمله های پرسشی میاید؛ چنانچه:

خانهٔ شما کجاست؟

علامت تعجب!

۱ـ در آخر جملهٔ تعجبی می آید: عجب روزگاری است!

۲ـ بعد از اصوات و گاهی بعد از منادا قرار میگیرد: به به! زنهار! عجب! خوشا! آفرین! خدایا!

ویرگول یا کامه(،)

۱ـ در پایان جمله های ناقص پیرو می آید:

هنگامی که وارد شد، شادمان به نظر میرسید.

چو بد کردی، مباش ایمن زآفات.

۲ـ هر گاه چند کلمه در جمله، دارای نقش مشترک باشند دو تای آخرا با حرف «و» به هم می پیوندیم؛ اما بقیه را باعلامت ویرگول:

هر دانش آموز با هوشی نسبت به درس، کوشش، علاقه و پشتکار دارد.

سیمیکولن(؛)

۱ـ برای جداکردن جمله های که از جهت ساختمان و مفهوم، مستقل به نظر میرسند؛ ولی در یک عبارت طولانی، از جهت بیان کلی یک مطلب،به یکدیگر پیوسته باشند و یا از یک حکم کلی پیروی کنند:

نه هر که به قامت مهتر ؛ به قیمت بهتر.

الهی! می پنداشتم که تو را شناختم؛ اکنون آن پنداشت و شناخت را در آب انداختم.

خط فاصله(–)

۱ـ هرگاه بخشی از یک نوشته به صورت سؤال و جواب یا بحث و مکالمه باشد، گوینده گان آن مشخص نباشد، برای بار نخست نام هارا مینویسند؛ ولی پس از آن،سخن

ketabton.com - The Digital Library

هر کدام را بعد از خط فاصله در اول سطر می نویسند.

دیروز حسین را دیدم؛ از او پرسیدم:

- حالت چطور است؟

- خوب هستم.

- امتحاناتت چطور شد؟

- کامیاب شدم.

۲ـ هر گاه بخشهای گوناگون یک موضوع را جدا بنویسند و هر بخش را با شماره مشخص کنند، بعد از هر شماره یا حروف الفبا، یا خط فاصله میگذارند:

اصول دین اسلام سه تا است:

۱ـ توحید

۲ـ نبوت

۳ـ معاد

گیومه« »

در موارد زیر استعمال می گردد:

۱ـ هنگامی که سخنی را عیناً از کسی یا جایی نقل قول کنند آن را در این نوع قوس یا گیومه می گیرند؛ مثلاً: پیامبر(ص) فرموده است:«طلب علم بر مرد و زن مسلمان فرض است.»

۲ـ هرگاه بخواهند عنوان آثار هنری، مقاله، شعر یا کتاب را در جمله یی بیاورند؛ مانند: سعدی «بوستان» را در ۶۵۵ سرود و «گلستان» را در ۶۵۶ نوشت.

شارحه یا دونقطهٔ بیانی (:)

هر گاه در جمله به سخن کسی یا موضوعی از جایی اشاره شود و سپس عین آن موضوع نقل شود، آن را در گیومه می گیرند.

معلم گفت:((شاگرد خوب همیشه با همصنفان خود برخورد نیک می داشته باشد.))

ketabton.com - The Digital Library

زنده گی همین لحظه هاست، لحظه هایی که مثل باد و باران می گذرند و هرگز دوباره بر نمی گردند.

بنابراین لازم است با نشاط و خرمی، خوب درس بخوانیم، به وظایف انسان ساز اسلامی عمل کنیم، اخلاق نیکو داشته باشیم، اطاعت و خدمت پدر و مادر را بر خود لازم شمرده، آن ها را راضی نگهداریم، به معلمان و بزرگان احترام کنیم و سعی نماییم، برای کشور خود مفید باشیم.

* * *

برای اینکه هر نوشته، منظور نویسندهٔ آن را کامل و دقیق نشان دهد، علامتهای خاصی را در آن به کار میبرند.

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- در مورد ارزش وقت دو جمله بنویسید.
- مفهوم رباعی زیر را بنویسید:

این عمر بـه ابـر نـو بهاران ماند وین دیده به سیل کوهساران ماند
ای دوست چنان بِزی که بعد ازمردن انگشت گزیدنی، به یاران ماند

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- از هر گروه دو شاگرد نکات عمده و مهم قواعد انشا و نگارش (علامت گذاری) را، روی تخته بنویسند.
- یک شاگرد از هر گروه واژه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.
- با مشوره درگروه ها دربارهٔ مفهوم درس، سه شاگرد سخنرانی کنند.

- چرا وقت از طلا گرانبها تر است؟
- منظور از « عمر حقیقی را شناسنامهٔ ما تعیین نمی کند » چیست؟
- نگارش تخیلی به چگونه نگارشی می گویند؟
- چگونه می توان از ساعات عمر بهتر استفاده کرد؟

- در مورد ارزش وقت ده سطر بنویسید.
- متن کامل درس بیست و چهارم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و یکم

جهان معنوی

یکی از پنـدنامه های منـظوم و مشـهور در ادب فارسی دری هم پندنامهٔ منسوب به شـیخ فریـدالدین عطارنیشاپوری اسـت که شـامل منظومه های حکمی ـ اخلاقی ، در قالب مثنوی است.

عطار نخستین شاعری اسـت که عرفان را به طور مبسوط به زبان شعر بیان کرد استقبال از پندنامهٔ عطار در شبه قارهٔ هند کم نظیر بوده و این تألیف، حتی بـه عـنوان کتاب درسی هم، در حوزه های درسی تدریس می شد.

شـعری را که می خوانـید یکی از مثـنوی های این پـندنامه است.

ketabton.com - The Digital Library

بلبل از باد صبا در بوستان / نوحه ها می کرد بهر دوستان
مدتی فریاد و زاری در چمن / کرد بلبل پیش نسرین و سمن
کار دنیا این چنین است ای پسر / الحذر از کار دنیا الحذر
آمدند آنجا همه مرغان باغ / با دل پر درد و با جان بداغ
گریه و زاری همی کردند و آه / شب همه شب تا به وقت صبحگاه
عارف مرغان که طوطی نام اوست / شکر شیرین همه در کام اوست
تعزیت چون داد، بر شاخی نشست / گفت: از بالای گردون تا به پست
از ملایک تا به انسان و پری / وز سلاطین تا گدا و لشکری
کس نماند در جهان بر روی خاک / بلکه زیر خاک خواهد رفت پاک
ای خوشا آنکس که او چالاک رفت / دل به دست آورد و زیر خاک رفت
کی بقا دارد جهان، ای بو الهوس / کی بماند این جهان با هیچ کس

از گل و گلزار و گلشن دور شو
در جهان معنوی مستور شو

پند نامهٔ عطار

نگارش تشریحی

نوشته های تشریحی نوشته هایی را گویند که درآن موضوعی با موشگافی و دقت هر چه بیشتر شرح داده شده باشد. این نوع نوشته ها را به دو دستهٔ عینی و ذهنی تقسیم می کنیم:

۱ـ نگارش های تشریحی عینی: عبارت است از نوشته هایی که نویسنده صحنه یا موضوعی را به چشم خود دیده باشد و سپس جزء جزء آن را به روی کاغذ آورده باشد. طوری که شنونده یا خواننده بتواند به خوبی آن منظره یا آن شی را در نظر مجسم کند. در این نگارش ها هر چه دقت در مشاهده باشد و ریزه کاریها تشریح شده باشد رنگ و

ketabton.com - The Digital Library

جلوهٔ آن زیادتر است. نثر های تاریخی (مانند نثر تاریخ بیهقی) نیز جزء این نوشته ها می باشد.

۲ـ نگارش های تشریحی ذهنی: در این نگارش ها نویسنده صحنه یا موضوعی را در ذهن خویش مجسم کرده وشرح جزئیات آن را داده باشد طوری که برای خواننده تصور گردد که نویسنده خود شاهد بوده و به چشم دیده است؛ مثلاً: داستان ابن سماک از بیهقی را می توان از جملهٔ این نگارش ها دانست.

اگر شاگردان به نوشته های تشریحی ذهنی وعینی خود را عادت دهند در آینده نویسنده گان خوبی خواهند شد.

ای خوشا آنکس که او چالاک رفت　　دل به دست آورد و زیر خاک رفت

خوشا به حال آن کس که در شادی و رضایت دل ها کوشید و هرگز دلی را نرنجانید و باعث آزار و اذیت کس نشد. بدان که این دنیا به کسی پاینده نیست و دل بستن به مال و متاع و دارایی آن کاریست بی مورد و بیجا.

پس نباید مرتکب عملی شویم که باعث سر افگنده گی و شرمساری ما در دنیا و آخرت گردد. چنان که شاعر گرانمایه و عارف بزرگ ما خواجه عبدالله انصاری چنین گفته است:

دل به دست آور که حج اکبر است　　از هزارا ن کعبه یک دل بهتر است

* * *

نوشته های تشریحی نوشته یی را گویند که درآن موضوعی با موشگافی و دقت هر چه بیشتر شرح داده شده باشد. این نوع نوشته ها را به دو دستهٔ عینی و ذهنی تقسیم می کنیم:

۱ـ نگارش های تشریحی عینی

۲ـ نگارش های تشریحی ذهنی

ketabton.com - The Digital Library

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد نکات عمده و مهم (نگارش تشریحی) را، روی تخته بنویسند.
- یک شاگرد واژه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.

کار گروهی و سخنرانی

- با مشوره درگروه ها دربارهٔ مفهوم درس، سه شاگرد سخنرانی کنند.
- از هر گروه یک شاگرد نکات مهم درس را، روی تخته بنویسد.

- منظور شاعر از بیت زیر چیست؟

بلبل از باد صبا در بوستان نوحه ها می کرد بهر دوستان

- نگارش تشریحی ذهنی چیست؟
- دو شاگرد شعر درس را با صدای بلند دکلمه کنند.

- متن درس را حفظ کنید و در مورد مفهوم آن یک مضمون بنویسید.
- متن کامل درس بیست و دوم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و دوم

شرط نیکنامی

همیشه باید کوشش کنیم تا حرف دل و زبان ما یکی باشد و کاری را باید انجام بدهیم که عقل و خرد برای ما دستور می دهد؛ به گونهٔ مثال: دل حاجت مندی را به دست گرفتن، پای برهنه یی را پوشاندن و خلاصه آسایش و آرامش خلق خدای را خواستن، این ها همه و همه راه هایی است که انسان را نام نیک بخشیده وخوشبختی های دنیا و آخرت را نصیب می گرداند.

ketabton.com - The Digital Library

نیکنامی نباشد از رهٔ عُجب — خِنگ آز و هوس همی راندن
روز دعوا،چو طبل بانگ زدن — وقت کوشش، ز کار واماندن
خستگان را زطعنه، جان خستن — دل خلق خدای رنجاندن
خود سلیمان شدن به ثروت و جاه — دیگران را ز دیو ترساندن
با در افتاده گان، ستم کردن — زهر را جای شهد نوشاندن
اندر امید خوشهٔ هوسی — هر کجا خرمنی است سوزاندن
گمرهان را رفیق ره بودن — سر ز فرمان عقل پیچاندن
عیب پنهان دیگران گفتن — عیب پیدای خویش پوشاندن
بهر یک مشت آرد بر سر خلق — آسیا چون زمانه گرداندن
گویمت شرط نیکنامی چیست — زانکه این نکته بایدت خواندن

خاری از پای عاجزی کندن
گردی از دامنی بیفشاندن

پروین اعتصامی

توضیحات

۱ـ عُجب: خود بینی، خود پسندی

۲ـ خِنگ: در اینجا اسپ سفید رنگ و سفید موی

۳ـ خِنگ آز و هوس: در اینجا یعنی ظاهر سفید و با طن سیاه.

ketabton.com - The Digital Library

نگارش توصیفی یا وصفی

در این گونه نگارش نویسنده منظره یی را که به چشم دیده است نه تنها تشریح می کند؛ بلکه زیبایی ها و یا زشتی های آن را به صورت دلپسند جلوه می دهد و در چشم و دل خواننده می آراید. هنری که نویسنده در نوشتهٔ وصفی به کار می برد تخیل است. بنابراین نوشتهٔ وصفی را باید مخلوطی از حقیقت و تخیل دانست، که قدرت نویسنده آنها را با هم آمیخته است و به صورت دلپذیر در آورده است.

در ادبیات کلاسیک زبان دری، نثر توصیفی بسیار اندک است؛ زیرا اول اینکه نثر نسبت به شعرکمتر است، دوم اینکه نثر هایی هم است که بیشتر جنبهٔ تاریخی دارد از واقعات زنده گی سخن می گوید و جنبهٔ وصفی آن کمتر است؛ اما در شعر آنقدر پرده های بدیع رنگارنگ وصف به ملاحظه می رسد که خواننده از این همه زیبایی به اعجاب وشگفتی دچار می شود.

ketabton.com - The Digital Library

هیچگاهی فریب آدم های فریبکار را نخوریم و هرگز باید زیر تأثیر حرف ها و چرب زبانی های آنان نرویم، چنانچه در بیت چهارم درس خواندیم که:

خود سلیمان شدن به ثروت و جاه دیگران را ز دیو ترساندن

شاعر آنانی را که دل و زبانشان یکی نیست خطاب قرار داده و می گوید: هستند کسانی که در ظاهر بسیار خوب می نمایند؛ اما در باطن خیلی بد نیت و ظالم اند و فکر می کنند که نام نیک را با داشتن پول، ثروت، ظلم، فساد و آزار و اذیت مظلومان می توان کمایی کرد؛ ولی غافل از اینکه به جز از رنج و عذاب آخرت چیز دیگری را به دست نمی آورند.

* * *

پروین اعتصامی شاعر نامدار و توانای معاصر شعر فارسی دری در سال ۱۲۸۵ هـ.ش. در خانوادهٔ اهل علم و ادب متولد شد و پدرش یوسف اعتصام الملک، نویسنده و مترجم چیره دستی بود. پروین در خدمت پدر فاضل خود به فراگرفتن علم پرداخت و ادبیات فارسی و عربی را از او آموخت و از هشت ساله گی به سرودن شعر آغاز کرد. نخستین دیوان شعرش در سال ۱۳۱۴ هـ.ش. انتشار یافت. قصاید پروین از حیث الفاظ پیرو شیوهٔ شاعران قرن پنجم و ششم هـ.ق. و به خصوص ناصرخسرو بلخی است.

سرانجام در سال ۱۳۲۰ هـ.ش. به بیماری حصبه مبتلا شد و به سن ۳۵ ساله گی درگذشت و در قم تهران مدفون است.

* * *

نوشتهٔ وصفی را باید مخلوطی از حقیقت و تخیل دانست، که قدرت نویسنده آنها را با هم آمیخته است و به صورت دلپذیر در آورده است. هنری که نویسنده در نوشتهٔ وصفی به کار می برد تخیل است.

در ادبیات کلاسیک زبان دری، نثر توصیفی بسیار اندک است؛ زیرا اول اینکه نثر نسبت به شعرکمتر است، دوم اینکه نثر هایی هم است که بیشتر جنبهٔ تاریخی دارد.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- پیام درس را به صورت خلاصه بنویسید.
- در مورد بیت زیر چند جمله بنویسید:

عیب پنهان دیگران گفتن　　عیب پیدای خویش پوشاندن

کار گروهی و سخنرانی

- پس از مشوره درگروه، دربارهٔ مفهوم شعر سه شاگرد سخنرانی کنند.
- گروه ها در مورد تصویر و بیت زیر با هم مشوره کنند و در آخر یکتن به نماینده گی گروه خود نتیجه را بیان کند:

گرت همواره باید کامگاری　　ز مور آموز رسم بردباری

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- از مفهوم شعر چه را آموختید؟
- چگونه می توان نیکنام و خوشبخت شد؟
- ظلم وستم بر مظلومان را، چه نوع یک عمل می دانید؟
- پروین اعتصامی در سرودن شعر از کی پیروی می کرد؟
- پیام اصلی درس چیست؟

کارخانه گی

- ابیات زیر از پروین اعتصامی است، برداشت تان را از مفهوم آن به نثر ساده در کتابچه های تان بنویسید:

در آسمان علم، عمل برترین پر است
در کشور وجود، هنر بهترین غناست
جان را هرآنکه معرفت آموخت مردم است
دل را هرآنکه نیک نگهداشت پادشاست

- متن کامل درس بیست و سوم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و سوم

نیکخواهی و خدمت به مردم

قسمی که در آیت فوق خواندیم که (خداوند (ج) با صابران است) منظور از صابران، کسانی اند که در برابر سختی ها و نا ملایمات روزگار چون کوهِ استوار و پایدار می ایستند و در زمان عصبانیت و قهر گذشت و نرمی اختیار می کنند.

انسان نباید در مقابل اتفاقات و حوادثی که گاه گاهی در زنده گی اتفاق می افتد، کاری بکند که باعث آزرده گی و اذیت دیگران شده، ندامت و پشیمانی به بار آورد. گذشت در هر کاری سبب می شود تا انسان پیروز، سر افراز، خوشبخت و نیکنام شود. بیایید تا خصلت عالی بشری را که همانا گذشت و بردباری است در دل های خود پرورش دهیم و کاری بکنیم که برای خیر و صلاح مردم و جامعهٔ ما باشد.

ketabton.com - The Digital Library

درِ گنج سعادت ساز گاریست / کَلید باب جنت بردباریست
مرنجان کس مخواهش عذر آن پس / که بدکاری بود رنجاندن کس
مکن قصد جفا گر با وفایی / زسگ طبعی بود گرگ آشنایی
چو نتوانی علاج درد کس کرد / میفزای از جفایش درد بر درد
سنان جور بر دلریش کم زن / چو مرهم می نسازی، نیش کم زن
زمردم زاده ای، با مردمی باش / چی باشد دیو بودن ؟ آدمی باش
مگو نا خوش که پاسخ نا خوش آید / به کوه آواز خوش ده تا خوش آید
هر آن سختی که با تو روی بنمود / گر آسان گیری اش، آسان شود زود
به هر بادی مجنب از جای چون بید / به تمکین باش همچون ماه و خورشید
بده چون داد نعمت کرد گارت / که ندهد بهر تو میراث خوارت
برآور حاجت درویش دلریش / بترس از روز حاجتمندی خویش
جوانمردی سعادت را دلیل است / زهر کس این صفت ناید، بخیل است
به لطف و مرحمت دلها نگهدار / کس از دست و زبان خود میازار

به کار افتاده، کار آموز می باش
به هر دلسوختهٔ، دلسوز می باش

شبستری

آیین انشا و نگارش

نگارش تخیلی

گاهی نوشته ها نه تشریحی و نه وصفی است؛ اما حالت، شادی یا غم را در روح خواننده ایجاد می کند و او را با فکر نویسنده شریک می سازد. این نوع نوشته ها را تخیلی می نامند. از کلمهٔ (تخیلی) نباید تصور کرد که آنچه زادهٔ خیال واندیشه است، نوشتهٔ تخیلی نامیده می شود؛ بلکه همانگونه که درنوشته های تشریحی گفته شد، گاهی ذهن انسان منظره، حالتی یا داستانی را در خود ایجاد می کند و آن را به صورت نوشته یی به

ketabton.com - The Digital Library

خواننده بیان می کند. بنابرآن مقصد ازنوشتهٔ تخیلی، نوشته یی نیست که ذهن و اندیشه انسانی منظره یا حالتی را تخیل کرده باشد؛ بلکه مقصود ایجاد ارتباط بسیار ضعیفی است میان حوادث مختلف و صحنه های متفاوت (گاهی هم این ارتباط از بین می رود و خواننده احساس گسیختگی در میان متن می کند) تاحالتی که نویسنده انتظار دارد در خواننده خود ایجاد کند.

این نوع نوشته ها بیشتر نمایندهٔ روح نویسندهٔ خود می باشند. نویسنده با ذهن خلاقش حالات خود را به خواننده انعکاس می دهد. این گونه نوشته ها غالباً هنرمندانه و گیراست.

شیخ سعدالدین محمود شبستری از عارفان و شاعران قرن هشتم هجری در شبستر تبریز دیده به جهان گشود. او به انواع علوم ظاهری و باطنی آراسته بود و در فنون حقایق و معارف صوری و معنوی در عصر خود از مشرق تا به مغرب، نظیر نداشته و تصانیف عالی از ایشان بر صفحهٔ روزگار به یادگار مانده است که یکی آن گلشن راز و دیگری سعادتنامه است.

سعادتنامه اثر منظوم دیگر شیخ است مشتمل بر سه هزار بیت و در هشت باب که شیخ در این منظومه به سفرهای‌طولانی خود و زیارت عالمان اشاره کرده است.

* * *

گاهی نوشته ها نه تشریحی و نه وصفی است؛ اما حالت، شادی یا غم را در روح خواننده ایجاد می کند و او را با فکر نویسنده شریک می سازد. این نوع نوشته ها را تخیلی می نامند.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نکارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد چند بیت درس را روی تخته بنویسند.
- یک شاگرد کلمه های جدید درس را روی تخته بنویسد و معنی کند.

کار گروهی و سخنرانی

- پس از مشوره در گروه، چند شاگرد در مورد مفهوم شعر سخنرانی کنند؟
- گروه ها در مورد مفهوم ابیات زیر چند سطر بنویسند:

به لطف و مرحمت دلها نگهدار کس از دست و زبان خود میازار

خود ازمایی

- شیخ محمود شبستری از کجا بود؟
- مجموع آثار شبستری را نام ببرید؟
- نگارش تخیلی را توضیح دهید؟
- منظور شاعر از بیت زیر چیست:

در گنج سعادت سازگاریست کَلید باب جنت بردباریست

کارخانه گی

- برداشت تان را از مفهوم بیت زیر در چند سطر انشا کنید:

مگو نا خوش که پاسخ نا خوش آید به کوه آواز خوش ده تا خوش آید

- متن کامل درس بیست و یکم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و چهارم

امام فخرالدین رازی

اگر دشمن نسازد با تو ای دوست
ترا باید که با دشمن بسازی
گرت رنجی رسد مخروش و مخراش
توکّل کن به لطف بی نیازی
وگر نه چند روزی صبر فرمای
نه تو مانی نه او نی فخر رازی

امام فخر رازی

ketabton.com - The Digital Library

محمد بن عمر بن حسین بن علی طبرستانی، فیلسوف مسلمان بود که در سال ۵۴۴ هـ.ق. در شهر ری خراسان متولد شد. لقبش فخرالدین می باشد و به خاندان قریش منسوب است. او به امام رازی یا امام فخر رازی شهرت یافته است. وی بر علوم عقلی و نقلی، تاریخ، کلام، فقه، اصول و علوم ادبی عصرخود تسلط کامل داشت. کتاب هایش در دوران حیاتش بسیار مورد استقبال قرار گرفت و به عنوان کتب درسی از آن ها استفاده می شد. برجسته ترین دورهٔ زنده گی امام فخررازی در شهر هرات بوده و در مجمع درسی اش بیشتر از دو هزار نفر دانشمند شرکت می کردند و حتی در هنگام سواری نیز بیش از سیصد نفر از فقها و شاگردانش برای بهره بردن از دانشش او را همراهی می کردند. وی در عرصهٔ وعظ نیز سرآمد روزگار خود بود که به زبان های دری و عربی وعظ می گفته است. امام در سال ۶۰۶ هـ.ق. در شهر هرات وفات کرد. مرقدش در شمال غرب شهر هرات و در سمت غربی متوسط جاده خیابان هرات واقع بوده و زیارتگاه خاص و عام می باشد.

مهمترین آثار امام عبارتند از: تفیسرکبیر که به مفاتیح الغیب موسوم است در هشت مجلد، تفسیر سورهٔ فاتحه در یک مجلد، البیان و البرهان ، المحصول، المخلص، شرح قانون ابن سینا و ...

توضیحات

- علوم عقلی و نقلی:

- عقلی: منسوب به عقل، یا دلیل عقلی، برهانی که مبنای آن بر استدلال عقلی باشد، مقابل دلیل نقلی.

- نقلی: منسوب به نقل، دلیلی که از آیات قرآن و احادیث و اخبار آورند، مقابل دلیل عقلی.

ketabton.com - The Digital Library

نگارش تحقیقی

در این نگارش نویسنده دربارهٔ موضوع علمی، اجتماعی، ادبی، تاریخی و مانند اینها یا از راه مشاهده یا مطالعه با دقت هر چه بیشتر و استفاده از منابع ممکن موضوعاتی را فراهم می کند و به نوشتهٔ آن می پردازد. آنچه در این نوشته اهمیت دارد. امانت نویسنده است، که اولاً خواننده گان خود را با دادن منابع موهوم و ضعیف گمراه نسازد، دوم این که آنچه را از منابع گرفته است مشخص نماید و آنرا ازخود نشمارد. در نوشته های تحقیقی، دانش و آگاهی نویسنده نقش مهم دارد. این نوشته ها باید ساخت استوار و نظم داشته باشد از زبان معیاری دور نگردد و در آن پیچیده گی راه نیابد. مایهٔ اصلی این نوشته ها را می توان در مقدمهٔ آن بیان کرد، سپس به شرح و بسط آنها پرداخت و سر انجام در پایان، نتیجه و حاصل تحقیق را جا داد. خلاصه آنکه نگارش تحقیقی باید پیام یا بیان تازه داشته باشد، مستند و منظم و بهرمند از ساخت منطقی بوده با زبان روشن و عاری از شاخ و برگ زاید نوشته شود.

امام فخر رازی یکی از برجسته ترین چهره های تاریخ است. او در شهر ری خراسان به دنیا آمد و بیشترین عمر خود را در هرات گذرانید و در همان جا مدفون است.

* * *

در نوشته های تحقیقی، دانش وآگاهی نویسنده نقش مهم دارد. این نوشته ها باید ساخت استوار و نظم داشته باشد از زبان معیار دور نگردد و در آن پیچیده گی راه نیابد.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد کلمه های جدید درس را روی تخته بنویسند و معنی نمایند.
- کلمه های زیر را در جمله های مناسب ادبی به کار ببرید:

تسلط، مجمع، بهره، وعظ

کار گروهی و سخنرانی

- یک نفر از هر گروه در مورد زندگینامهٔ امام فخر رازی سخنرانی کند.
- پس از مشوره درگروه، نکات عمدهٔ نگارش تحقیقی را بیان کنید؟

خود آزمایی

- امام فخر رازی در کدام سال و در کجا تولد شد؟
- مهمترین آثار امام کدام ها اند؟
- در نگارش تحقیقی کدام موضوعات مهم است؟

کارخانه گی

- هر کدام به میل خود در مورد یکی از دانشمندان و شاعران ادب دری یک مقاله بنویسید.
- متن کامل درس بیست و پنجم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و پنجم

نوعدوستی

شرف و قیمت و قدر تو به فضل و هنر است
نه به دیدار و به دینار و به سود و به زیان

هر بزرگی که به فضل و به هنر گشت بزرگ
نـشود خُرد به بد گفـتن بِهمان و فلان

ketabton.com - The Digital Library

نوعدوستی یکی از بهترین و عالیترین احساس انسانی است. برادری، برابری و احترام به حقوق یکدیگر را می توان یکی از برازنده ترین راه های رسیدن به همدیگر پذیری و نوعدوستی دانست و زمانی می توانیم به این راه برسیم که حس بشر دوستی خویش را تقویه کنیم، با تمام افراد بشر مهربان باشیم و بدون تبعیض زبان، قوم، ملیت، مذهب و نژاد با همدیگر رابطهٔ خوب و نیکو داشته باشیم؛ زیرا همه انسانهای روی زمین دارای حقوق مساوی اند.

انسان هیچگاهی قادر نیست که دور از اجتماع و به تنهایی زیست نماید؛ چراکه انسانها در جامعهٔ بشری مانند ریسمانی با هم بافت خورده اند که جدایی از همدیگر، امریست نا ممکن.

دین مقدس اسلام در سلسلهٔ ادیان سماوی یگانه دینی است که با طرح و پیریزی اساسات بشر دوستانهٔ خویش اجتماعات بشری را به وسیلهٔ عاطفه و ترحم با هم وصل نموده و تقویهٔ روحیهٔ بشردوستی را، راه مهم و اصل با اهمیت تنظیم و بهبود حیات اجتماعی می داند.

آفتاب درخشان اسلام جهان را روشن گردانید و به انسان ها درس نوع پروری، بشردوستی و صلح و صفا را آموخت و به پیروان خود امر فرمود که دامان زنده گی اجتماعی خویش را از آلوده گی ها و تعرضات بی رحمانه و صفات وحشیانه پاک ساخته و برادر وار با هم زیست نمایند. حضرت رسول اکرم (ص) می فرماید:

مومنان را در مرحمت و دوستی و تحکیم علایق ذات البینی شان مانند اعضای یک بدن می بینی، وقتی عضوی از اعضای بدن به درد آید سایر اعضای بدن نیز دچار تکلیف درد و الم می گردند. یعنی مسلمانان در میان خود به ترحم، شفقت، عاطفه و همدردی چنان نزدیک اند که اگر به یکی از افراد جامعه آسیبی برسد و تکلیفی ببیند سایر افراد یا اعضای آن جامعه متأثر شده خود را مکلف می دانند تا با عضو آسیب رسیده معاونت و یاری نمایند و از تکلیف و رنج رهاییش بخشند.

پس انسانیت و نوعدوستی یک امر بزرگ اسلامی است و وظیفهٔ هر مسلمان است

ketabton.com - The Digital Library

که همواره در هر جا بشردوستانه عمل نماید، تا جامعهٔ بشری به سوی خیر و رستگاری حرکت نموده و زنده گی بهتری را برای انسان امروز و فردا آماده سازد. شاعر شیرین سخن سعدی با استفاده از حدیث مبارک چنین گفته است:

بنی آدم اعضـای یـکدیگر اند
که در آفرینش ز یک گوهر اند
چو عضوی به درد آورد روزگار
دیـگر عضـوها را نماند قـرار
تو کز محنت دیگران بی غمی
نشایـد که نامت نهـند آدمی

توضیحات

فنون بلاغی: یعنی بدیع، بیان و معانی.

آیین انشا و نگارش

نگارش مطبوعاتی: مراد از نوشته های مطبوعاتی انواع نوشته هایی است که در روزنامه ها، مجله ها و دیگر نشریه ها درج و عامهٔ مردم از اقشار و سطوح فرهنگی گوناگون، مخاطبان آنها به شمار می روند. این نوشته ها عنوان های متعددی دارند، از جمله سر مقاله، خبر، گزارش خبری، تفسیر، مصاحبه عنوان های دیگر نیز ممکن است به ورزش، جوانان،زنان، صحت، خانواده، امور فرهنگی اختصاص یابد.

انواع این نوشته ها، به مقتضای کار ویژهٔ آنها، در برخی از خصوصیات مشترک اند در عین آنکه هر کدام از آنها برای خود ویژه گی هایی دارد. مهمترین خصوصیت مشترک

ketabton.com - The Digital Library

آنها تازه بودن و زنده بودن موضوع آنهاست؛ مثلاً: تازه ترین حادثه،کتاب، فلم، نمایش در آنها مطرح می شود. بحث های نظری محض و مطالب خشک و بی روح مناسب مطبوعات نیست خصوصیت مشترک دیگر زبان آنهاست که زبان روزنامه یی نام گرفته است و آن زبانیست زنده، مردم پسند، بی پیرایه واحیاناً نزدیک به زبان محاوره.

سر مقاله: موضوع اصلی سر مقاله مهمترین حادثه و مسالهٔ روز است در سر مقاله باید یک موضوع عمده شگافته، شرح و بسط داده شود. و نباید حد اکثر بیش از یک ستون روزنامه را اشغال کند. سر مقاله سخنگوی روزنامه است؛ لذا در نگارش آن باید احتیاط رعایت شود.

خبر: خبر باید کوتاه، موثر وحاوی همه اطلاعاتی باشد که خواننده گان کنجکاو جویای آن اند. زبان خبر علاوه بر ساده گی و بی پیرایه گی، باید موجز و دارای بار معنای زیاد باشد.

گزارش خبری(رپورتاژ): می تواند چند ستون روزنامه را اشغال کند. زبان آن باید شیرین و دلچسپ باشد. در آن برای توصیف زنده، فنون بلاغی در حد اعتدال به کار رود.

مصاحبه: به پرسشهای مصاحبه کننده بسته گی دارد که پرسشهایش باید مغز دار و پر مایه باشد، زبان مصاحبه برحسب مورد، گاه صمیمی و گاه رسمی با مراعات نزاکت سیاسی و تشریفاتی است.

بیاموزیم

عمر و زمان که چون برق و باد می گذرند، با اهمیت ترین پدیده های هستی و سرمایه و فرصت در زنده گی هستند. در این مجال و فرصت محدود زنده گی، همدیگر پذیری و نوعدوستی را در دل های خود جا دهیم، تا ارتباط و همبسته گی واحد داشته باشیم.

ketabton.com - The Digital Library

بر قراری ارتباط با همدیگر، علاوه برآنکه نوعدوستی به ما می آموزاند، باعث ترقی و پیشرفت کشور ما نیز می گردد. احسان، نیکوکاری و بخشش به هر اندازه و شیوه یی که باشد، نماد شگوفایی درک انسان توانمند به همنوعان محتاج و درمانده در گردش زنده گانی است، که سبب برقراری، سلامت و رشد جامعه می گردد. افلاطون در این باره گفته است:

(هر کس که در طلب خیر و سعادت دیگران باشد، بالاخره سعادت خودش را هم به دست خواهد آورد.)

* * *

انواع نوشته هایی است که در روزنامه ها، مجله ها و دیگر نشریه ها به چاپ می رسد.

این نوشته ها عنوان های متعددی دارند، از جمله سر مقاله، خبر، گزارش خبری، تفسیر، مصاحبه عناوین دیگر نیز ممکن است به ورزش، جوانان، زنان، صحت، خانواده، امور فرهنگی اختصاص یابد.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد یک جمله در بارهٔ نوعدوستی روی تخته بنویسند.
- هدف شاعر را از بیت زیر در چند سطر بنویسید:

از شبنم عشق خاک آدم گِل شـد — صد فتنه و شور در جهان حاصل شد
سـر نِشتر عشق بر رگِ روح رسید — یک قطره فرو چکید، نامش دل شد

نجم الدین رازی

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- یک نفر از هر گروه در مورد روابط اجتماعی سخنرانی کند.
- گروه ها پس از مشوره، نکات مهم درس را بنویسند.
- گروه ها پس از مشوره، منظور شاعر را از بیت زیر بیان کنند:

تو کز محنت دیگران بی غمی نشاید که نامت نهند آدمی

- نوعدوستی چیست؟
- چگونه می توان حس بشردوستی را در خود تقویت بخشید؟
- دین مقدس اسلام در زمینهٔ نوعدوستی چه فرموده است؟
- چگونه نگارشی را، نگارش مطبوعاتی می گویند؟

- بیت زیر را حفظ کنید و در مورد مفهوم آن هر کدام چند سطر بنویسید:

شرف مرد به جودست و کرامت به سجود

هر که این هر دو ندارد عدمش بهِ ز وجود

- متن کامل درس بیست و ششم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و ششم

فردوسی

حماسه سرای بزرگ

بنا های آبـاد گـردد خراب ز باران و از تابـش آفـتاب
پی افگندم از نظم کاخ بلند که از باد و باران نیابد گزند

ketabton.com - The Digital Library

شاعر بزرگ و حماسه سرای نامدارحکیم ابوالقاسم فردوسی از جملهٔ ستاره گان درخشان درصحنهٔ ادبیات و در زمرهٔ بزرگمردان علم وادب جهان می باشد که در نیمهٔ اول قرن چهارم هـ.ق. در روستای باژ، از توابع طوس در یک خانوادهٔ دهقان دیده به جهان گشود که سال تولد آن را ۳۲۹ و سال وفاتش را ۴۱۱ هـ.ق. می دانند.

فردوسی در نوجوانی به کسب معلومات و تحصیلات ابتدایی مشغول شد که در این زمینه مطالعات بسیار کرد و اطلاعات ارزنده یی به دست آورد. فردوسی از جوانی طبع شعر داشت و اشعار بسیار سرود که برخی از منظومه هایش چون:« رزم بیژن و گرازان» و داستان « بیژن و منیژه » از سروده های شاعر در این زمان ها می باشد.

پس از چندی فردوسی تمایل به سرودن اشعار حماسی کرد و در حدود سال ۳۷۰ هـ.ق. بعد از مرگ دقیقی که نظم شاهنامه ناتمام مانده بود برای اتمام آن همت گماشت و مطالبی را از مأخذ دیگر مانند: اخبار رستم و اخبار اسکندر و بعضی داستان های پراگنده بر شاهنامه افزود. وی که ثروت خانوادگی متناسبی داشت، کار و زنده گی خود را معطوف به سرودن شاهنامه نمود که در این راه تمام هستی خود را هزینه کرد و آن را در سال ۴۰۰ یا ۴۰۱ هـ. ق. به پایان رسانید که در حدود ۳۰ یا ۳۵ سال را در بر گرفت؛ فردوسی بزرگ می گوید:

بسی رنج بردم در این سال سی عَجَم زنده کردم بدین پارسی

فردوسی در سرودن شاهنامه واژه های سچه و خالص فارسی دری را به کار برده است وتقریباً مبری از واژه های غیر فارسی دری است. این شاهکار بزرگ در حدود شصت هزار بیت دارد که به زبان های: تازی، ترکی، فرانسوی، آلمانی، انگلیسی و ایتالیایی ترجمه شده است.

ketabton.com - The Digital Library

نمونهٔ کلام:

خِرَد

سخن چون برابر شود با خرد — روانِ سراینده رامِش برد
کسی را که اندیشه نا خوش بود — بدان ناخوشی رای او کَش بود
همی خویشتن را چلیپا کند — به پیش خردمند رسوا کند
ولیکن نبیند کس آهوی خویش — ترا روشن آید همی خوی خویش
تو چندان که باشی سخنگوی باش — خردمند باش و جهانجوی باش
چو رفتی سر و کار با ایزدَست — اگر نیک باشدت کار ار به دست
نگر تا چه کاری همان بِدرَوی — سخن هر چه گویی همان بشنوی

دُرُشتی ز کس نشنوی نرم گوی
سخن تا توانی به آزرم گوی

توضیحات

۱ـ طوس: یکی از شهر های خراسان که بنابر موجودیت مرقد حضرت امام رضا (ع) آن را به نام مشهد طوس نامیدند و بعد ها مضاف الیه حذف شد و مشهد جایگزین آن گردید. شهر طوس توسط مغول ها ویران شد که هنوز خرابه های آن باقیست.

۲ـ تازی: عربی، زبان عربی.

۳ـ چلیپا: صلیب، دو چوب متقاطع و نیز کنایه از مویی که چون چلیپا باشد یا می تواند به معنای خم شده گفته شود.

۴ـ ولیکن نبیند کس آهوی خویش: یعنی کسی که عیب خود را نمی بیند. آهو در این جا به معنای عیب است.

ketabton.com - The Digital Library

آیین انشا و نگارش

تقلید چیست؟

از روی کار کسی کاری را انجام دادن تقلید است. تقلید از خواص اجتماعی شخصیت است، این خاصیت در اجتماع تشکل می پذیرد، تقلید در مود و فیشن، نگارش، آواز خوانی و همه موارد وجود دارد. شخصی که دارای جهانبینی نبوده و ذوق و سلیقهٔ خودش مطرح نیست. کوشش می نمایند که همواره تقلید کند. این شخص مُقلِد در نگارش صاحب سبک به خصوص خود نمی گردد؛ نو آوری و خلاقیت در کارش دیده نمی شود. تقلید دو نوع است: یکی تقلید آگاهانه(مثبت) و دیگر تقلید کورکورانه(منفی).

تقلید آگاهانه می تواند مؤثریت در کار نویسنده داشته باشد و باعث رشد استعداد شخص مُقلِد گردد به شرطی که از شخصی که تقلید می کند آن شخص در جامعه مقام و جایگاه خوبی داشته باشد؛ اما تقلید های کورکورانه علاوه بر اینکه استعداد مُقلِد را ضربه می زند، مانع کارهای بعدی یعنی پیشرفت و خلاقیت وی نیز می گردد. هیچگاهی نمی تواند دارای جهانبینی واقعی و دید منطقی گردد. تقلید کورکورانه نتیجهٔ منفی در قبال دارد و قابل قبول برای مردم و جامعه نمی باشد.

بیاموزیم

سخن چون برابر شود با خرد روانِ سراینده رامش برد

منظور شاعر کسانی اند که همیشه عاقلانه صحبت می کنند، حق می گویند و حقیقت می جویند و آرامش وجدان را نصیب می گردند.

هستند کسانی که بدون فکر و دقت و خلاف حق و حقیقت صحبت می کنند و همیشه دروغ می گویند که نصیب این گونه افراد عذاب وجدان، رسوایی و عذاب آخرت

ketabton.com - The Digital Library

می گردد.

شاهنامه شاهکار بزرگیست از فردوسی به زبان دری، که در حدود شصت هزار بیت دارد و همهٔ این ابیات با واژه های اصیل و خالص فارسی دری، در مدت زمان ۳۰ سال سروده شده است.

بنا های آبـاد گـردد خراب　　ز باران و از تابـش آفـتاب
پی افگندم از نظم کاخ بلند　　که از باد و باران نیابد گزند

* * *

از روی کار کسی کاری را انجام دادن تقلید است و از خواص اجتماعی شخصیت می باشد. تقلید آگاهانه می تواند مؤثریت در کار نویسنده داشته باشد و باعث رشد استعداد شخص مُقلِد می گردد به شرطی که از شخصی که تقلید می کند آن شخص در جامعه مقام و منزلت خوبی داشته باشد.

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- هر گروه برداشت شان را از مفهوم شعر بنویسند.
- تصویر های زیر را به دقت ببینید و در مورد آن هر چه می دانید بنویسید:

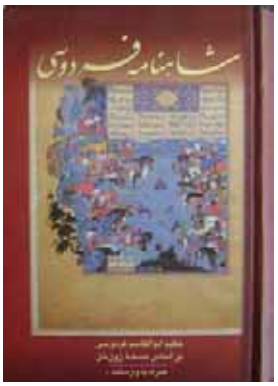

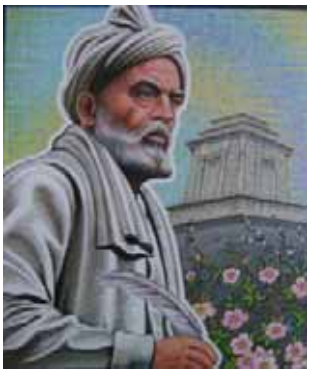

ketabton.com - The Digital Library

کار گروهی و سخنرانی

- با مشوره درگروه ها دربارهٔ زندگینامهٔ فردوسی سه شاگرد سخنرانی کنند.
- گروه ها درمورد مفهوم و محتوای شعر بحث کنند و در آخر از هر گروه یک شاگرد برداشت گروهش را با زبان ساده بیان دارد.
- پس از مشوره در گروه ، سه شاگرد مفهوم شعر زیر و هدف شاعر را بیان کنند:

پی افگندم از نظم کاخ بلند که از باد و باران نیابد گزند

- فردوسی کی بود و شاهنامه را در چه مدتی به اتمام رسانید؟
- مجموع ابیات شاهنامه چند است؟
- تقلید در نگارش باعث چه می شود؟
- منظور شاعر از بیت زیر چیست:

نگر تا چه کاری همان بِدروی سخن هر چه گویی همان بشنوی

- در مورد بیت زیر آنچه می دانید در کتابچه های خود بنویسید.

نگر تا چه کاری همان بِدرَوی سخن هر چه گویی همان بشنوی

- متن کامل درس بیست و هفتم را خوانده وبرای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و هفتم

در وصف وطن

کشور عزیز و پر افتخار ما افغانستان سر زمین علم و فرهنگ است. این سرزمین زادگاه دانشمندان، شاعران و نویسنده گانی است که مانند آفتاب درخشان در آسمان شعر و ادب ما می درخشند.

اقوام گوناگون این سرزمین همیشه همچون زنجیری نا گسستنی وحدت و همبسته گی خود را حفظ کرده اند و دست در دست هم مانند برادران و خواهران همدیگر سرافرازی و متانت خود را به جهانیان نشان داده اند.

ketabton.com - The Digital Library

چیست آن لعبت که پروردم منش دایم به جان
خاکهایش مشکبیز و مرغزارش دلستان
از هوای روح بخشش زنده دلهای نژند
آسمان بی غبارش شسته چون روی بتان
جویبارش شاخه از قلـزم خلد برین
دشت و هامونش به سان روضهٔ باغ جنان
رودبارش مست و غلتان میزند پهلو به سنگ
وز غریوش برزند غوغا به سوی آسمان
بوستانش عطر می پاشد به هنگام ربیع
گستراند حله هایش را به فصل مهرگان
بلبل دستان سرایش می کند وقت صبوح
بر فراز شاخساران چمن گوهر فـشان
صعوه هایش می کند کار تزرو تیز چنگ
گوره هایش می کند مشق هِژَبر نیستان
کانهایش بکر افتاده در زیر زمین
بهره برداری بباید تازه ای نسل جوان
هست این مام وطن دارم به نامش افتخار
زادگاه شیرمردان کهن افغانستان
زادگاه نصر فارابی، سنایی، مولوی
زادگاه ابن سینا، بیدل شیوا بیان
مولد گوینده گان شعر شیرین دری
مولد رازی و جامی هم ظهیر نکته دان
مولد ده ها مفسر، عالم علم حدیث
چون شفیق بو سلیمان، فانی والا مکان

ketabton.com - The Digital Library

خاصه این مرزی که دارد یاد از هفتاد نسل
گه به نام فاریاب و میمنه گه گوزگان
نازم این مرز سخن پرداز کز لطف الله
پروریده بس رجال و فاضل صاحبدلان
پروریده رادمردانی که هنگام مصاف
برکند از یوز موی و ناخن از شیر ژیان
سرخرو بادا خدایا قوم عرفان پرورش
کوکب بختش فروزان باد تا آخر زمان
مصرعی گفتم تمنا چند در وصف وطن
خود از این مجمل حدیث شعر افسونگر بخوان

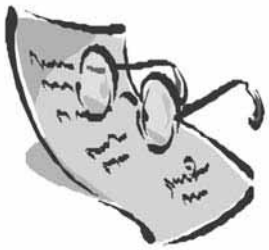

توضیحات

گوزگان: منظور از جوزجان امروزی که کلمهٔ درست آن گوزگان است.

مُجمَل: کلامی که معنای آن محتاج به شرح و تفصیل باشد، مختصر،کوتاه، خلاف مفصل

تزرو: یا تذرو، خروس صحرایی، قرقاول، پرنده یی است حلال گوشت که بیشتر در سواحل بحر خزر پیدا می شود، نر آن دم دراز و پر های خوشرنگ و زیبا دارد و مادهٔ آن کوچکتر و دمش کوتاه است.

ketabton.com - The Digital Library

سبک در نگارش

کسی که در نگارش دارای جهانبینی است کوشش می نماید که با ذوق و سلیقهٔ شخصی خود موضوع را انتخاب و با کلمه ها و الفاظ زیبا و پسندیده با تسلسل منطقی آن را بنویسد کسانیکه چنین خواص دارند متکی به خود می باشند نو آوری ها در کار شان دیده می شود و بالاخره دارای سبک می شوند. سبک در نگارش انعکاس شخصیت است. از بزرگترین شعرا و نویسنده گان جهان گرفته تا شاگردی که در نگارش مشکل دارد، دارای سبک می باشد. این شاگرد مبتدی پس از تمرین زیاد می تواند سبک خود را پرورش دهد. احساس خود را در برابر زیبایی که در طبیعت وجود دارد، بپرورد.

رضوانقل تمنا فرزند ضیاءقل در سال ۱۳۰۸ هـ . ش. در شهر میمنه مرکز ولایت فاریاب دیده به جهان گشود. تعلیمات ابتدایی و ثانوی را در شهر میمنه به پایهٔ اکمال رسانید و بعد از آن به صفت معلم به تدریس اولاد وطن روی آورد.

تمنا این فرهیخته مرد فرهنگی، اساسات ژورنالیزم را در یک کورس آموزشی در شهر کابل فراگرفته و خدمات ارزنده یی را در مطبوعات کشور انجام داده است.

تمنا علاوه بر زبان ازبیکی به زبانهای ترکمنی، فارسی دری، پشتو، عربی و ترکی نیز بلدیت داشت؛ چنان که آثار زیادی را از زبان عربی ترجمه نموده است که از آن جمله میتوان از یوسف و زلیخا نام برد.

ketabton.com - The Digital Library

مرحوم تمنا در ماه سرطان سال ۱۳۸۹هـ . ش. به عمر ۸۱ ساله گی به دیار حق پیوست و در شهر میمنهٔ ولایت فاریاب مدفون گشت.

* * *

کسی که در نگارش دارای جهانبینی است کوشش می نماید که با ذوق و سلیقهٔ شخصی خود موضوع را انتخاب و با کلمه ها و الفاظ زیبا و پسندیده با تسلسل منطقی آن را بنویسد

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد نکات مهم درس را روی تخته بنویسند.
- هر گروه برداشت شان را از سبک نگارش بنویسند.

کار گروهی و سخنرانی

- پس از مشوره در گروه، چند شاگرد مفهوم شعر را با زبان ساده بیان کنند؟
- یک نفر از هر گروه در مورد زنده گینامهٔ رضوانقل تمنا سخنرانی کند؟

ketabton.com - The Digital Library

- منظور شاعر از ابیات زیر چیست:

مولد گوینده گان شعر شیرین دری
مولد رازی و جامی هم ظهیر نکته دان
مولد ده ها مفسر، عالم علم حدیث
چون شفیق بو سلیمان، فانی والا مکان

- اگر بخواهیم در نگارش سبک واحدی داشته باشیم چه باید بکنیم؟
- پیام اصلی درس چیست؟

- مفهوم شعر درس را در چند سطر بنویسید.
- متن کامل درس بیست و هشتم را خوانده و برای معرفی آن در روز آینده آماده گی بگیرید.

- بیت زیر را به حافظه بسپارید:

برو طواف دلی کن که کعبهٔ مخفی است
که آن خلیل بنا کرد و این خدا خود ساخت

زیب النسا مخفی

ketabton.com - The Digital Library

درس بیست و هشتم

ورزش و تندرستی

به ورزش گرای و سر افراز باش
که فرجام سستی سر افگنده گی است

ملک الشعرا بهار

ketabton.com - The Digital Library

تمرین های پی در پی و منظم ورزشی، جسم را نیرو می بخشد و باعث انکشاف ذهن، رشد بدن و طراوت و شادابی انسان می گردد. ورزش تن را سالم و نیرومند ساخته نمی گذارد امراض در وجود انسان جا گیرد.

◆ تأثیر ورزش در زنده گی خانواده گی، اجتماعی و در شغل افراد

مسلماً یک شخص ورزشکار با تنبلی و کسالت بیگانه است و علاوه بر داشتن هیکل متناسب و زیبا از روحیهٔ عالی و شادابی نیز برخوردار است و این موفقیت، ارتباطات وی را در زنده گی روزمره، چه در خانواده و چه در اجتماع یا محیط کار تضمین می کند.

کارفرمایان در استخدام افراد، این معیارهای مهم را در نظر می گیرند، بنابراین یک شخص سالم و تندرست، از موقعیت و پیشرفت شغلی بهتری نسبت به افراد چاق و کم تحرک برخوردار خواهد بود.

◆ جلوگیری از ابتلا به آلوده گی های اجتماعی

یک فرد سالم و ورزشکار از سگرت دوری می کند، چون در می یابد با ورزش به اکسیجن بیشتری نیاز دارد؛ ولی سگرت یا مواد مخدر به وضوح انرژی وی را کم کرده و او را ضعیف می سازد، بنابراین خود به خود برای پیشرفت در امور ورزشی خویش و برای انجام تمرینات، از این عمل دوری می جوید.

در یک محیط ورزشی سالم از افراد معتاد و آلوده گی ها کمتر می توان اثری یافت و احتمال ابتلای چنین افرادی به آلوده گی های اجتماعی بسیار پایین بوده و به دلیل روحیهٔ ورزشی از بسیاری انحرافات های دیگر اجتماعی، که با خُلق و خوی جوانمردی و ورزشکاری مطابقت ندارد، پرهیز می کنند.

ورزش‌های امروزی تنها یک فعالیت جسمی ساده نیستند؛ بلکه قابلیت‌های پیچیدهٔ مغز را در امور مختلف از جمله هماهنگی، چالاکی و سریع بودن، درست عمل کردن و درست تصمیم گرفتن را تقویت می کنند. به گونه یی که در یک شخص غیر ورزشکار این قابلیت های مغز، خاموش می ماند و به تدریج ذهن تنبل و سست می شود.

ketabton.com - The Digital Library

و این گونه افراد، بیشتر تمایل دارند در یک گوشه بنشینند و در فکر فرو روند.

به طور کلی می توان گفت ورزش در کلیهٔ اجزای جسم و ذهن بدن و در تمام مراحل زنده گی انسان تأثیر غیر قابل انکار و به سزایی دارد.

◆ **تقویت عملکرد ذهن در یادگیری و هماهنگی**

تعریف ورزش تنها در افزایش فعالیت جسمانی خلاصه نمی شود. بسیاری از ورزش‌های امروزی نظیر پینگ پانگ، اسکیت، اسکی، باسکتبال، شنا و... حِرفه یی استند و نیاز به فرا گیری و حتی مربیان مجرب دارند و کار فکری زیادی را نیز می طلبند.

◆ **جلوگیری از افسرده گی و بالا بردن روحیهٔ عمومی فرد**

ورزش باعث از بین رفتن افسرده گی و سبب طراوت، زیبایی و نشاط انسان می شود.

از طرفی ورزش به طور طبیعی باعث بالا بردن سطح هوشیاری و روحیهٔ عمومی فرد شده و احساس انرژی و شادابی بیشتری برای انجام کارهای روزمرهٔ زنده گی، به شخص ورزشکار اعطا می کند، بنابراین در میان افرادی که به طور منظم ورزش می کنند، به نُدرت می توان شخص افسرده‌یی یافت؛ چنانچه شاعر بزرگ تقی بهار گفته است:

به ورزش گرای و سـر افـراز بـاش که فرجام سستی سر افگنده گی است

چگونه دارای سبک شویم؟

نخست تقلید نکنیم نوشتهٔ ما جوابگوی احتیاجات زنده گی مُتَغیر و متحول افراد باشد، افکار عمومی را ارتقا دهد، دید اجتماعی مردم را بالا ببرد، افراد جامعه را با حوادث تازهٔ زمان آشنا سازد. خود نویسنده وسعت اندیشه، قدرت تخیل، ابتکار و نوآوری، آشنایی با زبان مادری داشته باشد، واقع بین و حقیقت گرا باشد، تنوع و تناسب در بیان موضوعات و انتخاب کلمه ها وعبارات داشته باشد.

ketabton.com - The Digital Library

بیاموزیم

اگر آرزومند زنده گی پر نشاط و خانوادهٔ صحتمند استید، در پهلوی اینکه درس می خوانید باید تمرینات ورزشی را هم جزء عادات و کارهای روزانهٔ خویش قرار دهید. چرا که ورزش دوامدار ذهن انسان را انکشاف داده و آمادهٔ آموزش می سازد. ورزش باعث افتخار و سرافرازی انسان می گردد، به شرط آنکه تنها برای صحتمندی و پرورش جان صورت گیرد، نه برای غرور و تکبر، آزار و اذیت مردم.

* * *

چگونه دارای سبک شویم؟

نوشته های ما باید افراد جامعه را با حوادث تازهٔ زمان آشنا سازد و جوابگوی احتیاجات زنده گی آنها باشد.

ketabton.com - The Digital Library

املا و نگارش

- متنی را که معلم محترم می خواند املا بنویسید.
- دو شاگرد نکات مهم درس را روی تخته بنویسند.
- یک شاگرد واژه های جدید درس را روی تخته بنویسد، معنی کند و جمله بسازد.
- در مورد نقش ورزش در صحتمندی انسان چند سطر در کتابچه های تان بنویسید.

کار گروهی و سخنرانی

- پس از مشوره در گروه، چند شاگرد مفهوم شعر زیر را با زبان ساده بیان کنند؟

به ورزش گرای و سر افراز باش که فرجام سستی سر افگنده گی است

- از هر گروه دو شاگرد یک جملهٔ زیبا در بارهٔ فواید ورزش روی تخته بنویسند.

ketabton.com - The Digital Library

خود آزمایی

- ورزش در زنده گی خانواده گی، اجتماعی و در شغل افراد چه تأثیر دارد؟
- یک شخص ورزشکار با یک شخص معتاد چه تفاوت هایی دارند؟
- چگونه می توان در نگارش دارای سبک شد؟
- دو تن از شاگردان در مورد فواید ورزش سخنرانی کنند.

.....

.....

.....

.....

.....

کارخانه گی

- بیت زیر را حفظ کنید:

تن زنده والا به ورزنده گی است که ورزنده گی مایهٔ زنده گی است

ketabton.com - The Digital Library

واژه‌نامه

آب حیوان	آب زنده گانی
آزرم	شرم و حیا
آسیب	صدمه، ضرب، زخم کوب
آماج	هدف، نشانه
آمیخته	درهم کرده، مخلوط
ابتلا	مبتلا شدن، گرفتار رنجی شدن
اِبداع	چیز نو آوردن، ایجاد، اختراع، آفرینش
اجتناب	پرهیز کردن، دور شدن
اختصار	کوتاه کردن
اختصاص	خاص کردن، تخصیص دادن
اساطیر	افسانه ها، جمع اسطوره
اسلوب	شیوه، طریق، روش
اصالت	نجابت، شرافت، اصیل بودن
اضطراب	موج زدن، تحرک، پریشان حالی، آشفته گی
اعتدال	میان حال شدن، معتدل
اعجاب	در تعجب آوردن
اعداء	جمع عدو، دشمنان
اعصار	جمع عصر، روزگار، زمانه
افراط	از حد در گذشتن، زیاده روی
افگندن	انداختن، گستردن، پهن کردن
افلاک	جمع فلک، چرخ گردون، آسمان
الحذر	خبردار و آگاه باش

ketabton.com - The Digital Library

الم	رنج و درد، دردمند شدن
انباشته	پر کرده
انحاء	راه ها، روش ها، طریقه ها، جمع نحوه
اندوده	آلوده شده، چرب کرده، آب طلا داده شده، پوشانیده شده
انهدام	ویران شدن
انیس	مونس، انس گرفته، خو گرفته
ایمِن	در امن و امان
باب	در، دروازه، باره، پیرامون
بادیه	صحرا
بِکر	تازه و دست نخورده، اول هر چیز
بدرقه	همراهی، مشایعت، رهبری و رهبر و رهنما
بُغض	گرفتن گلو، غصه، دشمنی
بقا	زیست، زنده گانی، باقی ماندن
بِکر	اول هر چیز، تازه
بلیغ	خوش بیان، شیرین سخن، تیز زبان، سخنگوی
بوالهوس	بسیار هوس، خوش گذران
بهِ	کلمهٔ تحسین، خوشا، خرما
بی پیرایه	بی آلایش، بی غش، پاک
تازش	تاریدن، تاختن، دویدن
تأمل	درنگ، دقت، فکر کردن، اندیشه کردن
تربت	خاک
ترجیح	افزونی دادن
تَرَک	شگاف، رخنه و خندقی که گرداگرد حصار و قلعه حفر کنند
تعبیر	بیان کردن خواب و آگاه کردن
تعدیل	کاستن از شدت چیزی، از روی عدالت چیزی را تقسیم کردن

ketabton.com - The Digital Library

تعزیت	تسلی دادن و به صبر فرمودن
تعقل	فکر کردن در کاری
تعمق	ژرف بینی، دور اندیشیدن
تنگنا	تنگی هر چیزی، جای تنگ
تنوع	گوناگون، نوع نوع شدن
توابع	مربوطات و حیطه، جزء
توبیخ	سرزنش و ملامت کردن
توتیا	ماده یی است مانند: سرمه
توشه	طعام مسافران
تهی	خالی
جِنان	جمع جنت، بهشت
جزالت	محکمی و استواری، خوبی و بزرگی
حبل المتین	ریسمان محکم
حرب	نبرد، ستیز، جنگ
حِرفه	پیشه
حرمت	عزت و احترام
حریص	آز پرور، زیاده طلب
حُله	جامه، لباس نو، جامهٔ بلندی که بدن را بپوشاند
حماسه	دلاوری و دلیری، شجاعت
حمد	ثنا و صفت خداوند (ج)
حوت	ماهی
حور عین	زنان زیبا و سیاه چشم
خزف	ظرف سفالی
خصم	دشمن
خط بطلان	باطل شدن

ketabton.com - The Digital Library

خِطه	سرزمین
خلد برین	بهشت برین
خُلد برین	بهشت برین، دوام، بقای همیشه‌گی
خلعت	جامه یی که شخص بزرگی به کسی بخشد، جمع آن خِلَع
خلیل	دوست
دی	روز گذشته، دیروز
ذیحیات	دارای حیات، زنده جانها
رأی	اندیشه، تدبیر، فکر
ربیع	فصل بهار
رجال	مردان
ردالتعبیر	باز گردانیدن تعبیر
رندان	کنایه از باریک بینان و دقیق نظران
رهزنان	دزدان
روزنه	دریچه، سوراخ
زاید	بسیار، زیادتر، افزونتر
زوزه	آواز، گریه و زاری، نوحه
زهِ	پاداش
زهُد	نخواستن چیزی و ترک کردن آن، پرهیزگاری
زهومت	بوی بد، بوی گوشت گندیده
ژرف	عمیق
ژیان	خشم آلود، خشمگین، تندخو، درنده
سُچه	خالص و پاک
سراسیمه	دست پاچه، وارخطا
سرشت	خوی، فطرت، طبیعت
سنان	سرنیزه

ketabton.com - The Digital Library

سَهل	آسان
شؤون	جمع شأن، به معنای امور
شاخص	بلند برآمده از هر چیزی
شالوده	بنیاد، اساس، پایه
شامِخ	بلند و مرتفع
شرح و بسط	پهن شدن، گسترده شدن
شِگفت	تعجب، تَحَیُر
شَمَر	تالاب، حوض خُرد و کوچک
صعوه	گنجشک کوچک، هر پرندهٔ کوچک به اندازهٔ گنجشک
ضیافت	مهمانی
طایر قدس	پرندهٔ مقدس
طبل	دهل
طعنه	نکوهش کردن
طلعتش	جمالش، صورتش
طواف	گردش
عجم	غیر عرب
عدم تشابه	شبیه نبودن
عنان	لگام
عیان	آشکار
غایت	پایان، نهایت
غایی	نهایی
غریو	فریاد، خروش، بانگ و فریاد از روی خشم
غمزه	چشم برهم زدن، شوخ
فرهیخته گان	ادب آموخته گان
فصیح	دارای فصاحت، واضح و روشن

ketabton.com - The Digital Library

فقها	دانشمندان علم شریعت
قریحه	قدرت، توانایی
قفا	پس گردن، پس سر، سیلی
قُلزُم	دریا یا رود بزرگ، در قدیم نام بندری بود در ساحل بحیرهٔ احمر
قوت	روزی
کَش	که او را
کمین	پنهانگاه، به معنای کمترین نیز آمده است
کوکب	ستاره، دستهٔ گل
کولی	کوچی، خانه به دوش
کیش	دین و آیین
گرای	گراییدن، میل کردن
گسیخته گی	بریده گی، جداشده، گسیختن
لُجَه	عمیق ترین نقطه دریا
لَحن	آوازخوش و موزون
لُعبَت	بازیچه، اسباب بازی، دلبر و معشوق زیبا
مات و مبهوت	حیران و سرگردان، درمانده
مأنوس	انس گرفته، دوست شده
ماوا	منزل کردن، جای گرفتن، سکونت کردن
مبتدی	شروع کننده و آغاز کننده
مبتذل	پیش پا افتاده
مُبرَهَن	برهان آورده شده، دلیل، راست و آشکار
مبین	واضح، آشکار کرده شده
متحول	بر گشتن از جایی به جایی، منتقل شدن
متزلزل	جنبنده، لرزنده
متضمن	ضامن و کفیل، تاوان دهنده

ketabton.com - The Digital Library

مُتَغَیر	دگرگون شده
متمایل	میل کننده، علاقه مند
مجرب	با تجربه، کار آزموده
مجمع	جای گرد آمدن، مجامع جمع
محض	هر چیز خالص، آمیخته نا شده با چیزی دیگری
محنت	بلا، آفت
مخیله	خیال
مدلول	هدایت، رهبری
مردود	رد شده، طرد شده
مروت	مردی، مردانه گی
مستای	از مصدر ستودن، به معنای تعریف مکن
مستمندان	نیازمندان، حاجتمندان
مستند	چیزی که بر آن استناد کنند، دلیل و مدرک
مستور	پوشیده، نهان
مسلم	باور کرده، قبول شده، تسلیم شده
مشاهیر	جمع مشهور
مشتمل	در برگیرنده، فراگیر
مصاحبت	همصحبت، همنشین
مَصاف	جای صف بستن و میدان جنگ، جمع مصف
مطایبه	شوخی و مزاح، خوش طبعی
مطیع	فرمانبردار
معروض	ظاهر شدن، عرض کردن
معطوف	متصل شدن پیوسته کردن
معین	آب روان، یاری کننده.
مقتضیات	جمع مقتضی، خواهش شده ها، تقاضا شده ها

ketabton.com - The Digital Library

مکث	دَرَنگ کردن، انتظار
ممارست	کوشیدن، مشخص کردن، تجربه کردن
منها	کم کردن از آن، تفریق کردن ازآن، وضع کردن از آن
مواعظ	موعظه، پندها و نصیحت ها
مولد	جای تولد، زادگاه
مهرگان	ماه مهر، پاییز
مَهل	نرمی و آهسته گی
مهیا	آماده
نا هنجار	خشن و نا ملایم، بر خلاف طریقهٔ معین
نار	آتش
ناقه	شتر
ندامت	پشیمانی
نُدرت	کم
نعت	وصف کردن کسی یا چیزی را به نیکی، ستایش، صفت.
نعل	پا افزار، قطعه یی آهنی که به پاشنهٔ کفش یا سُم چهار پا کوبند.
نماد	نمود، نماینده و ظاهر کننده
نوحه	گریه کردن، بیان مصیبت
نهان	پنهان
وضوح	روشنی، آشکارشدن
وقوف	جمع وقف، واقف، آگاه
هرزه گرد	آواره، کسی که بیهوده در همه جا گردش می کند
هزینه	خرج
هِژَبر	شیر درنده
یوز	حیوانی است شبیه پلنگ اما کوچکتر از او

ketabton.com - The Digital Library

فهرست منابع

۱ـ عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید ۳ جلدی، چاپ دوم، انتشارات سپهر، تهران، ایران، ۱۳۶۵.

۲ـ معین، دکتور محمد، فرهنگ فارسی معین ۶ جلدی، چاپ پانزدهم، انتشارات سپهر، تهران، ایران،۱۳۷۹.

۳ـ دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا ۵۲ جلدی، چاپ سیروس، انتشارات دانشگاه تهران، ایران، ۱۳۳۷.

۴ـ حاکمی، دکتور اسماعیل، بهارستان جامی، چاپ پنجم، تهران، ایران، ۱۳۸۵.

۵ـ خانلری، دکتور پرویز ناتل، دستور زبان فارسی، چاپ بیست و یکم، انتشارات طوس تهران، ایران، ۱۳۸۶.

۶ـ خانلری، دکتور زهرا، فرهنگ ادبیات فارسی، چاپ دوم، انتشارات طوس، تهران، ایران، ۱۳۸۴

ketabton.com - The Digital Library

۷ـ هاشمی، حمید، زنده گینامهٔ شاعران ایران، چاپ اول، انتشارات فرهنگ وقلم، تهران، ایران، ۱۳۸۲.

۸ـ انصاری، خواجه عبدالله، مناجات نامه،چاپ پنجم، انتشارات پاکتاب، تهران، ایران، ۱۳۸۶.

۹ـ ویب سایت http://www.farda.org

ketabton.com - The Digital Library

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English